

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE DİNİ TUTUM, ROMANTİZM
VE EŞ SEÇİM TERCİHLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ
(SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Necla KOCA

Sivas
Eylül 2021

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE DİNİ TUTUM, ROMANTİZM
VE EŞ SEÇİM TERCİHLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN
İNCELENMESİ
(SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Necla KOCA

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Sema YILMAZ

Sivas
Eylül 2021

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

17.08.2021

Necla KOCA

ÖN SÖZ

Birçok alanda olduğu gibi din, insan hayatını kuşatan gerçekliklerden biridir. İnsan davranışlarında ortaya çıkan bazı tercih ve kararlar üzerinde dinin etkisi olduğu görülmektedir. Din, insanların yaşamlarını belli kurallar koyarak, dini öğeler ve insani değerler ölçeğinde anlamlandıran ve insanların sosyal açıdan olduğu kadar psikolojik açıdan da oldukça derinden ilgilendiren bir olgu olduğu için tutum konusu dahilindedir. Din psikolojisi alanı bu doğrultuda dinin etkisinde gelişen davranışları konu almaktadır.

Bireyler yaşamın farklı evrelerinde diğer insanlar ile ilişkiler kurar ve bu ilişkilerden deneyimler elde ederler. Gençlik döneminde alınan kritik kararlar kimi zaman bunalımlara sebebiyet vermekte kimi zaman eş seçim tercihlerini de etkilemektedir. Aile kurumu, toplumsallık özelliği ile beraber mensubu olan bireylere sorumluluklar yüklemekte ve üyeleri konumunda olan aile fertlerine etkileşim ortamı sağlamaktadır. Evlilik ile meydana gelen aile, ilişkilerin en mahrem ve özel alanını oluşturmaktadır. Romantizm ve romantik ilişkilerin sağlam bir zeminde olması ve sağlıklı bir biçimde gerçekleştiği sürece, insanların hayatında gerek fiziksel gerekse duygusal iyilik haline olumlu etkide bulunduğu bilinmektedir. Bu araştırmada dini tutum, romantizm ve eş seçim tercihleri arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ülkemizde oldukça fazla değerlendirmeye tabi tutulan gençlik dönemi, insan davranış ve tercihlerinin daha iyi anlamlandırılabilmesi için farklı perspektiften yapılan çalışmaların artması gerekli görülmektedir ve bu elde edilen bulguların daha güvenilir olmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada danışmanım olarak kıymetli zamanımı ayıran, yolumu güzelleştiren, her adımda beni yüreklendiren hocam Dr. Öğr. Üyesi Sema YILMAZ'a çalışmaya kendisi ile başladığım, her an değerli desteğini hissettiğim, kaygılarımla gittiğim odasından sükûnet ile ayrıldığım hocam Dr. Öğr. Üyesi Hatice ACAR ÇINAR'a, görüş ve önerileriyle tezime katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem GÜLMEZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çıktığım yolda, attığım her adım ve yaşamamın ne kadar güzel bir şey olduğunu hissettiğim her anın sebebi, gerek eğitim hayatım boyunca verdikleri emeklerden, gerekse yaşama dair kazandırdıkları tüm değer ve ilkelerden dolayı ışığım annem ve en büyük destekçim canım babama,

varlıklarına şükrettiğim, yaşamın en güzel armağanı olan kardeşlerim, Gül, Mehtap, Sudenur ve Dolunay Açelya'ya minnettarım. Çalışmama katılan öğrencilere, bu süreçte yanımda olan dost ve arkadaşlarıma teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ	v
ÖZET.....	viii
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
Araştırmanın Konusu.....	1
Araştırmanın Problemleri	2
Araştırmanın Alt Problemler	3
Araştırmanın Hipotezleri	5
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	7
Araştırmanın Varsayımları	8
Araştırmanın Sınırlılıkları	8
Araştırmanın Yöntemi	9
Araştırmanın Modeli	9
Çalışma Grubu.....	9
Veri Toplama Araçları.....	10
Sosyo-Demografik Bilgi Formu	10
Romantizm ve Eş Seçimi Tutum Ölçeği (REST)	10
Ok-Dini Tutum Ölçeği.....	11
Verilerin Toplanması, Analizi ve Etik Kurul İzni	12
Dini Tutum ile İlgili Alanda Yapılan Çalışmalar	13
Romantizm ve Eş Seçim Tutumu ile İlgili Alanda Yapılan Çalışmalar.....	17
BİRİNCİ BÖLÜM.....	26
1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	26
1.1. Din Nedir?	26
1.1.1. Din Psikologlarının Din Tanımları	28
1.1.2. Farklı Bilim Dallarında Din Tanımları	30
1.2. Tutum Nedir?.....	32
1.2.1. Tutumun Genel Özellikleri	34
1.2.2. Tutum Öğeleri.....	36

1.2.2.1. Bilişsel Öge	37
1.2.2.2. Duygusal Öge.....	37
1.2.2.3. Davranışsal Öge	37
1.3. Dini Tutum	38
1.3.1. Olumlu Dini Tutum.....	39
1.3.2. Olumsuz Dini Tutum.....	40
1.4. Dini Tutumların Unsurları/ Öğeleri.....	40
1.4.1. Dini Tutumun Bilişsel (Zihinsel) Ögesi.....	40
1.4.2. Dini Tutumun Duygusal Ögesi	40
1.4.3. Dini Tutumun Davranışsal Ögesi	41
1.5. Dini Tutumların Oluşumu ve Gelişimi.....	42
1.6. Dini Tutumun Oluşumu ve Gelişiminde Etkili Olan Faktörler	45
1.6.1. Aile ve Sosyal Çevre.....	45
1.6.2. Kişilik Özellikleri	48
1.6.3. Eğitim.....	48
1.6.4. Sosyo- Kültürel Etkenler ve Gruplar	49
1.6.5. İhtiyaç ve Güdüler	50
1.6.6. Medya	50
1.7. Gençlik Dönemi ve Dini Tutum	51
1.8. Gençlik Dönemi.....	53
1.9. Romantizm ve Eş Seçimi.....	55
1.10. Eş Seçim Kuramları.....	57
1.10.1. Eş Seçiminde Psikanalitik Yaklaşımı	58
1.10.2. Benzerlik Ortak Özellikler Teorisi.....	58
1.10.3. Zıt Özellikler Teorisi	59
1.10.4. Uyarın-Değer-Rol teorisi	59
1.10.5. Sosyal Rol Kuramı	60
1.10.6. Evrim Kuramı	61
1.10.7. Filtre (Süzgeç) Kuramı	61
1.11. Eş Seçiminin Evlilik ile İlişkisi	62
1.11.1. Evlilik.....	62
1.11.1.1. Evlilik Türleri.....	64
1.11.1.1.1. Grup İçi Evlenme (Endogamy)	64
1.11.1.1.2. Grup Dışı Evlenme (Exogamy)	64
1.11.1.1.3. Tek Eşle Evlilik (Monogamy)	65
1.11.1.1.4. Çok Eşle Evlilik (Polygamy).....	65

1.11.1.2. Evliliğin Önemi	65
1.12. Dini Tutum, Romantizm ve Eş Seçim Tercihleri Arasındaki İlişkiler	66
İKİNCİ BÖLÜM	70
2. BULGULAR VE YORUM	70
2.1. Ölçeklere Dair Betimsel İstatistik Verileri	70
2.2. Çalışma Grubunun Sosyo-Demografik Yapısına Dair Bulgular	71
2.3. Romantizm ve Eş Seçim Tutum Ölçeği ile Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular	80
2.4. Dini Tutum Ölçeği ile Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular	102
2.5. Rest ve Dini Tutum Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi Amacıyla Korelasyon Analizine Ait Bulgular	120
TARTIŞMA VE SONUÇ.....	122
ÖNERİLER	145
KAYNAKÇA	146
EKLER.....	153
Ek1. Etik Kurul Kararı	153
Ek2. Anket Soruları	154
Ek3. Anket Uygulama İzni	158
ÖZGEÇMİŞ.....	159

KISALTMALAR

BESYO	: Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
BM	: Birleşmiş Milletler
D.İ.B	: Diyanet İşleri Başkanlığı
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
REST	: Romantizm ve Eş Seçimi Tutum Ölçeği
SEKAM	: Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Dini Tutum Ölçeği Tanımlayıcı İstatistik Verileri.....	70
Tablo 2. Romantizm ve Eş seçim Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikleri.....	71
Tablo 3. Çalışma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı	72
Tablo 4. Çalışma Grubunun Fakülteye Göre Dağılımı	72
Tablo 5. Çalışma Grubunun Aile Sosyo-Ekonomik Düzeyi Göre Dağılımı	73
Tablo 6. Çalışma Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı	73
Tablo 7. Çalışma Grubunun Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	74
Tablo 8. Çalışma Grubunun Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	74
Tablo 9. Çalışma Grubunun Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Dağılımı.....	75
Tablo 10. Çalışma Grubunun Hayatının Çoğunu Geçirdiği Yere Göre Dağılımı	75
Tablo 11. Çalışma Grubunun En Uygun Evlenme Yaşına Göre Dağılımı.....	76
Tablo 12. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Düzeyi Tercihlerine Göre Dağılımı	77
Tablo 13. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumu Tercihlerine Göre Dağılımı	77
Tablo 14. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşı ile İlgili Tercihlerine Göre Dağılımı	78
Tablo 15. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökeni ile İlgili Tercihlerine Dair Görüşleri	79
Tablo 16. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İnancı İle İlgili Tercihlerine Göre Dağılımı	79
Tablo 17. Cinsiyet Değişkeni ile Romantizm ve Eş Seçim Tutum Ölçeği Arasındaki İlişkiye Dair Bağımsız Örneklem T- Testi Analizi	80
Tablo 18. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Fakültesine Göre Değişimi ile İlgili Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi.....	81
Tablo 19. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Aile Ekonomik Düzeyine Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi.....	83
Tablo 20. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Medeni Durumuna Göre Değişimi Tek Yönlü Varyans Analizi	84
Tablo 21. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Anne Eğitim Durumuna Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi.....	86
Tablo 22. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Baba Eğitim Durumuna Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi.....	88
Tablo 23. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmeye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi	90
Tablo 24. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile En Uzun Süre Yaşanılan Yere Göre Değişimini Tespit Etmeye Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	91

Tablo 25. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Durumuna Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	93
Tablo 26. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumuna Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	95
Tablo 27. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşına Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	97
Tablo 28. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökenine Göre Değişimine Yönelik Yapılan T-Testi	99
Tablo 29. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İnancına Göre Değişimine Yönelik Yapılan T-Testi	101
Tablo 30. Cinsiyet Değişkeni ile Dini Tutum Ölçeği Arasındaki İlişkiye Dair Bağımsız Örneklem T- Testi Analizi	102
Tablo 31. Fakülte Değişkeni ile Dini Tutum Ölçeği Arasındaki İlişkiye Dair Tek Yönlü Varyans Analizi	103
Tablo 32. Dini Tutum Ölçeğinin İle Aile Ekonomik Düzeyine Göre Değişiminin Tespitine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	105
Tablo 33. Dini Tutum Ölçeğinin Medeni Duruma Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları	106
Tablo 34. Dini Tutum Ölçeğinin Anne Eğitim Durumuna Göre Değişimini Tespit Amaçlı Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	107
Tablo 35. Dini Tutum Ölçeğinin Baba Eğitim Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	109
Tablo 36. Dini Tutum Ölçeğinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	111
Tablo 37. Dini Tutum Ölçeğinin En Uzun Süre Yaşanılan Yere Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	112
Tablo 38. Dini Tutum Ölçeğinden Alınan Toplam Puan ile Alt Boyutlarının Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Düzeyine Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	114
Tablo 39. Dini Tutum Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	115
Tablo 40. Dini Tutum Ölçeğinden Alınan Toplam Puan ile Alt Boyutlarının Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşına Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi	116
Tablo 41. Dini Tutum Ölçeğinin Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökenine Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan T-Testi	118
Tablo 42. Dini Tutum Ölçeğinin Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İnancına Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan T-Testi	119

Tablo 43. Rest ve Dini Tutum Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi Amacıyla
Korelasyon Analizi 120

ÖZET

Bu tezde, Cumhuriyet Üniversitesi'nde 2018–2019 yılında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin dini tutum, romantizm ve eş seçim tutumları ile ilgili görüşleri ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu 374 kadın, 319 erkek olmak üzere 693 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada katılımcıların dini tutumları hakkında veri toplamak için *OK Dini Tutum Ölçeği* kullanılmıştır. Katılımcıların romantizm ve eş seçim tercihlerine tespit etmek için *Romantizm ve Eş Seçimi Tutum Ölçeği (REST)* kullanılmış, kişisel özelliklere ilişkin bilgilerin toplanması içinse araştırmacı tarafından geliştirilen *Sosyo-demografik Bilgi Formu* kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 17 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde gerekli görülen Tek Örneklem T-Testi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, Bağımsız Örneklem T-Testi, Tek Yönlü ANOVA ve Tukey HSD testleri kullanılmıştır.

Çalışmada Sivas Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinde, dini tutum, romantizm ve eş seçim tercihleri ile birlikte bu değişkenler arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda dini tutum, romantizm ve eş seçim tercihleri ve arasında anlamlı düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Bununla birlikte sosyo-demografik değişkenler ile dini tutum ve eş seçim tercihleri arasında grup puanlarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Sosyo-demografik değişkenlerden cinsiyete göre öğrenciler arasında fakülteler bazında, aile değişkeni ve eş olarak seçilecek kişilerin yaş, eğitim, etnik köken ve eğitim düzeyleri ile gerek dini tutum gerekse eş seçim tercihlerinde ve ölçek alt boyutlarında anlamlı düzeyde ilişkilerin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Veriler üzerinden eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyinin kendisiyle aynı olmasını tercih edenlerin oranının diğerlerine göre daha fazla olduğu görülmüştür. Katılımcıların çoğunlukla eş olarak tercih edecekleri kişinin kendisinden daha büyük olmasını istedikleri sonucu elde edilmiştir. Çalışma grubu eş tercihlerinde etnik kökenin kendileriyle aynı olması yönünde tercihte bulunmuş, eş olarak seçilecek kişinin yaş, ekonomik durum ve etnik kökenine kıyasla dini inancının kendileri ile aynı olması yönünde daha yüksek oranda bir beklentide oldukları görülmüştür.

Romantizm ve eş seçimi ölçeği beraber yaşama alt boyutunun dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile duyuşsal, davranışsal ve ilişkisel alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Romantizm ve eş seçimi ölçeğinin çaba gösterme alt boyutu ile dini tutum ölçeğinin duyuşsal alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin var olduğu araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Dini Tutum, Eş Seçim Tercihleri, Romantizm, Gençlik Dönemi.

ABSTRACT

In this dissertation, the views of university students studying at Sivas Cumhuriyet University in 2018-2019 on religious attitudes, romance and partner choice attitudes in marriages were discussed.

The sample of the study consisted of 693 university students, 374 females and 319 males. The OK Religious Attitude Scale was used to collect data on the religious attitudes of the participants in the study. The Romance and Partner Choice Attitude Scale (REST) was used to determine the romance and partner choice preferences of the participants. In order to collect information on personal characteristics, the Socio-demographic Information Form developed by the researcher was used. The data obtained were analyzed in SPSS 17 statistical program. Single-Sample T-Test, Pearson Product-Moment Correlation Analysis, Independent Sample T-Test, One-Way ANOVA and Tukey HSD tests were used to analyze the data.

In the study, religious attitudes and partner choice preferences of Sivas Cumhuriyet University students were examined. It was determined whether romance and partner choice attitudes differ in terms of variables and the relationship between these two variables. In our study, it was determined that there is a significant relationship between socio-demographic variables and religious attitudes as well as the relationship between romance and partner choice attitudes and religious attitudes. However, it was determined that the group scores differed between socio-demographic variables, religious attitudes, and partner choice preferences. Among the socio-demographic variables, it was concluded that there were significant relationships among the students on the faculties basis, family variable, age, education, ethnicity and education levels of the people to be chosen as spouses, religious attitudes, partner choice preferences, and scale sub-dimensions according to gender.

According to the data, it has been seen that the rate of those who prefer the education level of the person to be chosen as the same as himself/herself is higher than the others. It was concluded that the participants mostly wanted the person they would prefer as a partner to be older than themselves. The study group preferred to have the same ethnic origin in their partner preferences, and it was seen that they had a higher

expectation that the person to be chosen as a partner would have the same religious belief as them compared to their age, economic status, and ethnic origin. A negative significant relationship was determined between the total score obtained from the religious attitude scale of the romance and partner selection scale sub-dimension and the affective, behavioral, and relational sub-dimensions. It is among the results of the research that there is a positive and significant relationship between the effort sub-dimension of the romance and partner selection scale and the affective sub-dimension of the religious attitude scale.

Keywords: Psychology of Religion, Religious Attitudes, Partner Choice Preferences, Romance, Youth Period.

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Modern dünya şartlarında dinin ne olduğu bireyler için tam olarak neyi ifade ettiği, hangi zemine oturtulacağı gibi dinin insan davranış ve tercihlerine olan etkisi araştırma konusu olmuştur. Sosyal bir gerçeklik olan dini; toplumdan soyut biçimde almanın mümkün olmadığı bir gerçeklik olarak değerlendirilebilir. Dine yönelik tutumlar, toplumu oluşturan bireylerin farklı durum ve seçenekler arasında vermiş oldukları kararlar bağlamında, psikolojik açıdan incelenmesi gereken önemli bir etkidir. Dini tutum ise; bireylerin dini değerlere vermiş olduğu birtakım dışavurumlar, dine yönelik yaklaşım, tercih ve yönelimlerini ifade eden bir kavramdır denilebilir.

Bu araştırmada romantizm kavramı ile bireyler arasındaki duygusal yaklaşma sonucunda meydana gelen duygu ve düşüncelerin karşılıklı olarak birbirine yansıtılması hali olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda romantik ilişkiler ise kadın ile erkek arasında gelişen bağlılık ve kurulan yakınlığın birleşimiyle oluşan yakın ilişkilerdir denilebilir.

Evlilik ise hem insanlık adına hem kültürler bazında soyun devamlılığı ve bireyin diğer duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi adına önem teşkil eden bir kurumdur. Evlilikte kişilerarası ilişki biçimleri, kuruluşu ve geçirilen süreçler psikolojinin ele aldığı konulardandır. Bireyselleşmenin, bireysel tercih ve yönelimlerin oldukça önem kazandığı günümüzde kişilerin eş seçim tutumları ile ilgili farklı kuram ve düşünceler mevcuttur. Eş seçiminde farklı süreçler ve etkenlerin yönlendirici özellikler gösterdiği bilinmekle birlikte, bu seçimin rastgele olmaktan ziyade daha karışık süreçlerden geçen bir karar olması bakımından bu tercihi etkileyen faktörlerin irdelenmesi gerekmektedir. Geç ergenlik ve genç yetişkinlik dönemleri bireylerin yetişkin rollerini geliştirme sürecinde olmalarından dolayı deneyimlenen romantik ilişkiler, karar alma süreçlerinde olduğu kadar psiko-sosyal gelişimlerinde de öneme sahiptir. Sosyal davranışlarının anlaşılmasında; bireylerin romantik ilişkiye yönelik inançlarının belirlenmesi, romantik ilişkiye yönelik beklentilerinin tespit edilmesi oldukça önem

taşımaktadır. Üniversite öğrencilerinin karşı cinsle iletişim kurma becerileri, eş seçimi ve evlilik ile ilgili planlamaları hususundaki sorunlarının varlığı neticesinde böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. Üniversite öğrencilerinin deneyimledikleri romantik ilişkilere yönelik temel inançların belirlenmesi ile bu öğrencilere yönelik çeşitli önleyici ve gelişimsel etkinliklerin geliştirilmesinde önemli bir katkı sağlanacağı öngörülmektedir.

Araştırmada bahsi geçen dini tutum, romantizm ve eş seçim tutumları ile sosyo-demografik değişkenler, arasındaki ilişki incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin dini tutum düzeyleri, romantizm ve eş seçim tutumları ile diğer sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkilere ulaşmak hedeflenmiştir. Bu araştırmada üniversite öğrencileri çalışma grubunun dini tutum, romantizm ve eş seçim tutumlarının tespiti üzerine yapılmıştır. Ülkemizde gençlik dönemi oldukça fazla araştırmaya konu olmasına rağmen, alanyazın incelendiğinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi bağlamında, üniversite öğrencilerinin dini tutum ile romantizm ve eş seçim tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi hususunda bir eksikliğin olduğu sonucuna varılmıştır. Alanda yapılan farklı perspektiften çalışmaların çokluğu araştırma konularının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu çalışmamızın gençlik dönemi, dini tutum ve romantizm ve eş seçim tercihleri konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Problemleri

Bu araştırmanın temel amacı Sivas Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinde, dini tutum ile romantizm ve eş seçim tercihlerinin incelenmesi, romantizm ve eş seçimi tercihleri ile değişkenler açısından ilişkinin olup olmadığıdır. Bu amaçla, öncelikle sosyo-demografik veriler ile evlilikle ilgili bazı düşüncelerin belirlenmesi, sonra da muhtemel eşte aranan özellikler, evlilik ile ilgili genel düşünce yapıları ele alınarak cevap bulunmaya çalışılmıştır. Araştırmamızda *dini tutum ile romantizm ve eş seçim tutumları ile arasında bir ilişki var mıdır?* sorusu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Alt problem ise *sosyo-demografik değişkenler ve dini tutum arasında istatistiksel olarak bir ilişki var mıdır?* şeklinde ele alınmıştır. Çalışmamızda sosyo-demografik değişkenler ve eş olarak seçilecek kişilerin yaş, eğitim, etnik

kökene, eğitim düzeyi arasında bir ilişkinin olup olmadığı ana problemi şekillendirmektedir.

Araştırmanın Alt Problemler

1. Araştırmaya katılanların sosyo-demografik verilerine ilişkin bulgular nelerdir?

2. Üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik verileri ile dini tutum ölçeği arasında ilişki bulunmakta mıdır?

2.a Cinsiyet değişkeni ile dini tutum ölçeği ve alt boyutları arasında ilişki var mıdır?

2.b Çalışma Grubunun fakültesi ile dini tutum ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2.c Ailenin ekonomik düzeyi ile dini tutum ölçeği ve alt boyutları arasında kabul edilebilir düzeyde bir ilişki var mıdır?

2.d Çalışma Grubunun medeni durumu ile dini tutum ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen sonuçlar arasında anlamlı biçimde bir farklılaşma var mıdır?

2.e Çalışma Grubunun anne eğitim durumu ile dini tutum ölçeği ve alt boyutlarından alınan bulgular arasında anlamlı seviyede bir ilişki var mıdır?

2.f Çalışma Grubunun baba eğitim durumu ile dini tutum ölçeği ve alt boyutlarından elde sonuçlar ile arasında anlamlı değişiklikler var mıdır?

2.g Anne baba birliktelik durumu ile dini tutum ölçeği ve alt boyutları sonuçları arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusu mudur?

2.h Çalışma Grubunun en uzun süre yaşanan yer ile dini tutum ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2.1 Eş olarak seçilecek kişinin eğitim durumu ile dini tutum ölçeği ile alt boyutları arasında anlamlı biçimde bir ilişki var mıdır?

2.i Eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumu, dini tutum ölçeği ile alt boyutları arasında anlamlı biçimde bir ilişki var mıdır?

2.j Eş olarak seçilecek kişinin yaşı ile ilgili tercihler ile dini tutum ölçeği ve alt boyutları arasında bir ilişki var mıdır?

2.k Eş olarak seçilecek kişinin etnik kökeni ile dini tutum ölçeği ile alt boyutları arasında bir ilişki var mı?

2.l Eş olarak seçilecek kişinin dini inancı ile romantizm ve dini tutum ölçeği ve alt boyutları arasında bir ilişki var mıdır?

3. Üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik değişkenler ve romantizm ve eş seçim tutum ölçeği ve alt boyutları arasındaki ilişkilere dair bulgular nelerdir?

3.a Cinsiyet değişkeni ile romantizm ve eş seçim tutum ölçeği ve alt boyutları arasında ilişki var mıdır? Bu bağlamda, evliliğe iki cinsin bakış açıları arasında farklılık var mıdır?

3.b Çalışma grubunun fakülte değişkeni ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Evliliğe bakış açıları açısından fakülteler arasında farklılık var mıdır?

3.c Çalışma grubunun ailenin ekonomik düzeyi ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutları arasında kabul edilebilir düzeyde bir ilişki var mıdır?

3.d Çalışma grubunun medeni durumu ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen sonuçlar arasında anlamlı bir farklılaşma var mıdır?

3.e Çalışma grubunun anne eğitim durumu ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutlarından alınan bulgular arasında anlamlı seviyede bir ilişki var mıdır?

3.f Çalışma grubunun baba eğitim durumu ile romantizm ve eş seçimi ölçeği ve alt boyutlarından elde sonuçlar ile arasında anlamlı değişiklikler var mıdır?

3.g Çalışma grubunun anne baba birliktelik durumu ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutları sonuçları arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusu mudur?

3.h Çalışma grubunun en uzun süre yaşanan yer ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.ı Çalışma grubunun eş olarak seçilecek kişinin eğitim durumu ile romantizm ve eş seçim ölçeği ile alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.i Çalışma grubunun eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumu tercihleri, romantizm ve eş seçim ölçeği ile alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3.j Çalışma grubunun eş olarak seçilecek kişinin yaşı ile ilgili tercihler ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutları arasında bir ilişki var mıdır?

3.k Çalışma grubunun eş olarak seçilecek kişinin etnik kökeni tercihleri ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutları arasında bir ilişki var mı?

3.l Çalışma grubunun eş olarak seçilecek kişinin dini inancı ilgili tercihler ile romantizm ve eş seçim ölçeği ve alt boyutları arasında bir ilişki var mı?

4. Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeklerden elde edilen sonuçlarda romantizm ve eş seçim tutumları ölçeği ve alt boyutları ile dini tutum ölçeği ve alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma problemine dayanarak geliştirilen hipotezler sıralandığı biçimde belirlenmiştir.

Hipotez 1

Katılımcıların cinsiyetlerine göre dini tutum düzeyi ortalamaları farklılaşmaktadır.

Hipotez 2

Katılımcıların fakültelerine göre dini tutum düzeyi ortalamaları farklılık göstermektedir.

Hipotez 3

Katılımcıların anne baba birliktelik durumuna göre dini tutum düzeyleri farklılaşmaktadır.

Hipotez 4

Katılımcıların uzun süre yaşadıkları yere göre dini tutum farklılaşmaktadır.

Hipotez 5

Katılımcıların anne eğitim seviyesi ile dini tutum düzeyleri arasında farklılaşma söz konusudur.

Hipotez 6

Katılımcıların baba eğitim seviyesi ile dini tutum düzeyleri arasında farklılaşma söz konusudur.

Hipotez 7

Katılımcı grupta dini tutum düzeyleri yüksek kişiler için eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumu farklılık göstermektedir.

Hipotez 8

Katılımcılar için evlenecekleri kişilerin dini inancı tercihleri farklılık göstermektedir.

Hipotez 9

Katılımcılar için evlenecekleri kişilerin etnik köken tercihleri farklılık göstermektedir.

Hipotez 10

Romantizm ve eş seçim tercihleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusudur.

Hipotez 11

Romantizm ve eş seçim tercihleri ile fakülte arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusudur.

Hipotez 12

Romantizm ve eş seçim tercihleri ile anne baba birliktelik durumu arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusudur.

Hipotez 13

Dini tutum ile romantizm ve eş seçim tercihinin arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsan yaşamının farklı evrelerinde diğer insanlar ile ilişkiler kurar ve bu ilişkilerden deneyimler elde eder. Aile kurumu, sosyal yönüyle beraber, mensubu olan bireylere sorumluluklar yüklemekte ve üyeleri konumunda olan aile fertlerine etkileşim ortamı sağlamaktadır. Genel kabule göre evlilik ile kurulan aile, ilişkilerin en mahrem ve özel alanını oluşturmaktadır diyebiliriz. Bireyleri evliliğe yönlendiren farklı etkenler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; cinsiyet rollerinin beklentileri ile birlikte, aidiyet ihtiyacı, neslin devamı, sevmeye ve sevilme, toplumsal kabul vb. olarak sıralanabilir (Efe, 2013). Üniversite gençliği kavramıyla, yükseköğretim öğrencilerinin ergenlikten genç yetişkinliğe geçtiği evreyi ele almaktayız. Bu süreçte gencin üniversite yıllarında kurmuş olduğu karşı cins ile kurulan romantik ilişkiler ve yaşantıları onları bir birey olarak eş seçimi ile ilgili farklı karmaşık süreçler devreye girer. Bireyler eş olarak seçeceği kişide din, statü, fiziksel özellikler, ekonomik durum, kişilik ve karakter özellikleri gibi unsurlardan bağımsız tercihlerde bulunmaz (Onbaş, 2007). Kişiler almış oldukları eş seçim kararları neticesinde, hayatlarının kalan kısmını büyük ölçüde etkileyecek yaşam doyumu, huzur ve mutluluğa ulaşabilmek adına sosyal, ekonomik ve psikolojik anlamda verilen doğru kararlar ve evliliğe karşı geliştirilen doğru inanış biçimleri, sağlıklı bir birlikteliğin kurulması adına önemli bir adımı atmaktadır. Aile bir toplumun mozağini oluşturan küçük ancak kıymetli bir unsurdur. Yanlış evlilikler, karşılıksız kalan beklenti ve istekler bireylerin hem psikolojik bunalımlar yaşamasına hem de doğan yeni neslin yıkımına sebebiyet verebilir. Bilinçli eş seçim tercihleri hem birey hem toplum nazarında oldukça önem arz eden bir konudur. Evlenen bireyler evlenmeden edinmiş olduğu kültür, değer, davranış ve alışkanlıkları evlilik sonrasına da taşımaya devam eder. Bu süreçte kişiler

birbirlerine uyum göstermeye çalışırken geçmişte edindiği tutumlardan beslenmeye de devam eder. Evlilik, üzerinde dinin ve toplumun teşvikinin devam ettiği bir kurum olma özelliğini taşımakla birlikte, günümüzde zemini sarsılan, yerini gün geçtikçe boşanmalara bırakan bir konuma gelmiştir.

Ülkemizde çokça ele alınan bir alan olan üniversite öğrencilerinin yaşam tercihlerine yönelik meslek, cinsiyet rolleri, boş zaman değerlendirme, benlik algısı, psikolojik iyi oluş vb. araştırma konusu olsa da romantizm ve eş seçim tercihleri ile dini tutum ile ilgili az sayıda araştırma olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Dinin insanların yönelimlerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada ülkemizin aydınlık yüzü olan üniversite öğrencilerinin, dini tutum düzeylerini ve eş seçimine yönelik tutumlarını belirlemek, bu konuda genç nesle bir ufuk açmak ve bilinçlendirmek amaçlanmıştır. Çalışmamızın dini tutum değişkeni ve romantik ilişkiler ile ilgili konular üzerine çalışan araştırmacılara katkıda bulunacağı, genç bireylerin evlilik üzerine farkındalık geliştirmeleri, mantıklı ilişki inançları eş seçim tercihlerini olumlu şekilde etkileyeceği noktasında araştırmamızın bu alanda yapılacak olan çalışmalara destek ve veri sağlayacağı umulmaktadır.

Araştırmanın Varsayımları

1. Bu araştırmanın üniversite öğrencilerine uygulanan ölçek çalışmalarında bilgi edinilmek istenen konuda sonuç vereceği,
2. Araştırmaya katılım gösteren üniversite öğrencilerinin, gönüllülük esasıyla uygulanan ölçeklere doğru, içten ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma yalnızca 2018–2019 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan 374 kadın, 319 erkek olmak üzere 693 üniversite öğrencisinin görüşleri ile,
2. Araştırma öğrencilere yöneltilen sosyo-demografik bilgi formu, dini tutum, romantizm ve eş seçim tutumu düzeyleri ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ile,
3. Araştırmada kullanılan ölçekler kişilerin hür iradelerine dayalı olup ölçümler için salt belirlenen fakülte öğrencilerinin verileri ile,

4. Ulaşılan kaynaklar ve elde edilen bulgular ile sınırlıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın bu kısmında, kullanılmış olan araştırma yöntemleriyle ilgili genel bilgiler bulunmaktadır. Araştırma belirlenen çalışma grubu üzerinde yapılmış, kullanılmış olan model, verilerin toplanması ve bunların analizinde kullanılmış olan istatistiksel işlemler açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, üniversite öğrencilerine uygulanmış olan ölçeklerden alınan puanlar bazında değerlendirilmiş olup, sonuçlara nicel değerler veren tarama modelinde tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırmadır. Tarama modelleri, varlığı kabul olunan bir durumu olduğu şekliyle ele alarak betimlemeyi amaçlamaktadır. Genel tarama modelleri, evren hakkında bir çıkarımda bulunmak amacıyla evrendeki belli bir grubun veya çalışma grubunun kendisi ile yapılan tarama modelleridir. Araştırmada genel ilişkisel tarama yöntemi, iki ve daha fazla değişken arasındaki ilişki düzeyini belirlemek amacı ile kullanılmıştır (Karasar, 2015). Araştırmada öncelikle sosyo-demografik (cinsiyet, fakülte türü, anne-babanın eğitim ve birliktelik durumu, ailenin, gelir düzeyi vb.) değişkenler bağımsız değişken, dini tutum bağımlı değişkenken, diğer durumda dini tutumun bağımsız değişken, romantizm ve eş seçim tutumu bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. İncelenen diğer bir durumda ise sosyo-demografik değişkenler bağımsız değişken, romantizm ve eş seçim tutumu bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Sivas Cumhuriyet Üniversitesinde eğitim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmaya 2018–2019 eğitim-öğretim yılının güz döneminde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde öğretim öğrenim görmekte olan 374 kadın, 319 erkek olmak üzere 693 üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların 143'ü ilahiyat fakültesi öğrencilerinden, 123'ü BESYO öğrencilerinden, 171'i edebiyat fakültesi, 115'i eğitim fakültesi ve 141'i MYO öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırma grubuna verilmiş olan toplam 750 anket formunun 693'ü tarafımıza istenildiği biçimde ulaşmış, 33 anket formu birden fazla işaretlemelerin yapılması sonucunda kalan 24 anket ise işaretleme yapılmamasından dolayı araştırmada kullanılmamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma için kullanılan veri toplama araçları belirtildiği biçimdedir. Bu çalışmanın verilerine anket yöntemi ile ulaşılmıştır. Katılımcılardan öncelikli olarak araştırmacı tarafından geliştirilen sosyo-demografik bilgi formunda istenilen bilgiler alınmıştır. İkinci olarak Çalışma Grubunun romantizm ve eş seçimi tutumlarını tespit etmeye yönelik *romantizm ve eş seçimi tutum ölçeği (REST)* ölçeği kullanılmıştır. Son olarak katılımcıların dini tutum düzeylerini ölçebilmek adına *dini tutum ölçeği* uygulanmıştır.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen sosyo-demografik bilgi formunda, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin cinsiyeti, fakültesi, ailesinin öğrenim düzeyi, öğrencinin hayatının çoğunluğunu nerede geçirdiği, ekonomik durumu, ailenin birliktelik durumu, eş olarak seçeceği kişinin ekonomik durumu, etnik kökeni, inancı, yaş tercihleri ve evlenme yaşının ne aralıkta olması gerektiğiyle ilgili sorular yer almaktadır.

Romantizm ve Eş Seçimi Tutum Ölçeği (REST)

Eş seçiminde sınırlandırıcı inançları ölçmek amacıyla Cobb, Larson ve Watson (2003) tarafından hazırlanan ölçeğin Türkçe uyarlamasını Hüdayar Cihan Güngör, Müge Yılmaz ve Seher Balcı Çelik (2011), 2007-2008 öğretim yılında öğrenim görmekte olan Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi (n=193) ve Ankara Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi (n=281) 474 öğrenciye uygulayarak ölçeğe son halini vermişlerdir. Ölçek, 32 maddeden oluşmakta ve ölçekte 5'li likert tipi hiç katılmıyorum (1), tamamen katılıyorum (5), arasında değişen bir dereceleme esastır. Ölçekteki puanlar, maddelere verilen cevapların puan değerleri toplanarak hesaplanmaktadır. Ölçek 8 faktörlü bir yapı göstermekte iken, 8. faktör 4 çeldirici maddeyi içermektedir. Ölçeğin çeldirici maddeleri 1, 9, 20 ve 30. Maddeler olup

puanlama sürecinde hesaplanmamaktadır. Bu haliyle ölçekteki çeldirici maddeler hariç ölçekte 28 madde ve “Yalnız ve Tek Doğru”, “Aşk Yeterli”, “Beraber Yaşama”, “Tam Güven”, “İdealleştirme”, “Çaba Göstermeme”, “Zıt Kutuplar” olmak üzere 7 alt boyut bulunmaktadır. Ölçeğin 10, 6, 29, 16 ve 24. maddeleri tersten puanlanmakta, ölçeğin hem alt boyutları hem de ölçekten alınan toplam bir puan elde edilmektedir. Ölçeğin toplamından alınabilecek en düşük puan 28’iken en yüksek puan ise 140’dır. Ölçekten alınan düşük puan eş seçimindeki sınırlandırıcı inanç düzeyinin düşüklüğünü, puanın yüksek olması ise yüksekliğini göstermektedir.

Ölçeğin güvenirlik çalışması iki yöntemle saptanmıştır. İlk olarak Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve $\alpha=.65$ olarak bulunmuştur. REST Ölçeği’nin yapı geçerliğini belirlemek için temel bileşenler analizi kullanılarak faktör analizi yapılmış ve varimaks eksen döndürme tekniği uygulanmıştır. REST Ölçeği’nin alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayıları ise, .33 ile .98 aralığında değişmektedir. İkinci olarak iki hafta ara ile yapılan test-tekrar test yöntemi sonucu Pearson korelasyon katsayısı .61 olarak bulunmuştur. Yirmi sekiz maddelik ölçeğin, “Yalnız ve Tek Doğru”, “Aşk Yeterli”, “Beraber Yaşama”, “Tam Güven”, “İdealleştirme”, “Çaba Göstermeme”, “Zıt Kutuplar” olmak üzere yedi alt faktörde toplandığı ve toplam varyansın %49,84’ünü açıkladığı görülmüştür. REST Ölçeği’nin bekar üniversite öğrencileri için geçerli ve güvenilir sonuçlar verdiği bulunmuştur (Güngör, vd. 2011: 181-187).

Ok-Dini Tutum Ölçeği

Araştırmada veri toplamak için kullanılan Üzeyir Ok (2011) tarafından geliştirilmiştir. Üzeyir Ok’un tutum öğeleri olarak sosyal psikolojide kabul gören, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğelerini baz alarak hazırladığı ölçekte, bunlara ek Tanrı ile ilişki yani *ilişkisellik* boyutunu eklemiştir. Ölçeğin bilişsel boyutu dine yönelik bakış açısı ve genel kanısı, davranışsal alt boyutu günlük yaşamda dinin bireyin davranışlarını ne düzeyde yönlendirici olduğu, duygusal boyutu ile dine karşı ne tarz duygulara sahip olduğu ve son olarak ilişkisellik boyutu kendini Allah ile ne düzeyde yakın gördüğü kastedilmektedir. Bu şekilde 4 alt boyut ve 8 maddeden oluşan dini tutum ölçeği, başta her alt boyuta 4’er soru düşecek biçimde tasarlanmış olsa da yapılan açımlı ve doğrulayıcı faktör ve güvenirlik madde analizleri ile her alt boyutu en iyi şekilde temsil eden iki madde belirleyerek geliştirilmiştir. İki farklı örneklemden alınan sonuçlar ile ölçeğin iç tutarlığının yüksek ve yapılan açımlı ve doğrulayıcı

faktör analizleriyle ölçeğin geçerli ve iyi bir model olduğu tespit edilmiştir. Kriter geçerliliğini saptamak amacıyla “Francis Hristiyanlığa Yönelik Dini Tutum Ölçeği ve İç Güdümlü Dindarlık Ölçeği” ile korelasyonundan faydalanılarak ölçeğin iyi bir kriter geçerliliğine sahip olduğu (.81 ve .91) saptanmıştır. Ölçek her madde için tamamen katılıyorum (5), çoğuna katılıyorum (4), yarı yarıya katılıyorum (3), az katılıyorum (2) ve “hiç katılmıyorum (1) olarak düzenlenmiş 5’li likert ölçeği şeklindedir. Her bir maddenin puanları "5 ile 1"arasında değişmektedir. Öleekten alınabilecek en düşük puan (8x1=8), en yüksek puan ise (8x5=40)’tır. Yüksek puan, bireylerin yüksek dini tutum düzeyini, düşük puan ise, düşük dini tutum düzeyini ifade etmektedir. Oldukça amaca hizmet eden ve ekonomikliği ile farklı alanlarda din değişkeninin ele alınacağı araştırma alanlarında güvenle kullanılabilecek bir ölçek olduğu görölmektedir (Ok, 2011:535-544).

Verilerin Toplanması, Analizi ve Etik Kurul İzni

Araştırmanın veri toplama araçları 2018–2019 eğitim-öğretim yılının güz döneminde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi’nde eğitim görmekte olan üniversite öğrencilerine bilgilendirme onamı yapılarak dağıtılmıştır. Bu çalışmanın bilimsel kaygılar ile yapıldığı elde edilen buğuların bilimsel çalışmalar dışında kullanılmayacağı bildirilmiştir. Toplamda 750 anket dağıtılmış olup 693 anket araştırmada kullanılmıştır. Katılımcılara dağıtılan anket formlarında birden fazla işaretlemelerin yapılması ve anket sorularında işaretleme yapılmamasından dolayı 57 anket araştırmada kullanılmamıştır. Katılımcıların yaklaşık 10-15 dakika aralığında bitirdikleri ankete yönelik veriler SPSS for Windows 17 programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, dini tutum, romantizm ve eş seçim tutum ölçekleri ve demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için, T-testi ve Varyans Analizi (ANOVA-F testi) analizi yapılmıştır. Yapılan varyans analizi sonucu anlamlı bir farklılaşma görölen ikili gruplar için Tukey HSD Testi kullanılarak farklılaşmanın hangi gruptan kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Dini tutum, romantizm ve eş seçim tutum ölçekleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi yapılmış olup, demografik değişkenler ile ölçekler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için ki-kare (chi-square) analizi

yapılmıştır. Bulgular ve yorumlar kısmında tablolar ve istatistiksel analizlerden elde edilen veriler, tablolar halinde sunulmuştur.

Üniversite öğrencilerinde dini tutum, romantizm ve eş seçim tercihleri arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrencilere ulaşmak için üniversiteden araştırma izni alınmış, daha sonra etik kuruluna başvurulmuş ve gerekli uygulama izni alınmıştır. Etik kurul izni alındıktan sonra çeşitli fakültelerden öğrencilere ulaşılmış gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Üniversitesi'nden öğrencilerle yüz yüze görüşülerek anket formlarının doldurulması sağlanmıştır.

Dini Tutum ile İlgili Alanda Yapılan Çalışmalar

Alanyazın incelendiğinde yurt dışında ve ülkemizde yapılan dini tutum ile ilgili çalışılan birçok farklı konu başlığı ve dini tutum ile ilişkisi incelenen birçok konunun varlığına ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalar ele alındığında yurt dışında Furrow, King ve White (2004), yaptıkları araştırmada gençlik döneminde dindarlığın olumlu kimlik gelişimi ile birlikte, anlamlı ve pozitif sosyal davranışlar geliştirme çerçevesinde etkisinin olumlu yönde olduğu sonucu ile birlikte elde edilen bulgular ölçeğinde yaş ve cinsiyet farklılıklar arz etmektedir. Grossman ve Parrett (2011), yaptıkları araştırmalarda dini yaşantılama ile pozitif sosyal davranışlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Smith (2013), araştırmasında özgeci değerler ve davranışlar ile empati ilişkisini irdelemiş, empati ile toplumsal cinsiyet arasında güçlü bir ilişkinin olduğu, toplumsal cinsiyet ve özgeci değerler arasında ise orta seviyede istatistiksel bir ilişkinin varlığı sonucuna ulaşmıştır.

Stavrova ve Olga (2014), farklı ülkelerde yaptığı araştırma sonucunda dindar bireylerin ahlaki davranış, sosyal baskıdan ne düzeyde etkilendiği irdelenmiş ve kendi tercihlerine bağlı dini davranışlar gösteren bireylerin ülkeleriyle dayatmaların olduğu ülkeler ile farklılaşmalar göstermektedir.

Davari, Iyer ve Strutton (2017), dindarlığın yeşil tüketimi, özgecilik ve ahlaki davranışlar arasındaki ilişkileri irdelemiştir. Araştırmada dindarlık ölçeği ile birlikte

yeşil satın alma ölçeklerini kullanmış ve iki değişken arasında pozitif manada anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Bennet ve Einolf (2017), yapmış oldukları nitelikli çalışma ile dindarlık ile yardım etme ve özgecilik tutumlarını etkilediğini tespit ettiği araştırmada farklılık gösteren din ve azınlık dinleri mensuplarının özgecilik hususunda istekli olduğu sonucu tespit etmiş, Heineck (2017), ele aldığı çalışmasında dini davranış, sosyal tutum ve davranışın ilişkisel anlamda dini tutumlar ile olumlu sosyal davranışlar ile orta düzeyde bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde; Uysal (1996), dini tutum ve kişilik özellikleri arasındaki ne yönde bir ilişkinin olduğunu incelemiş olduğu “Dini Tutum Davranış ve Şahsiyet Özellikleri” adlı çalışmasında Marmara Üniversitesinden 306 katılımcı ile dini tutum, kişilik özellikleri ve davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir.

Kaya (1998), “Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum” isimli çalışması ile Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi öğrencisi 563 katılımcı ile cinsiyet değişkeni ve çevresel etkenlerin dini tutumun belirleyiciliğini incelemiştir. Cinsiyet bazında elde ettiği sonuçlarda kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla dini tutumlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fakülte bazında elde ettiği çıkarımlara göre ise ilahiyat fakültesi öğrencilerinin dini tutumlarının diğerlerine nazaran anlamlı seviyede yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Apaydın (2001), “Kişilik Özelliklerinin Dini Tutum ve Davranışlara Etkisi” isimli araştırmasında Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi 315 öğrenci ile çalışmış dışadönük, içedönük kişilik tipleri, dini tutum ve davranış ilişkisini irdelemiş, boyutları etkileşim yönünde ele almıştır. Elde ettiği sonuçlarda içedönük kişilik tipine sahip bireylerin dini tutum oranlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmış, dini ritüellere katılım ve dini davranış gösteren bireylerin içedönük kişilik tipine sahip oldukları elde edilen bulgulardandır.

Pehlivan (2002), “Bireyin Dini Tutum ve Davranışlarına Etki Eden Anne Baba Davranışları ve Diğer Çevre Faktörleri” adlı çalışmasını Sivas ilinde öğrenim gören 8 ve 11. sınıfa devam eden 320 öğrencilerinin katılım gösterdiği 5 farklı lise ve 5 farklı

ilköğretim okulunda gerçekleştirmiştir. Elde ettiği araştırma sonucuna göre 14-17 yaş grubu öğrencilerin dini tutum düzeylerini mukayese etmiş gerek çevresel faktörlerin gerekse anne baba davranışlarının dini tutum ve davranışlarını farklı derecelerde etkilediği çıkarımına ulaşmıştır.

Ergün (2002), “Kur’an Kursu Öğrencilerinde Dini Tutum ve Davranışlar” isimli çalışmasında Kur’an kursuna devam eden öğrencilerin sosyo-demografik verilere göre dini tutumlarının değişim gösterip göstermediğini incelemiştir. Toplamda 132 katılımcı öğrenciden elde ettiği sonuçlara göre, bireylerin aldıkları sin eğitiminin yeterliliği, eğitimcinin tutum ve davranışlarının ve öğrenci ile ilgilenme biçiminin dini tutumlarını pozitif yönde etkilediği, iletişim kurduğu insanların ve öğretmenlerinin bu noktada belirleyici olduğu yönünde bir sonuç elde etmiştir.

Kafalı (2005), “Lise Öğrencilerinde Dini İnanç ve Tutumlarının Sosyal İlişkilere Etkisi Ergani Örneği” isimli çalışmasında dinin topluma yansıyan boyutunu, dinin bütünleştirici fonksiyonundan yola çıkarak sosyal değerler ve adalet, nezaket, diğergamlık, yardımseverlik gibi duyguların dini tutumla olan ilişkisi araştırma konusunu oluşturmuştur.

Yapıcı (2007), üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırma sonuçlarında dinin etkisini hissetme düzeyi ile öz saygı düzeyi arasında negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna rastlamıştır. Dindarlık düzeyi arttıkça öz saygı düzeyinin azaldığı elde edilen bulgular arasındadır. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmanın ruh sağlığı ve dini tutum arasındaki ilişkinin incelendiği Demirel ve Kaçmaz’ın (2011) araştırmasında elde ettiği sonuçlara göre “kısa semptom envanteri” ile “dini tutum ölçeği” puanları arasında ölçek toplam puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte yapılan korelasyon analizinde dini tutum ile “hostilite” alt faktöründe negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Olumlu dini tutuma sahip bireyler için, öfke ve husumet duygularının anlamlı seviyede az olduğu elde edilmiştir.

Yüce (2009), “Gençlerde Dini Yönelim ve Kişilik” adlı çalışmasında gençlerin kişilik tipleri ile sahip oldukları inanca ait gerçekleştirmiş oldukları sorumluluk özellikleri ile ilişkiyi incelemiş ve katılımcıların Allah’a, peygamber, cennet ve

cehennem ile ilgili ortaya koydukları inançlar ile sorumluluk alma özelliklerinin pozitif yönde bir ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Hümbetova (2011), “İnsanların Dini Tutum ve Davranışlarının Oluşum ve Gelişim Döneminde Mükafat ve Ceza Faktörlerinin Etkisi” isimli çalışmayı lisans ve yüksek lisans seviyesinde katılım gösteren 225 öğrenci ile gerçekleştirmiştir. Araştırmada sosyo-demografik veriler, dini tutum ve mükafat ve ceza faktörleri arasındaki ilişkiyi ele almış ve ulaştığı bulgular neticesinde mükafat ve cezanın dini tutum ve davranış şekillerini pozitif manada kolaylaştırdığı ceza ve korkuya dayanan dini inanç biçiminin mükafata nazaran daha zayıf olduğu sonucuna ulaşmıştır. Sosyo-demografik değişkenler ile mükafat ve ceza arasında anlamlı seviyede bir ilişki tespit edilmemiştir.

Boyar (2012), “Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip Ergenlerin Dini Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma” ile dini tutumun bireylerin parçalanmış bir aileye sahip olması ile farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir elde ettiği sonuçlara göre ergenler için aile birlikteliğinin dini tutumu etkileyen bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kavas (2013), dini tutum ile stres ilişkisini “Dini Tutumların Stresle Başa Çıkma” konulu çalışmasında değerlendirmiş ve iki değişken arasında pozitif olmakla birlikte zayıf bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sain (2014), “Diyanet İhtisas Kursiyerlerinin Felsefe ve Din Bilimlerine Yönelik Tutumları ile Dini Tutumları Arasındaki İlişki Üzerine” konulu çalışmasında 416 kursiyer ile çalışmış ve D.İ.B İhtisas Eğitim Merkezlerinde eğitime tabi tutulan kursiyerlerin felsefe ve din bilimlerine ve dini tutumlarını araştırmasına dahil etmiş almış aldıkları eğitim sonucunda kursiyerlerin felsefe ve din bilimleri ve dini tutumlarının da anlamlı bir ilişkinin olmadığını tespit etmiştir. Bir başka çalışmada Boztoprak (2015), “Ebeveynleri Dini Hizmetler Alanında Görevli Olan Ergenlerin Dini Tutum ve Davranış Özellikleri” isimli araştırmada ergenlerin dini tutumları irdelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre anne babası din hizmetlerinde görevli ergen bireylerin din algısının olumlu yönde olduğu, yaşantılarında dini hassasiyetlere dikkat ettiklerini ifade ettikleri, bilişsel manada da kendilerini yeterli buldukları elde edilen sonuçlar arasındadır.

Tanrıverdi (2016), üniversite öğrencilerinin dini program izleme sıklıkları ile dini tutum ve davranışlara etkisini incelediği “Televizyonlarda Yayınlanan Dini Programların Üniversite Öğrencilerinin Dini Tutum ve Davranışları ile İlişkisi” adlı çalışmada programları takip etme alışkanlığı ile dini tutum arasında anlamlı biçimde bir ilişkinin olduğu bununla birlikte takip edilen programların bireylerin dini bilgilerinin artmasına da anlamlı şekilde etki ettiği sonucuna ulaşmıştır.

Tepetam (2018), “Lise Gençliğinin Dini Tutum ve Davranışları ile Tüketim Alışkanlıkları İlişkisi” isimli araştırmasında gerek kapital sistemin gerekse modernist ve postmodernist akımların lise öğrencilerinde uyandırmış olduğu tüketim kültürü ile dini tutum arasındaki ilişkileri irdelemiş ve elde ettiği bulgulara göre, dini tutum ve davranışı olumlu yönde olan bireylerin tüketim bakımından da inançları çerçevesinde davranışlar gösterdiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Ayhan (2019), “Dini Tutumun Adalet Duyarlılık, Ahlaki Yüreklilik ve Psikolojik İyi Oluş Üzerine Etkisi” adlı araştırmasında 18 yaş üzerinde 457 katılımcı ile bireylerin ahlaki yüreklilik ile adalet duyarlılık davranışları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmış bununla birlikte dini tutumun psikolojik iyi oluşu adalet duyarlılık ve ahlaki yüreklilik aracılığıyla istatistiksel anlamda pozitif yönde ilişki olduğuna dair sonuçlar elde etmiştir.

Çiğdem (2020), “Pansiyonda ve Ailesi Yanında Kalan Liseli Öğrencilerin Umut, Dindarlık ve Akademik Başarı Durumlarının Karşılaştırılması” isimli araştırmasında dini tutum ve umut arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğuyla birlikte dini tutum ile akademik başarı arasında da anlamlı seviyede ilişki tespit etmiştir.

Romantizm ve Eş Seçim Tutumu ile İlgili Alanda Yapılan Çalışmalar

Stinnett (1969) ve Greenberg ve Nay (1982), Larson, (1988) üniversite öğrencileri ile yürüttükleri araştırmalarda katılımcıların evlilik inanç ve mitlerine dair çalışmalar ortaya koymanın gerekliliklerinden söz etmiş ve öğrencilerin evlilik mitlerine yönelik bilgiye sahip olmamaları, evlilik yaşantısında doyumu etkileyen

etmenler, evliliğe yönelik beklentilerin eş seçim tercihlerini etkilemesi ile son olarak aile yaşamına yönelik eğitimin içeriğine dair belirleyiciliklerinden söz etmişlerdir.

English ve Pearson (1993)'in lise öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmada evlilik beklentileri 42 boyutta ele almış ve cinsiyet ile evlilik beklentileri arasında anlamlı seviyede farklılaşmanın söz konusu olduğunu saptamışlardır. Kız öğrencilerin aşk, güven, yuva ve çocuk gibi alt değerlerde erkeklerden farklılaştığını, erkek katılımcılarınsa arkadaşlık ve cinsel doyum hususunda kız öğrencilerden farklılaştıkları elde edilen sonuçlardır.

Johns (1962), yaptığı araştırmada eş seçiminde katılımcıların eş seçim tercihlerinde karşı cinsten aramış oldukları nitelikleri önem sırasına göre ele almış, Hudson ve Henze (1969), 28 yıl süren çalışmalarında öğrencilerin muhtemel eşte aradıkları yedi kişisel özelliğin büyük değişikliklere uğramadığı yapılan üç farklı çalışmada da güvenilirlik, çekicilik, zarafet ve incelik, duygusallık, mizaçta sevimlilik, sağlıklı oluş ve çocuk isteği gibi elde edilen sonuçların sıralaması büyük ölçekte değişiklik tespit edilmeyen başlıklar olmuştur (Uraz, 1979; Akt. Ceylan, 1994).

Metis ve Cupach (1990), duygusal ilişkisi olan üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmada, bireylerin ilişkilerinde problem çözme yeterlilikleri ve bu yönde akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkileri değerlendirmiştir. Rasyonel olmayan ilişki ve inançlardaki ve yapıcı olmayan problem çözme tutumları arasında negatif yönde, olumlu yönlü problem çözme cevapları ile sadakat arasında pozitif yönde bir ilişki tespit etmişlerdir.

Sprecher, Sullivan ve Hatfield (1994), ise eş seçim tercihleri ile sosyo-demografik değişkenler, ırk, cinsiyet, fiziksel görünüş ve yaş ile arasındaki ilişkileri ele almış, cinsiyete bağlı farklılıklar çalışma sonucunda elde edilmiştir. Kadın katılımcılar erkek katılımcılara nazaran eş adayında maddi gücün ve eğitimin kendilerinden üst seviyede olması gerektiğini tercih etmişlerdir. Eş olarak seçilecek kişinin yaşı ile ilgili erkek katılımcıların görüşleri daha çok kendinden küçük olması yönünde ve kadınlara nazaran dış görünüme daha fazla önem verdikleri elde edilen sonuçlar arasındadır.

Surra (1990), farklı tarihler arasında yapmış olduğu araştırmada, 1980’li yıllarda evlilik öncesi ilişkiler ve eş seçimi ile ilgili elde ettiği sonuçlarda, evlilik tercihlerine yönelik kararların gerek kültürel gerekse yapısal ve bireysel yönde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bireylerin eş seçim yönelimlerinde cinsiyet, bölgesel nitelikli etkiler ile sosyal statü benzerliği gibi etkenlerin psikolojik açıdan tercihleri yönlendirdiğini ileri sürmüştür. 1970’ de evlilik yaşının erkek katılımcılarda 20-24 iken, 1988’de %23 artış gösterdiğini, kadın katılımcılarda ise %36’dan %62’ye yükseldiği sonucuna ulaşmıştır.

Knox, Nieves ve Zusman (1997), eş seçim ve flört tercihlerinde benzer nitelikleri değerlendirdikleri araştırmada katılımcıların birbirine benzer özellikleri önemsedikleri, benzer niteliklerin evlilikte mutluluğu getireceği elde edilen bulgular arasındadır. Cinsiyete bağlı değişimlerin söz konusu olduğu kadın katılımcıların eş adayının eğitim seviyesini ve bir meslek sahibi olması gerekliliğini, erkek katılımcılarsa fiziki özellikleri öncelemiştir.

Pines (2001), romantik çekicilikte kültürel faktörler ve cinsiyetin rolünü ele aldığı araştırma neticesinde, katılımcıların geneli statü özelliklerini önemserken, kadın katılımcıların fiziksel görünüş özellikleri dışında kişilik özellikleri ve cinselliğe yüklediği anlamın fazlaca yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Toro-Morn ve Sprecher (2003), üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri araştırmada eş seçim tercihlerinde kadın katılımcılar ile erkekler arasında farklılıkların söz konusu olduğunu tespit etmiştir. Erkek katılımcılar, eşlerinin kendisinden küçük olması gerektiğini, kadını görünüm ve çekiciliğin gerekliliğini ifade ederken, kadın katılımcılar eşlerinde naziklik, iyi seviyede gelir ve statüye sahip olmak gibi niteliklerin bulunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Langeroodi ve Masoud (2010), öğrenci ve aileleri ile yapmış oldukları araştırmada ebeveynler ve öğrenciler arasındaki farklılaşmayı tespit etmiş, öğrencilerin daha çok biyolojik, ebeveynlerinse sosyal ve psikolojik etkenleri önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Dubbs ve diğerleri (2012), aile denetiminin ve aileye karşı duyulan hassasiyetin eş seçim tercihlerindeki yönlendirici etkisini irdelediği araştırmada kız öğrencilerde

ailenin bırakmış olduğu etkinin yoğun olduğu, aile denetiminin eş seçim tercihlerinde aile ile iş birliğinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Alavi ve diğerleri (2014), katılımcı öğrencilerin eş seçiminde hangi tür kriterleri önemsediklerini araştırdıkları çalışmada en önemli gördükleri niteliklerin zihinsel sağlamlılık, din benzerliği, ekonomik gelir, fiziksel çekicilik ve iyi bir meslek olduğu tespit edilmiştir. Orta seviyede önemli gördükleri kriterler ise fiziksel sağlamlılık, dış görünüş özellikleri, sosyallik, eğitim seviyesi, bekaret şeklindeyken, en az önem verilen nitelikler, yaş, kültürel ve statü benzerlikleri, ailenin kültürel benzerliklerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde; eş seçimi tercihlerinin, sosyo-demografik değişkenler, cinsiyet, yaş, fiziksel çekicilik, ekonomik, kültürel, dini vb. değişkenler açısından incelendiği görülmüştür. Ayrıca farklı ülkelerde yapılan çalışmalara bakıldığında kültür yapısının da eş seçimi tutumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Sonuçlar eş seçiminin karmaşık bir süreç olduğunu ve ekonomik, sosyal ve kültürel olmak üzere birçok farklı değişkenden etkilendiğini göstermektedir.

Ülkemizde yapılan çalışmalara değinecek olursak; Büyükaşahin ve Hovaroğlu'nun (2004), Lee tarafından geliştirilmiş olan “Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği” nin geçerliği ve güvenilirliğini incelediği ölçek çalışmasının ardından bu ölçeği, flört eden ve evli çiftler üzerinde değerlendirmiş ve ilişkilerin resmîlik kazanmış durumda bireylerin aşka yönelik tutumları irdelenmiştir. Bulgular sonucunda aşk biçimleri ile ilişki türleri farklılık gösterdiği gibi ilişkide problemlerle karşılaşma ve tutkulu ve özgeci aşk biçimleri arasında olumlu ilişki tespit edilmiştir.

Beştav (2007), ise romantik ilişki doyumu, rasyonel olmayan inançlar, bağlanma ve cinsiyet arasındaki ilişkiler ele almıştır. Üniversite öğrencilerinin evlilik kararına yönelik tutumlarını etkileyen faktörleri ve değişkenlerini bireylerin sınıf düzeyi, romantik ilişkiye sahip olup olmamaları yönüyle ele almıştır.

Yıldırım (2007), üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada kişilerin eş seçim kriterlerini tespit etmiş, eş olarak seçecekleri bireylerde genel manada yirmi özelliğin önem sırasına göre sıralandığı çalışmada katılımcılar, evlenecekleri kişilerin “dürüst, anlayışlı eşin güvenilir, kişilikli, sadakatli, güçlü

karakterli, değer bilen, destekleyici olması, duygusal yönden sağlıklı olma, eşler arası cinsel uyum, temiz, paylaşmayı sevmesi, kültürlü olması, açık görüşlü, yüksek iletişim becerisine sahip, özverili ve hoş sohbet edebilmesi” şeklinde sıralamışlar. İki cinsin de verdiği cevaplarda ideal eşte bulunmasını arzu ettikleri niteliklerin ortalamalarının birbirine yakın olduğu ile birlikte kadın katılımcıların erkeklere nazaran daha yüksek ortalamalara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ondaş (2007), üniversite gençliği ile çalıştığı araştırmasında evlilik ile eş seçimi tutumları irdelenmiş, katılımcılar için uygun evlenme yaşının 26-29 olduğu ve evlilik ile bireylerin genel görüşlerine ulaşılmıştır. Genel anlamda evlenmeyi umdukları kişilerin hoşgörü sahibi, bilgili, dürüst bireyler olmaları, çalışkanlık ve beceriklilik gibi nitelikler aradıkları ile birlikte düzenli bir ekonomik gelire sahip olmaları ve daha önce evlilik deneyiminin olmaması tercih sebebi olarak saptanmıştır. Katılımcıların görüşlerine göre erkeklerin kadınlara nazaran eğitim seviyesinin daha üst düzeyde olmaları, kadınların ise yaş bakımından eşit ya da küçük olmasının gerekli olduğunu savunmuşlardır.

Bugay ve Tezer (2008), yaptığı çalışma ile üniversite öğrencilerinin muhtemel eşte aradıkları nitelikler hususunda 6 faktörlü “çekicilik, güvenilirlik, özgüven, dışa dönüklük, aile ve politik görüş benzerliği ve başatlık” bir ölçek geliştirerek incelemiştir. Kız ve erkek öğrencilerde tespit edilen dışa dönüklük, politik bakış benzerliği, aile, özgüven ve başatlık değişkenlerinde erkek katılımcılara göre daha anlamlı seviyede olduğu saptanmıştır. Güvenirlik ve çekicilik alt boyutlarının cinsiyet bakımından farklılık arz etmediği hem kadın hem de erkek katılımcıların evleneceği kişide benzer seviyede güvenilirlik ve çekiciliğe önem verdikleri tespit edilmiştir.

Pınar (2008)’ın üniversite son sınıf öğrenci öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmasında katılımcıların evlilik ile ilgili görüşlerini, kendileri için uygun evlenme yaşını, adaylarda bulunması gereken genel özellikler, eğitim durumu, ahlak ve değer yargıları ile ailenin onayı gibi değişkenler bağlamında irdelenmiştir. Elde ettiği sonuçlarda ise evlilik hayatında yaşadıkları iletişim sorunlarını çözüme kavuşturabileceklerini, cinsel problemler karşısında çözüm odaklı yaklaşabilecekleri ancak evlilik öncesinde bu noktada eğitime ihtiyaç duydukları saptanmıştır.

Türkaslan ve Süleymanov (2010), aile oluşumu ve evlilik hayatı ile ilgili yaptıkları araştırmada evliliğin gerekliliği ve aile kurumunun toplumsal gerçekliğini koruduğunu tespit etmişlerdir. Cinsiyet ve eş seçim tercihleri arasında farklılaşmanın olduğunu saptadığı çalışmada erkek katılımcıların *iyi huy ve güzellik* tercihinde bulunurken, kadın katılımcıların *iyi huy, iyi bir aileye mensubiyet yanında bir de erkeğin iyi bir meslek ve iş sahibi* olmasını tercih ettiklerini beyan etmişlerdir. Genç bireylerin almış oldukları eğitim ile birlikte aile sosyo-ekonomik, kültürel nitelikler ile çoğunlukla yaşanan yer, bölge, üniversitenin temel yapısının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güngör, Yılmaz ve Çelik (2011)'in romantizm ve eş seçimi tutum ölçeğinin Türkçe' ye uyarlandığı ölçek çalışmasında ölçeğin yedi alt boyutunun olduğunu, araştırmaya katılan bireyler için eş seçiminde kendi kararlarıyla gerçekleştirmeye yönelik tercihlerde bulunduğu ile birlikte toplam puan bazında cinsiyetin farklılık göstermediğini alt boyutlarında kadınların *Yalnız ve tek doğru* inancına sahip oldukları, *Beraber yaşama* alt boyutunun ise erkekler için anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır.

Hamamcı, Buğa ve Duran'ın (2011), Demografik Bilgi Formu ve Evlilik Öncesi Eğitim İhtiyaçlarını Belirleme Anketini kullanılarak üniversite öğrencilerinin evlilik öncesinde duydukları eğitim ihtiyacını tespit etmek için yaptığı araştırmasında üniversite gençliğinin çiftler arasında iletişim ve bağlılıklarının artırılıp geliştirilmesi hususunda, anne baba olma konusunda gerekli bilgileri almakta istekli oldukları tespit edilmiştir. Halihazırda ilişkileri yokken dahi bireylerin bu eğitimleri gerekli gördüğü çıkarımına ulaşılmıştır.

Bener (2011), dindarlık ve eş seçim tercihleri arasındaki ilişkileri incelediği araştırmasında “dindarlık” değişkeninin bireyler için eş seçiminde dikkate aldıkları ilk husus olmuştur. Aile ekonomik durumu bakımından gelir düzeyi yüksek katılımcıların fiziksel çekiciliğin dindarlığa nazaran daha önemli bulunduğunu tespit ederken, gelir düzeyi düştükçe eş seçiminde bireylerin eş adaylarında dindarlığı önceledikleri saptanmıştır. Sınıf düzeyleri arasında eş seçim tercihlerinde farklılaşmanın söz konusu olduğu görülmüştür.

Soureh (2011), Gazi Üniversitesi ve Tebriz Üniversitesi öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmada eş seçim tutumlarını incelemiştir. Ülkeler arasında yapılan karşılaştırma sonucunda iki ülke öğrencileri için de uygun evlenme yaşı 26-29 iken, Türk öğrenciler evlenmeyi düşündükleri kişileri kendileri seçer ve bu konuda karar alırken, İranlı öğrencilerin ailelerinin karar verme süreçlerine dahil olduğunu belirtmişlerdir. İki ülke öğrencilerinin eş seçiminde sadakat, meslek, dürüstlük, cana yakınlık ve güvenilir olma gibi ölçütleri aradıkları, İranlı öğrencilerin gerek ruhen gerek bedenen sağlıklı olma, anlayış ve benzer ilgi alanlarına sahip olmanın elzem olduğu, Türk öğrenciler ise sevgi, saygı evine bağlılık ve dürüstlük ölçütlerini tercih etmişlerdir. Kız ve erkek öğrenciler arasında ise farklılaşmalar şu hususta söz konusudur; kız öğrenciler gelir, eğitim seviyesi, saygı gibi değişkenlerde anlamlı farklılık gösterirken erkek katılımcılar, iyi yemek yapmayı tercih konusu olarak görmüştür.

Efe (2013), çalışmasında üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimlerini irdelemiş, çalışmaya, toplam 3177 katılımcı ile gerçekleştirdiği araştırmada; Hacettepe, Ankara, Gazi, Orta Doğu Teknik ve Başkent Üniversitesi'nin öğrencilerinden 1955'i (%61,5) kız ve 1222'si (%38,5) erkek olmak üzere öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmada, öğrencilerinin eş seçme eğilimlerini belirleyebilmek amacıyla, 50 maddelik Eş Seçme Tercihleri Ölçeği (ESTÖ) kullanılmış elde edilen sonuçlara göre, potansiyel eşte tercih edilen 50 özellikten ilk 10'nu, "eş tarafından sevilme, eşin dürüst, güvenilir, sadık, saygılı, sorumluluk sahibi, ruhen sağlıklı, hoşgörülü, temiz/bakımlı ve merhametli olması" şeklinde sıralanmıştır. Eş tercihiinde nispeten daha az tercih edilen 10 özellik ise, eşin "duygusal, bakir/bakire, iyi yemek yapıyor, hamarat, güzel/yakışıklı, entelektüel, sportif, sanatsever, dindar ve zengin olması" şeklindedir. Potansiyel eşte aranan niteliklerin önem sıralaması, cinsiyete göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Kız öğrenciler; eş adaylarında "dürüstlük, merhamet, zenginlik, saygılı olmak, hoşgörülülük, romantizm, mantıklılık, kararlılık, sorumluluk sahibi olmak, zekilik, güvenilirlik, sosyallik, özgüvenlilik, espritüel, sevecenlik, cömertlik, entelektüellik, nezaketlilik, çalışkanlık, fedakarlık, iyi bir iş ve statü sahibi olmak, güçlü karakter, temiz/bakımlılık, sadık olmak, ruhen ve bedenen sağlıklı olmak, olgun olmak, giyim kuşama önem vermek ve saygılı olmak, ailelerin kültürel olarak benzerlik, sportiflik, sanatseverlik, ilgilerde ve dünya görüşünde benzerlik,

kadın erkek eşitliğine inanmak, çağdaşlık, enerjiklik, girişkenlik, koruyuculuk, sevmek, dindarlık ve duygusal olmak” özelliklerini belirtmişlerdir. Erkek öğrenciler ise çoğunlukla “güzellik, hamaratlık, çocuk bakabilmek, çekicilik, bakire olmak, iyi yemek yapmak, ilk kez evlenmek, gelenek ve göreneklerine bağlı olması” şeklindeki özelliklerine, önem sıralamasında öncelikli yer vermişlerdir.

Kasapkara ve Kasapkara (2013), 20-30 yaş aralığında kamuda çalışan 100 bekar erkek katılımcının eş seçimine yönelik tutumları ile bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmada elde edilen bulgular neticesinde; “Çalışma Grubunun eş seçimlerine ilişkin tutumları, öğrenim durumları, gelir düzeyleri ve doğum yerlerine göre anlamlı bir fark göstermemiştir.” Araştırma grubunda yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar saptanmış, 20- 22 yaş aralığındaki erkeklerle, 29-30 yaş aralığındaki erkeklerin almış olduğu puanlar arasında farklılıklar gözlenmiştir. 20-22 yaş grubu bireyler, eş seçiminde daha fazla kriter ve değişken ortaya koymuştur. Daha yüksek yaş grubu ise, eşte aranan kriterleri minimum düzeyde tutmuşlar, yaş grubu ile beklenti arasında ters bir ilişkinin olması sebebiyle beklentiler yükseldiği için, evliliklerin boşanmayla sonuçlanması muhtemel olarak yorumlanmıştır.

Çalışkan vd. (2015) yaptıkları araştırmada partneri olan ve olmayan öğrencilerin eş seçimi tercihlerini mukayese etmiş, örnekleme öğrencilerin, 699’u partneri olan, 744 partneri olmayan öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, annelerin eğitim düzeyinin daha yüksek olan katılımcıların partneri olan öğrenciler olduğu kaydedilmiştir. Partneri olan öğrenciler, eş seçiminde “kişiliğin iyi olmasını” değişkenine daha fazla önem vermiş, partneri olmayan öğrencilerin ise eş tercihini “daha çok mantığını kullanarak” yapacaklarını eşinin dindar olmasını, benzer siyasi görüşten olmaları ve aile uyumunun gerekliliklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmanın sonuçları, partneri olan bireyler ile olmayan bireylerin farklılaştığını, eş seçimi tercih kriterlerini etkileyebileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öztunç ve Şener’in (2015), üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada; “cinsiyet, şiddet görme ve anne baba ayrılığı değişkenlerinin eş seçimi tutumları üzerindeki etkisi” incelenmiştir. “Anne baba ayrılmış olmasının eş seçimi tutumları üzerinde anlamlı bir farklılığa sebep oluşturmadığı tespit edilmiş, cinsiyet

değişkeni ile zıt kutuplar, beraber yaşama ve çaba göstermeme” için anlamlı farklılıklar göstermiştir. Buna karşılık, beraber yaşama alt boyutu hariç puan ortalamaları birbirine yakın olduğu gözlenmiş, beraber yaşama alt boyutu için erkek katılımcıların puan ortalamaları kadınlara oranla daha yüksek olduğu ve şiddete maruz kalma bakımından değerlendirildiğinde, “şiddete maruz kalan gençlerin, yalnız ve tek doğru sınırlandırıcı inancına daha fazla sahip oldukları” gözlenmiştir.

Yurt içinde yapılan çalışmaların birçok farklı alanda eş seçim tercihini incelediği görülmektedir. Özellikle eş seçimi tutumlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgulanmış fakat bazı araştırmalarda eş seçimi tutumlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bazı araştırmalarda eş seçimi, romantik ilişki ve ilişkilerde inançlara yönelik ölçekler geliştirildiği görülmektedir. Eş seçimi kişinin hayatında önemli bir dönüm noktası olması özelliği ile eş seçimi ile ilgili yapılan çalışmalar, bu kararın toplum ve zaman etkisine göre değiştiğini göstermektedir. Yapılan araştırmalarda eş seçimini etkileyen birçok faktörün olduğu görülmektedir. Bu faktörler; ekonomik durum, sosyokültürel özellikler, cinsiyet, kişilik özellikleri, fiziksel özellikler, etnik köken, yaşanılan yer, iletişim tarzı ve buna benzer özellikler olarak sıralanabilmektedir. Bireylerin eş seçimlerini nasıl yaptıklarıyla ilgili birçok kuram ve tez bulunmaktadır. Bu kuramlar, eş seçiminin bilinçli ve amaçlı bir seçim olduğunu göstermektedir. Bireyin, öncelikle kendisi için önemli olan kriterleri, evlilik kararını verdikten sonra, deneme-yanılma yöntemiyle veya şans eseri olarak anlamak yerine, karar vermeden önce eş seçimine ve evliliğe dair doğru kararı nasıl verebileceğini öğrenmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmalara bakıldığında sağlıklı evlilikler yapılarak, sağlıklı nesiller yetiştirip; toplumda aile kurumunun korunması konusunda pozitif yönde sonuçlar doğurmayı hedeflediği görülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde dini tutum, romantizm ile eş seçim tercihi kuramları ve kavramları hakkında bilgi aktarımı yapılmıştır.

1.1. Din Nedir?

Din, ruh ve bedenden oluşan insanlar için muhakkak surette önemli bir yere sahiptir. Din hayatın her anında ve her noktasında etkisiyle insanları kuşatmaktadır. İnsan, herhangi bir şekilde yüce, ilahi bir varlık ile içten, öznel bir bağ kurduğu veya her şeyin yaratıcı bir gücün varlığı ile vuku bulduğunu ve bu sistemin onun varlığıyla, koyduğu kural ve düzen üzerine yürüdüğünü içten bir inanışla kabul ettiği andan itibaren dini bir inanca sahiptir (Yavuz, 1982, 35). Öteden beri dinin ne olduğu, insanlık tarihindeki yeri, durumu ve karmaşık yapısı tartışılmaktadır. Din hakkında başta onu yaşayan insanlar, ona dışardan bir bakış geliştirenler, araştırmacı ve çalışmacılar tarafından farklı birçok tanımlama yapılmıştır. İnsanların değer yargı ve inanç biçiminde farklılaşmalar olsa da muhakkak bir inanç sistemi bulunmaktadır (Gündüz, 2007). Dinin birden çok yönünün olması, karmaşıklığı, öznel algılanış biçimleri ve algı farklılıkları gerek ilahiyatçılar gerek diğer çalışmacılar tarafından ortak bir tanım yapılmasını engellemiştir (Peker, 2012). Yapılan çalışmalar ve dini yaşayan kişilerin dine şahsi bakış açısıyla yaklaşmaları, tanımlayıcıların yine kendi bakış açılarını esas almaları, çok boyutlu ele alınmayışı, dinin eksiksiz ve tam bir tanımının yapılmasını zorlaştırmıştır (Yılmaz, 2003). Tanımlama probleminin bir başka sebebi olarak toplumların değişik kültürel yapılara sahip olmaları ve bu kültürel etkilerin altında olmaları gösterilebilir (Özkalp, 1986). Din modern ve ilkel topluluklarda aynı anlamı karşılayacak bir kavram değildir. Her din kendi geleneği içerisinde dahi farklı anlayışlara sebebiyet vermektedir ve bu farklılıklar oldukça normal bir durumdur (Glock, 1998). Ortak ve tek bir tanımın yapılamıyor olması sebebiyle halihazırda yapılmış birkaç tanıma ve ortak fikirlere yer vermenin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Din kelimesinin dilimize Arapça'dan geçmiş olduğu kabul edilmektedir. Arapça bir kelime olan din; “tutulan yol, adet, usul, yargı, ceza, hesap, mükafat, itaat” anlamlarına gelmektedir. Ayrıca din; “şariat, hesap, İslam, örf, karşılık, boyun eğme, hakimiyet, galibiyet, saltanat, mülkiyet, hüküm, ferman, makbul ibadet, millet” gibi çok çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır (Karaşahin, 2007, 57). Din, “Tanrıya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet ve bu nitelikteki inançları kurallar, kurumlar, töreler ve semboller biçiminde toplayan, sağlayan düzen”dir denilebilir (TDK, 2005, 75).

Din kelimesinin Latince kökeni “Religio” kelimesi olup, “religio” kelimesi, (religion) “religare” “bağlanma, bir araya gelme” anlamına gelmekle birlikte; “religere” kökünden “tekrar okumak, tefekkür etmek, duygu yoğunluğu” anlamlarına gelmektedir (akt. Hökelekli, 2002, 336). “Religion” “Allah’a saygı ve korku ile bağlılık, kendini ibadete verme, tören ve ayinlere katılma” gibi manaları ifade etmektedir (akt. Uysal, 1996, 17). Tanrı kavramına karşı saygı ile karışık bir bağlılık duygusunu belirtmektedir (Hökelekli, 2006).

Din kelimesinin eski Türkler tarafından farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Eski Türkler, Türk boyları ve kurulmuş olan Türk devletlerinde “din”in hangi kavramları karşıladığını tespit etmek zorlukları da beraberinde getirmektedir (Tümer, 1987). Eski Türklerde din; nefis “nefis bilgisi” ve din eğitimi içine “den, din, tin, tın, ten” kelimelerine yer verilmiştir (Karaşahin, 2007, 57).

Kur'an-ı Kerim'de din kavramı; taat, teslimiyet, millet, ibadet anlamlarında kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de din ile kastedilenin şeyin *İslam* olduğu, bunun haricinde bulunan dinlerin sahih olmadığı, geçersiz olduğu belirtilmiştir (*Kur'ân-ı Kerîm Meâli*, 2009, Âl-i İmrân 3/19). Kur'an'ı Kerim'de din tabiriyle boyun eğme, kutsal gücün koymuş olduğu emir ve yasaklara uyma; aynı zamanda emir ve yasaklara uygun davranışlar sergilediği zaman ödül ve mükâfat, aksi söz konusu olduğunda cezalandırılacağına inanma şeklinde, hayata mündemiç bir anlayış kastedilmektedir (Uysal, 1996). Kişiler için din yaşam boyunca süregelen anlam arayışı, hayatta kendine yer bulma hususunda bilimin tatmin edemediği noktalarda olabildiğince etkili ve hayatı anlamlı ve yaşanabilir kılmaktadır diyebiliriz. Kişilerin ona karşı koyamayacağı metafizik, tabiatüstü tanrısal bir varlık tarafından emredildiği kabul edilen kural ve

inançlardan oluşmuş yapının bütünü, insanın kayıtsız şartsız var olduğuna inandığı varlığa yönelişi ve O'nun kuşatıcılığını kabul etmesidir (Dönmezer, 1974; Bilgin, 1995). Din, bireylerin kutsal bir güce ve o gücün her şeyden üstün ve eşsiz olduğuna inandığı, dini kural ve kaideler çizgisinde kabullerin olduğu inanç sistemleridir denilebilir. İnsanın kendi bütünlüğü dışında kutsal bir güce inanması ve bu gücün duygu anlamında kişiyi tatmin seviyesine ulaştırması gibi yaşamının tamamını kuşatan bir olgu, doğaüstü, kutsal ve ahlaki öğeler taşıyan, çeşitli ayin, uygulama, değer ve kurumlara sahip inançlar bütünüdür (Karaca, 2011). “Din, ferdi ve içtimai yanı bulunan, fikir ve tatbikat açısından sistemleşmiş olan, inananlara bir yaşam tarzı sunan, onları belli bir dünya görüşü etrafında toplayan bir kurumdur. Dini değerlendirme, derinlik, geniş kapsamlılık arz eden bir değerlendirmedir. Müteal ve kutsal bir yaratıcıya isteyerek bağlanma, teslim olma, O'nun iradesine tabi olmadır.” (Aydın, 2010, 6). Dinin her değerinde, insan hayatında düzenleyici etkisi vardır. Bu özelliği sayesinde din; bireyin hayatını, bireyi kapsayan ve aynı zamanda aşan, mutlak anlamlar ve değerlere göre düzenler (Çiftçi, 1995). Başka bir tanıma göre “din, akıl sahiplerini kendi hür iradeleriyle en iyiye, en doğruya ve en güzele ulaştıran ilahi bir kanundur.” Asıl gayesi, insanı, ruh ve ahlak yönünden olgunluğa erdirmektir (Yazıcı, 2016, 21-22). Dinin belli bir amacı vardır. Bu amaç bireyleri her zaman doğru bilgi ve davranışa teşvik etmektir. Din sadece bireylere bilgileri tebliğ etmekle kalmadığı gibi; inanan bireylerin kendilerine iletilen tebliğe uygun hareket etmelerini de istemektedir diyebiliriz (Gözütok, 2019).

Tanım farklılıklarının olmasına rağmen bazı ortak noktalar üzerinde durulmuş olduğu görülmektedir. Bunlardan ilkinin din; “insanın insanüstü (aşkın) olduğuna inandığı şeyle bir ilişkisi, münasebetidir.” İkincisi ise insanın kutsal ya da ilahi varlıkla vahiy, hidayet, mistik tecrübe vb. şekillerde karşılaşması ve O'na karşılık vermek için harekete geçmesi” dir (Hökelekli, 2010, 70). Dinlerin, aralarındaki farklılıklara rağmen birleştikleri en önemli nokta insan ile aşkın bir varlık arasında belli bir münasebetin varlığının kabul edilmiş olmasıdır.

1.1.1. Din Psikologlarının Din Tanımları

Psikologlar dinin gerçek anlamda ne oluşu ve ne olması gerektiğinden ziyade, insanların dini ne şekilde tecrübe ettiği, dinin insanlara ne denli fayda ve insana ne ölçüde bir gelişim sağladığını irdelemişlerdir. Psikologlar bireylerin dini nasıl

anlamlandırdıkları ve din olgusunun insanların ruhsal yapılarını ne şekilde etkilediği üzerinde durmuşlardır. Yapılmış olan tüm *din* tanımlamalarının ortak özellikleri, dinin psikolojik olarak insanı ve toplumu etkilediği ayrıca insan, toplum ve bu ikisinin daha üzerinde olan aşkın bir boyutunun olduğudur.

Din psikolojisinin kurucularından biri olan W. James; “Esasen din sübjektif şuurun bir gerçeğidir” diyerek dini yaşam içerisinde görünür olmayan bir düzen ve sistemin var olduğunu ve dinin ferdiliğini vurgulayarak dinin tanımını, “fertlerin tek başına hayatlarında kutsal olarak kabul ettikleri şeylerle ilgili anlayışları çerçevesinde duyguları, fiilleri ve tecrübeleri” olarak nitelemektedir (akt. Karaca, 2001, 187-201).

Dinin, bireylerin yaşantılarında kutsallık atfetmiş oldukları anlayışları, duygu durumları ve tecrübeleri olarak dinin yaşamın temel parçalarından birisi olduğunu, yerinin başka olgularla doldurulamayacağını ifade eder (Aydın, 2004). İnanmış olan kişiler için en uygun tutum ve tarzın yaşantıları dine uyumlu hale getirmek olduğunu ifade etmekle birlikte; inanç ve uyumun ruhun dini tutumu olduğu yorumunu yapmıştır. H. Leuba ise “yorumlama isteği uyandıran gizemi kabul etme”, “Tanrı’ya duyulan mutlak bir bağlılık duygusu” ve “din insan yaşamını ve doğanın akışını kontrol ettiğine ve yönettiğine inanılan güçlerin uzlaştırması ve yatıştırmasıdır” yaklaşımında bulunmuştur (Karaca, 2011, 73). W. Wundt’a göre “Din, kâinata her sonlu olanın sonsuz olanda ve her fâni olanın ebediyette yaşaması hakkındaki vasıtasız bir şuurdur. İşte bu şuura ait olan bütün fikirler ve doğrular dini teşkil ederler.” (Uysal, 1996, 18). Freud ise ilk çağlarda tabiat karşısında aciz kalmış olan insanların doğa olayları karşısındaki korku, endişe duygularının ve ilkel düşüncenin din kavramının oluşmasına kaynaklık ettiğini ileri sürmüştür. Din Freud’a göre nevrozdur ve hatta küresel çapta nevroz olarak nitelendirir (Freud, 1997). Freud, tanrıyı bir baba figürü olarak tasvir ederken; dini bir Tanrıyla ilişki düzlemine oturtarak oluşumunu kültürün doğuşuna bağlı olarak geliştiğini kanıtlamaya çalışır (Vergote, 1999). Jung ise bu konuda Freud’dan farklı düşünmekte ve dine bir nevroz veya illüzyon olarak bakmaktan uzaktır. Dini, “tecrübenin mantıkdışı gerçeklerine bağımlı olmak ve boyun eğmek” şeklinde tarif eden Jung, kişisel gerçekliklerin bireyin ruhsal tavrı ile ilgili olduğunu, dinin ise bu konuda önemli bir yer işgal ettiğini, dini kişisel karar alma, yargıda bulunma noktasında yedek bir kaynak olarak görmektedir (Jung, 1999; 112).

Jung psikolojisinin temelini, insanın bütünlüğü yani bireyleşme oluşturmaktadır. Bireyleşme sürecinde din en mühim rolü üstlenmektedir. Dinî işlev ve fonksiyonların bulunduğu yer ise bilinçaltıdır ve dini psişik bir olgu olarak adlandırmıştır (Bahadır, 2010). İnsanlığın tarihinde bireylerin temel gereksinimlerini gidermek için verdikleri çabayı, dini anlamda da gidermeye çaba sarf etmişlerdir (Fordham, 2015). Jung insan psikolojisinde oluşacak ruhi dengesizlik durumlarını engellemek adına bireyin kendinde var olan içsel motivasyonlardan biri olarak dini işaret etmiştir (Wehr, 2012). Dini değerlerin yok sayılmasıysa ruhsal dengesizliğe ve birbirinden farklı psikolojik sorunlara sebebiyet verebilir açıklamasında bulunur (Kısa, 2005). Jung, bireyler için dinin en uygun yolla dışa vurulması, dini yaşantının yoğunlaşması suretiyle bireyleşme sürecine fayda sağlayacağını öngörmüştür (Sambur, 2005). Vergote'ye göre din: “Tabiatüstü bir varlık ile ilişkili olan bir takım işaretlerin, davranışların, duyguların ve dilin bütünü”dür (Vergote, 1997, 159).

Din insanlara bilişsel süreçleri içeren; anlama, anlamlandırma, akıl yürütme, sorgulama, yorum getirme, gibi etkinlikleri; diğer taraftan psikolojik olarak ise bağlanma, bağ kurma, dayanma, güvende olma duygusu, sığınma, teslimiyet, sevmek, ümit etme gibi etkinliklerin var olduğu duygusal süreçleri kapsamaktadır (Kayıklık, 2011). Bu açıdan bakıldığında din, bireylerin bakış açısına, duygu, düşünce, tutum ve davranışlarına etki eden, yönlendirici ve oldukça güçlü bir anlam sistemidir denilebilir. Çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahip olması sebebi ile ortak bir tanım ortaya koymak kolay görünmemektedir. Gerek bireysel çerçevede gerekse toplumlar bazında inanılan varlık ve değerler sistemine dair çağrışımların genelleştirici nitelikte olmaması ortak bir tanım yapma imkânını güçleştirmiştir. Buna rağmen din, inanç, ibadet ve ahlak sisteminin gereklilikleri ile birlikte aşkın, yüce bir varlığa bağlanmayı ifade eden düşünce ve uygulamaların bütünü olarak görülebilir. Din, birey üzerinde psikolojik anlamda oldukça etkin bir öneme sahiptir. Her bilim dalı amaçları doğrultusunda bir bakış açısı geliştirerek din tanımı oluşturmuştur. Bu başlık altında din psikologlarının dine olan yaklaşım ve tanımlamalarına yer verilmiş, diğer başlıkta farklı bilim dallarının din tanımlamalarına yer verilecektir.

1.1.2. Farklı Bilim Dallarında Din Tanımları

İnsanların davranışları, sosyal olaylar ve sosyal olgular “tanrı merkezli düşünce yapısından” etkilenir. Din, insan etkileşimlerinin belirleyicisi olduğu olma noktasında

sosyolojik bir olgu olarak ele alınması gerekir. Dinin, sosyal olay ve kurumlar arasında çift yönlü bir ilişkisi söz konusudur. Din, sosyal düzen içerisinde doğru ve yanlışların sınırlarını, toplumun uyması gereken davranış normlarını belirleyen, bu bağlamda bireylerin toplum içerisinde kurmuş olduğu ilişki standartlarını düzenleyen bir sosyolojik olgu olarak ele alınması gereken bir kavram olduğu sonucuna varılacaktır. Felsefi düşünce sisteminin ise din, bilim, siyaset ve estetik ile ilişkisi göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Felsefe, insanın kosmos da kendini tatmin eden ve bunu entelektüel anlamda gerçekleştirebileceği girişim yolları araması, bilgelik yolunda ilerleyişidir diyebiliriz. Bu bağlamda felsefe, dinin hazırlamış olduğu alt yapıdan istifade eder (Randall, 1982).

Sosyologlar dini, din ve birey özeli dışında toplum ile karşılıklı etkileşimi ve iletişimi bağlamında incelemişler ve sosyal hayatta dinin etki boyutu üzerinde yoğunlaşmışlardır. “Sosyoloji dine, ‘kutsalın cemiyet hayatındaki tecrübesi’ olarak bakar. Din aşkın varlığa bağlanma ve buna ait inancın gerektirdiği düşünce ve uygulamaların bütünü; bir inanç, ibadet ve ahlak sistemidir.” (Aslantürk - Amman, 1999, 280-281).

Durkheim’e göre dinin kaynağı psiko-sosyaldır. Ona göre din “kutsal şeylerle ilgili inanç ve uygulamalar manzumesidir.” “Tanrılar, sembolik olarak tasavvur edilmiş insanlardır.” Durkheim’in din ile ilgili tanımı genel olarak kutsal-profan ayırımına dayanmaktadır. Ona göre din, “kutsal şeylerle ilgili inanç ve uygulamalar manzumesidir” (Thompson, 2004, 25). Fakat böyle bir tanımlamanın, insanların kutsiyet attettiği her şeyin din olarak nitelendirilmesi, dinin kapsamının oldukça geniş ve muğlak kalması gibi bir sakıncası vardır. Kanaatimizce kutsallık, din olgusunu açıklamakta gerekli olsa da tek başına yeterli bir ölçüt değildir.

Durkheim’a benzer şekilde Berger de din tanımını oldukça geniş bir düzeyde yapmakta, “bir toplumdaki fertlerin en yüksek iyi olarak kabul ettikleri her şeyi” dinin kapsamı içerisine sokmakta ve dini, “anlamı insanı aşan ve hem de içine alan bir düzene inanma” şeklinde tanımlamaktadır (Berger, 2002, 125-128).

Nietzsche dini şöyle tanımlar:

“Din, insanın bütünlüğüne ilişkin şüphenin ürünüdür, kişiliğin değişimidir. Kişi, kendindeki büyük ve güçlü nitelikleri insanüstü ve

dışsal şeyler olarak algılarken, kendisini küçülterek, zayıf ve önemsiz bir şey gibi değerlendirir; kendini iki ayrı parçaya ayırır, birini “tanrı” diğerini “insan” olarak adlandırır” (Mehmedoğlu, 2004, 17).

Rudolf Otto “Din, Kutsalın tecrübesidir.” (Tümer, 1987, 223) şeklinde dini değerlendirmiştir.

Antropolog Geertz, dinin sosyal ve sübjektif kutuplarını göz önünde bulundurarak şöyle bir tanım vermektedir:

“Din, varoluş konusunda genel mahiyette kavramlar dile getiren ve insanlarda güçlü, derin ve kalıcı motivasyonlar ve ruhî eğilimler uyandıracak tarzda etkide bulunan bir semboller sistemidir. Dile getirdiği kavramlara öyle bir gerçeklik özelliği sağlar ki, bunların etkisiyle yaşanan motivasyonlar ve ruhî eğilimler ancak gerçeğe dayanmakta gözükmürler” (Hökelekli, 2010, 69-70) şeklinde bir değerlendirmeye tabi tutmuştur.

Görüleceği üzere din üzerine birçok fikir öne sürülmüş; bir kısmı dini ruhu besleyen, onun ayrılmaz parçası olarak görürken, bir kısmı dini bir yanılsama ve nevroz olarak ele almıştır. Eleştiri ve farklı yaklaşımlar bizlere dini, tarihin ilk çağlarından beri varlığı kabul görülen, üzerine düşünülen ve insanla beraber yaşayan bir gerçekliktir olduğunu göstermektedir. Eğer insan üzerine araştırma yapılmak isteniliyorsa muhakkak surette dine yer vermemiz gerekmektedir ön görülmektedir.

1.2. Tutum Nedir?

Günlük yaşam tecrübelerimizden kolaylıkla fark edeceğimiz, kişiler arasında bariz farklılıkların bulunduğu tutumları oluşturan, bu temanın kaynağı, öğeleri tutumları etkileyen faktörler ve gelişimi doğrudan araştırmamıza kaynaklık teşkil etmektedir. Aynı anne babadan doğan insanlarda bile nesne, olay, kişi ve kurumlara karşı farklı gelişim gösteren tutumlar vardır. Örneğin; kişileri birbirinden ayıran yaşam evrelerinde verilen kritik kararlar, hiç şüphesiz bireyleri, yaşantı ve hayat tecrübelerini diğerlerinden ayırır. Bu kişilerin siyasi tercihlerde bulunurken birbirlerinden farklı partilere oy vermekten, dini davranışlar geliştirmeye kadar farklı alanları kapsar. Kimileri hayatta olmazsa olmaz bir değer olarak görürken dini emirleri, kimileri hayatlarında neden arka plana atarlar buna sebep olan şey nedir? Kişiler alkol

kullanmanın zararlı ve ayrıca dinen yasaklı bir davranış olduğu bilgisine sahip olduğu halde onu bu ve buna benzer davranışlara iten şey, diğeri insanlardan ayıran özellikler nelerdir? İnsan davranışlarında bireyler arasında beliren tutum farklılıkları sosyal ortamdaki davranışların incelenmesine temel oluşturmuştur (Uysal, 1996). İnsan, sosyal bir varlık olması hasebiyle çevresinde gelişen olaylara açık ve doğrudan bunların etkisi altındadır. Bu etkileşim sürecinde insan bir bakıma öğrenirken, bir başka açıdan öğreten pozisyonundadır. Tutumlar, sosyal alanda sergilenen önemli dışavurumlardır. Kişiler, tutumlarını davranışları vasıtasıyla sergilerler. İnsan davranışlarını konu alan disiplinlerden başlıca psikoloji ve onun alt dalları, siyaset bilimciler, sosyologlar ve çeşitli diğeri alanlarda canlı tutulan bir konu olmuştur. Yaklaşık olarak 50 yıldır bilindiği üzere tutum kavramı sosyal psikolojinin üzerinde durmuş olduğu konulardan birisidir (İnceoğlu, 2010). Öncelikle tutum kavramına genel bir bakış açısı geliştirmemiz gerekmektedir.

Tutum kelime anlamıyla Latince “aptitudo” kelimesinden türemiş “attitude” Türkçe’de “tutum, davranış, tavır, vaziyet düşünce, mütalaa” (Atalay, 1999, 217) gibi manalarda kullanılmaktadır. Türkçe ansiklopedik sözlüklerde ise tutum kelimesi, “tutulan yol, (Gövs, 1967, 1764) bir mesele karşısında takınılan tavır, davranış, muamele” şeklinde ifade edilmektedir (Ayverdi, 2005, 3209; TDK, 1992, 1499).

Tutum kişilerin, bir kişiye, duruma, olaya, gruba veya objeye karşı geliştirmiş olduğu olumlu ya da olumsuz bir takım düşünce sistemi geliştirmesi, hissetmesi veya davranmasında göstermiş olduğu sürekli eğilimdir (Budak, 2000). Tutum nesnesine karşı göreceli ve aynı zamanda statik bir takım duygu, inanış, inanç manzumesidir (Morris, 2002). Tutumu meydana getiren öğeler ise tutumu bir davranış haline getirme noktasında önem arz eder (Freedman, 2003). Bir başka tanım ise “Tutumlar, organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimleridir.” (Cüceloğlu, 1991, 521). Tutum için; bireye yüklenmiş onun psikolojik obje, düşünce ya da fikir, davranış gösterme eğilimidir denilebilir (Kağıtçıbaşı, 2003).

M. B. Smith tutumu, “bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir” (Kağıtçıbaşı, 2013, 119) olarak tanımlayarak tutumların bilişsel, duyuşsal ve davranışsal açıdan bütünleşik bir sistemi oluşturduğunu ileri sürmüş, Allport ise

tutumu, “bireyin bütün nesnelere karşı göstereceği tepkiler ve durumlar üzerinde yönlendirici veya etkin bir güç oluşturan ve tecrübi bilgilerde organize olan, ussal ve sinirsel bir davranışta bulunmaya hazır olma halidir” (İnceoğlu, 2010, 13) olarak tanımlayıp tutumların karar alma, deneyimsel ve aynı zamanda akıl yürütme gibi otonom süreçleri kapsadığı özellikleri üzerinde durmuştur. Bireyin yaşam sürecinde karşılaşmış olduğu olaylara karşı, kişiliğinde meydana gelen zihni ve ruhi değişimler olarak tutumların birer bakış açısı ve davranışa hazırlayan etmenler olduğunu ileri sürmüştür.

Krech ve Crutchfield sosyal psikoloji bağlamında tutumu, “bireyin yaşamındaki bir olaya karşı güdüsel, duygusal, algısal ve zihinsel süreçlerinin kalıcı ve sürekli bir örgütlenmesi” (İnceoğlu, 2010, 14) yaklaşımında bulunarak birden çok süreç ve etkenin komplike bir örgütlenmesi olduğunu belirtmiştir. Yapılan farklı tanımların sebebinin farklı kuramsal yaklaşımları baz aldıklarını ve tutum kavramına birbirlerinde farklı ancak değişik boyutlarına yer vererek tanımladıklarını görüyoruz.

Tutum geliştirilen şeyleri tutum nesnesi olarak düşünürsek; insanların tutum nesnelere karşı pozitif, olumlu bir davranış geliştirme, sevmeye, onay verme ve destekleme benimseme içselleştirme anlamında olabileceği gibi, negatif, olumsuz, reddeden, onaylamayan, kötü ve nefret çağrıştıran bir davranış geliştirebilir. Çalışmamız gençlik döneminde dini tutum ve bireylerin dine ne ölçüde hassasiyet gösterdikleriyle birlikte, günlük yaşantılarında eş seçim tercihlerinde ne boyutta ilişki barındırır üzerine kurulmuştur.

1.2.1. Tutumun Genel Özellikleri

Doğumdan itibaren çevresiyle doğrudan etkileşim içerisinde olan bireyler, zaman içerisinde toplumsal gerçeklikleri ve toplumun kendisine telkin etmiş olduğu bilgileri benimser. Ait olduğu sosyal çevrenin etkisiyle kişiler, farklı konularda kendisine ait olan kanı, fikir ve düşünce sistemine sahip olur. Kendisi için önem arz eden bu konular, aslında toplumun kendisini yönlendirip yoğurduğu öğrenmelerdir ancak süreç içerisinde bireyselleşir öte yandan beslendiği kaynak ile bütünleşik olur. Tutumlar, belli ölçekte bazı bireyler için sıkı sıkıya bağlanılan bir kavram iken bazı bireylerde çok güçlü tutarlıklar göstermeyebilir. Tutumun gücü dediğimiz bu kavram, kişi için o tutumun ne düzeyde mühim olduğu, deneyim ve yaşantı, kendi

bütünlüğünü algılama gibi faktörlere bağlı olarak güçlü ya da güçsüz şeklinde adlandırılabilir (Sakallı, 2001).

Tutum; özgün, genel-geçerlikten uzak, davranışa hazırlayıcı, süreklilik arz eden ve birey açısından anlamlı, inanç ve yaşayış bakımından farklılıklar gösteren düşünsel süreçlerin var olduğu öğrenilmiş durumlardır (Kağıtçıbaşı, 2003). Tutumlar bireylerin davranış çizgilerini, sınırlarını oluşturan birer mekanizmalardır.

Tutumların konusu ise; “bireyler, gruplar, cemaatler, milletler, dinler, mezhepler, tarikatlar, partiler, içki, sigara, uyuşturucu gibi ürünler, her türlü edebi, ilmi ve sanatsal eserler, ideolojiler, hükümetin siyasi ve iktisadi politikaları vb. birer toplumsal olay örneği olarak tutum konusu olabilir.” (Certel, 2014, 163).

Tutumların bu denli önemli olmasında insanın toplumsal bir varlık oluşu ve anlaşılmaya değer oluşu elbette önemlidir. Tutumların kalıcı, tutarlı ve istikrarlı olmasında insanın duygu, davranış ve düşünce sistemindeki uyuma bağlı olması şartına bağlayabiliriz. Bir tutumun varlığından söz edebilmek için o tutumun sebebiyet verdiği davranışın sergilenmiş olması elzemdir. Tutumlar anlık gelişmekten uzak, yaşantı birikimlerinin mahsulüdür. Bireylerin önceden deneyimlemiş oldukları durumlar, sonrasında benzerlik gösteren olaylara karşı da nasıl davranışlar sergileyeceğini belli ölçüde etkileyerek yeni durumları doğurur. Kişi bu sayede durumlara, kişi ve kurumlara gerçek ve tutarlı davranışlar sergiler ve değerlendirmelerde bulunur (Kaya, 1998).

Tutum kavramını bazı özelliklerini ele alarak şu genellemelerde bulunulabilir;

- Tutumlar, yaratılıştan kaynaklanmayan yani doğuştan gelmeyen, yaşantılar sonucunda meydana gelen birer yansımalarıdır. Tutumlar oluşum gösterdikten sonra kişiler, benzer durumlar karşısında karakteristik bir duruş ve benzer eğilimler gösterir (Şerif - Şerif , 1996).
- Tutumlar, anlık gelişmezler refleksler ile karıştırılmamalıdır, sosyalleşmede başat rol oynayan kültürel çevre, bireylerin uzun zaman sonucunda tutumlara sahip olmasını sağlar ve kişiselliğin ön planda olduğu tutumlara ek toplumsal tutumların da varlığı söz konusudur. Tutumlar yaklaşma ve kaçma davranışlarına sebep olabilir (Ülgen, 1997).

- Tutumlar, kişilerin bir olay, nesne ya da düşünce sistemine karşı olumlu yahut olumsuz, bireyler tarafından fark edilen dışavurumlarda bulunmasıdır, güçlenip zayıflayabilirler (Ülgen, 1997).
- Kişiler tutumları neticesinde muhakkak surette bir davranış sergilemek zorunda değildirler. Tutumlar her zaman davranışa bürünür diyemeyiz, bir durum karşında kişinin tepki verme, tepki gösterme eğilimidir denilebilir (Şahin, 2007).

1.2.2. Tutum Öğeleri

İnsanları diğer varlıklardan ayıran en bariz ve en önemli özelliği kendi anlam arayışında olması, varlığı üzerine düşünce geliştirmesi ve bu sürecin devamlı oluşudur denilebilir. İnsanların yaşam deneyimlerinde tutumlar, birçok yönlü araştırmaya tabi tutulmuş ve tutumları etkileyen unsurlar literatüre kazandırılmıştır. Tutumları etkileyen unsurlar, kabul gören görüşe göre üç ögedir. Tutumların üçlü unsur/öge olarak irdelenişi ve üzerinde duruluşunu ilk defa Rosenberg ve Hovland'da görürüz ve bu tez halihazırda literatürde kabul görmektedir (Kağıtçıbaşı - Cemalcılar, 2017).

Tutumların birbirini destekleyen, yönlendiren ve aralarında anlamlı bağ bulunan duygusal (affective), bilişsel (cognitive), ve davranışsal (conative or behavioral) olmak üzere üç ögesi vardır ve birçok araştırmacıya göre bu ögeler arasında iç tutarlılık söz konusudur (Güney, 2006). Bu bileşenlerin her biri birbirinden bağımsız değildirler ve bu üç unsurun birbiriyle anlamlı örgütlenmesi sonucunda tutum ve tavırlar ortaya konar (İnceoğlu, 2010). Bir tutumun öğeleri arasındaki ilişki ve denge o tutumun kalıcı olmasını etkiler ve belli olaylar karşısında tutumların değişmesi zorlaşır (Göksu, 2007). Tutumlar, aynı şekilde bu üç ögenin tamamını kapsıyorsa bu tutum, güçlü, karmaşık ve gelişmiş bir tutum olarak değerlendirilebilir (Silah, 2005). Tutumlar arasındaki devamlılık; bilişsel, duygusal ve davranışsal öğelerin arasındaki paralellik, uyum ve tutarlılığa bağlı olarak gözlemlenebilir. Bazı psikolog ve sosyal psikologlar tutumların varlığından söz etmek için bu unsurların hepsinin gözlenmesi ve etkileşim şartı olmadığını bahsedilen uyum ve örgütlenmenin mecburi olmadığını öne sürmüşlerdir (Kağıtçıbaşı - Cemalcılar, 2017)

Gündelik hayatta muhatap olduğumuz kişilerce sergilenen tutumlar, bireyden bireye değişen, tutumların altında yatan farklı motivasyonlar, inanış ve sebeplere bağlı değişim ve gelişim gösterir bu yüzden hiçbir davranışın sebebini tek bir nedene

bağlanılamaz. Tutumlar için bazen biliş düzeyinde kalırken bazen duygusal bazense davranışsal unsura rastlanabilir diyebiliriz.

1.2.2.1. Bilişsel Öge

Kişilerin tutum eğilimlerinde tutumdan evvelki düşünsel süreçlerin işleyişleridir denilebilir. Bilişsel öge; bireylerin bilgi, inanç, fikir, inanç, düşüncelerdir ve olaylar ve nesnelere karşı bilinç geliştirme durumudur. Tutumun bilişsel ögesi nesnesiyle alakalı fikirlerimizden oturmuş düşünce sisteminden oluşur. Dini tutuma yönelik gelişim gösteren tutumların bilişsel ögesi ise din adına doğruluğu ya da yanlışlığından emin olunmadan öğrenilen her fikri oluşturur. Edinilen bilgiler, doğruluk derecelerine göre bireyde kalıcılık, devamlılık bulur. Tutum konusu olan bilgi gerçeğe ne derece dayalı ise o derece kalıcı olur. Var olan bilgi değişime uğrarsa yani kabullenimler, bilgi ve kanaatler değişirse tutum da değişiklik gösterir (Certel, 2014).

1.2.2.2. Duygusal Öge

Tutum sergilenen olay, nesne vb. şeyleri olumlu ve olumsuz değerlendirmelerdir. Duyuşsal özellik; olay ve nesnelere karşın kişinin hissiyat ve duygulanımlarını kapsamaktadır. Bu alan özneliliğin daha yoğun olduğu, kişilerin yaşam deneyimleriyle sahip olduğu her türden bilgi ve ortam duygusal anlamda kişinin tutum gelişimini besler. Temelde sonucunda arzulanan ya da talep edilmeyen edinimlere yol açan duygulara, tutumun duygusal unsuru denilebilir. Bunlar; sevgi, hürmet, vefayla bağlılık, öfke olabileceği gibi bu duygu durumları öncesinde yaşanılmış olan tecrübelerle doğrudan ilintilidir. Duygusal unsur, zihinsel ögeye nazaran daha basit bir yapıya sahip olsa bile duygusal yönü yüksek, duygu yoğunluğu fazla tutumların değişimi daha zor ve yavaştır ve davranışa temel olma ve yönlendiricilik gücü daha fazladır (Tutar, 2013).

1.2.2.3. Davranışsal Öge

Tutumların gözlemlenemeyen boyutunda davranışa bürünmesi oldukça önemlidir. Tutum ile ilgili somut yorumlarda bulunmak ve yargılardan söz etmek için davranışlara ihtiyaç duyulur (Turgut, 1995). Tutumların davranışsal ögesinden ancak olay ve nesnelere karşı harekete geçirici eğilimler olarak söz etmek doğru olacaktır. Bu eğilimler insanların söylemleri olabileceği gibi hareket, söz ve davranış olarak da

gözlemlenebilir (İnceoğlu, 2010). Tutumlar doğrudan davranış sergilemeler ötesinde hazırlama eğilimleridir, davranışlara dönüştüğü an bir tutumun varlığından söz etmek yerinde olacaktır (Peker, 2012). Aynı zamanda davranışlar, bilişsel ve duygusal öğelerinden etkilenir ve paralel onlara uygun biçimde eğilim gösterirler (Göksu, 2007).

Bir tutum sergilendikten sonra açık ve örtük olarak iki düzeyde var olabilir denilebilir. Açık tutumlar, bireyin bilinçli bir biçimde sergilediği tutumlardır; örtük tutumlar ise bireyin istem dışı, kontrolü zor ve bilinçdışında oluşan tutumlardır. Bir insan genellikle dindar kişilere ya da dini hassasiyeti olan kişilere karşı olumlu bir tutuma sahip olmasına karşın bazı konularda farkında olmayarak bu kişilere yönelik olumsuz tutum ve tavırlar sergileyebilir (Aronson vd. 2012). Tutumların karmaşıklık özellikleri baz alındığında kişilerin alkol kullanmanın oldukça zararlı olduğunu bilmesine rağmen kendini bu davranıştan alıkoyamaması alkole karşı bireyin bilişsel, duygusal öğeler ile davranışsal ögenin farklı bir yaklaşımda yönlendirici etkisi olduğunu ifade edebiliriz. Bir başka örnek olarak; İslam'a karşı söylemlerde bulunan, İslam'ı suçlayıcı bir tutuma sahip olan kişi, terör eylemlerine İslam'ın zemin oluşturduğunu ileri sürebilir. Gelişmiş duygusal öge burada bilişsel ve davranışsal öğelerinin bütününden ayrı tutulamaz. Kişinin İslam'a önyargı ve negatif bir tutum göstermesini, anlık gelişim gösteren bir durum olarak değerlendirmek yanlış olacaktır. Kişilerin doğruluğu önemsiz okumuş olduğu yayınlar, takip ettiği haberler, sosyal çevre ve bağımsız gerçekleşen yaşantıları sonucunda ancak bir tutum sergileyebilir.

İnsanların anlam arayışı, hayatı anlamlandırış perspektifinde din, kişilerin duygusal anlamda olduğu gibi düşünsel ve tutum davranışlarını etkilemekte büyük öneme sahip bir sistemdir (Şirin, 2017). Tutum ise kısaca bir psikolojik nesneye karşı geliştirilen eğilimlerdir diyebiliriz. Araştırmamızın konusu olan dini tutuma değinilmesinde fayda görüyoruz.

1.3. Dini Tutum

Din, insanların yaşamlarını belli kurallar koyarak, dini öğeler ve insani değerler ölçeğinde anlamlandıran ve insanların sosyal açıdan olduğu kadar psikolojik açıdan da oldukça derinden ilgilendiren bir olgu olduğu için tutum konusu dahilindedir. Dini

tutum da obje din ve dini tanımlayan diğer ögelerin tamamıdır (Kaya, 1998). Dini tutum (ing:religious attitude, fr:attitude religieuse, alm: religiöse haltung), “kişinin dine ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını belirleme tarzıdır” (akt. Peker, 2012, 147). Bir başka deyişle bireylerin dini anlama, dine karşı duygu ve davranışlarında olumlu yahutta olumsuz tavır almaları ve birbirine uyumlu hale getirme yönünde gösterdikleri tutumlara, dini tutum diyebiliriz. Kişinin din ile ilgili sahip olduğu duygu, davranış ve inanış biçimlerinin bütünleşmesi o kişinin dine dair tutumunu oluşturur ve bu tutumları oluştururken zihinsel, duygusal ve davranışsal eğilimlerin etkisiyle bir gelişim gösterir. Bu eğilimlerin herhangi birisinde ortaya çıkan değişim diğer unsurlarda da yerinin bariz biçimde gösterecektir (Kaya, 1998). Dini tutumlar, tıpkı kişilerin duygu, düşüncelerinin bireyi harekete geçirme gücünde oluşu gibi; bireyler üzerinde dini anlamda yönlendirmesi olabileceği gibi, dini olmayan konularda da kişiyi etkileme gücüne sahiptir. Din ile ilgili olarak her birey kendi çerçevesinde, öznel, değişim ve gelişime açık bir tutum geliştirebilir. Bu tutum; dine karşı duygu ve davranışlar olabileceği gibi dine olumlu ona dair bilgi sahibi olma isteği şeklinde de farklılıklar gösterebilir.

Dini anlamda süreklilik halini almış duygu, düşünce tarzı ve davranışsal eğilimler zaman içerisinde birbirini tamamlayan, uyumlu ve süregelen, devamlılık arz eden bir bütünün parçaları halindedir. Bireyin kendi değerler sistemi içerisinde, zihinsel bağlamda hayatı algılama ve var olan değerler sisteminde kendini var etme çabasına inanç diyebiliriz. Bu sistemde kişi, kendisini tanıya bağlı ya da bunun dışında varlık gösterebilir (Ok, 2009). Sosyal bir varlık olarak insanın olay ve olgulara karşı bir tutum göstermesi oldukça beklenen bir süreçtir. Dine karşı de aynı şekilde olumlu ya da olumsuz tutum sergilemesi doğaldır.

1.3.1. Olumlu Dini Tutum

Kişinin dine, dini buyruk ve öğelere karşı olumlu, pozitif duygu, düşünce ve davranış sergileme eğilimine denilebilir (Kaya, 1998). Bireylerin dini tutumları, dinin emirler ve yasaklarını önemseme, yapılan dini aktivitelerin kişide bırakmış olduğu duygu yoğunluğu açısından “olumludur” çıkarımı yapılabilir.

1.3.2. Olumsuz Dini Tutum

Kişinin dine, dini buyruk ve öğelerine karşıtlık gösterme, olumsuz duygu, düşünce ve davranış eğilimidir (Kaya, 1998). Dine ait değerleri inkâr ederek, bu değerlere hayatında yer vermeyerek dine karşı göstermiş olduğu tutuma olumsuzdur diyebiliriz. Örnek olarak bir kişi, dinin insana huzur ve mutluluk kattığına inanıyor olması onun olumlu bir tutum sergilemesini öngörmemizi sağlarken, dinin insana bazı yasak ve kısıtlamalar getirmesi, inanan kişiye sorumluluklar yüklüyor olmasından dolayı olumsuz bir dini tutum sergileyebilir (Ok, 2011). Genel manada tutumların öğelerinin olduğundan söz edilmişti ancak dini tutumların unsurlarına bir alt başlıkta yer vermenin doğru olacağı kanısındayız.

1.4. Dini Tutumların Unsurları/ Öğeleri

Literatür ele alındığında dini tutumun bilişsel, duygusal ve davranışsal içeriklerini ele alan araştırmacılar, bu başlığı “dini tutumların öğeleri”, (Kaya, 1998, 47; Baysal, 1989, 167), “unsurları ve bileşenleri” (Peker, 2012, 146; Certel, 2014, 167; Kula, 2006, 507) olarak ele almışlardır. Ayrıca Ok Dini Tutum Ölçeğinde dördüncü bir boyut olarak “tanrıyla ilişki kurma”yı belirlenmiş ve uygulama aşamasında ilahi yardım ihtiyacı olarak şekillendirmiştir. Tüm tutum geliştirme süreçlerinde bilişsel, duygusal ve davranışsal öğelerin/unsurların varlığından söz etmek mümkündür. Dini tutumların da aynı biçimde bu üç ögesi vardır.

1.4.1. Dini Tutumun Bilişsel (Zihinsel) Ögesi

Bilişsel öge, kişilerin dini inanç, bilgi, düşünce ve din hakkında geliştirdiği düşünce sisteminden oluşur ve bu süreç dışı bağımsız gerçekleşmez. Kişilerin yerleşmiş inançları bilişsel ögeyi oluşturur, ancak gelişime değişime açık bir alandır. Dinin inanç ve dini tutumla ilgili bir kavram olmakla birlikte dini inançlarda duygu faktörü ağır basmaktadır ve bilişsel öge, dini tutumlara yerleşmiş inançlardır diyebiliriz.

1.4.2. Dini Tutumun Duygusal Ögesi

Kişilerin dine karşı hissettiği psikolojik tepkiler, din hakkındaki duygularının tamamı bu unsurla ilintilidir (Kula, 2006). Dini tutumun duygusal boyutu kişinin direkt olarak içsel süreçleri, din hakkında duygulanım, dine karşı ilgi, hoşlanma, hayatının

merkezine koyma şeklinde gelişebilir. Bir manada dine karşı oluşan duygusal izlenimlerdir ve bu izlenimlerin değişimi bilişsel alandakiler kadar kolay gerçekleşmez, durağan ve süreklilik gösterir. Duygusal yoğunluğu olan bir dini tutumun değişmesi zaman alır ve güçtür. Yaşantı, öğrenilmiş bilgi, ve bu bilgi birikimine doğru orantıda gelişir. Çocukluk döneminde edinilen doğru dini eğitimi, dini sevdirek ve zorlamalar olmaksızın gelişen bir çocuğun olumlu dini tutumu ilerisi için de olumlu bir dini tutuma zemin oluşturacaktır. Bu durumun tam tersi de söz konusudur (Kula, 2006).

1.4.3. Dini Tutumun Davranışsal Ögesi

Bireyin dine karşı geliştirdiği davranış, pratik, sözel ifadeleri, dini inanç ve ritüelleri yerine getirmesi, lehte ve aleyhte gösterdiği faaliyetleri dini tutumun davranışsal ögesidir (Certel, 2014). Müslümanlar için namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, gibi fiillerden söz edebiliriz. Kişilerin dini inanış biçimleri gibi dini tutumlarında da farklılaşmalar mevcuttur ve doğruluğundan ziyade inanç yansıması olarak görmek doğru olacaktır (Kaya, 1998).

İki farklı düzlemde ele alacak olursak; bir kişi dine karşı iki farklı tutuma sahip olabilir. Bunlardan ilki dini insanlık için düzen ve huzur sağlayıcı bir olgu olarak görebileceği gibi tam tersi terörizmin, geri kalmışlığın sebebi olarak görebilir, bu yönde tutum sergileyebilir. Sosyal hayatta bu sayılan sebeplerden kaynaklı olarak dini hayatından soyutlayabileceği gibi yaşamının merkezine de oturtabilir. Bu bireyler, haram ve helallere dini tutumu bağlamında farklı anlamlar yükleyebilir. Haramlara esnek davranıp, taviz verebileceği gibi sakınıp bu kurallara riayet de edebilir. Dinlere ait inanç ve ritüeller bağlamında örnekleri verilebilir.

Kısaca dini tutumun ögelerini; kişinin dine dair bilgi birikimi ve inançları (zihni unsur), dini değerlerin tamamı ya da herhangi bir parçasına pozitif ya da negatif hisse sahip olma (duygu unsuru) ve dinle ilgili davranışları, söylemleri ve faaliyetlerinden (davranış unsuru) meydana gelir (Peker, 2012). Araştırmamızın konusu olan dini tutum, kişinin kabul ettiği, ait olduğu dinle ilgili geliştirdiği inanç, duygulanım ve davranışlar bütünüdür. Bir dine bağlı olarak geliştirilen tutum, yaşam içerisindeki davranışlarda değişimi de beraberinde getirir.

1.5. Dini Tutumların Oluşumu ve Gelişimi

İnsanlar herhangi bir hükme sahip olmayarak doğarlar, benmerkezci bir anlayışa ve dünyanın kendileri etrafında döndüğüne inanan bir düşünce yapısına sahiptirler. Zaman içerisinde meydana gelen yaşantılar nihayetinde bu benmerkezci tutumlar kendisini yenilerine dönüştürebilir. Genel olarak gelişimi, “öğrenme, yaşantı ve olgunlaşma sonucunda bireyde görülen düzenli ve sürekli değişiklikler” şeklinde tanımlayabiliriz (Selçuk, 2003, 13-14). Pek çok tutuma benzer bir biçimde dini tutumların gelişim dönemini de erken yaşlarda gözlemleyebiliriz. Günümüze gelinceye dek dini gelişimi konu olan çalışmalarda farklı teoriler ve kuramlar ele alınmıştır. Sıralamamız gerekirse bunlar:

- Genetik Teori
- Psikanalitik Teoriler
- Kirkpatrick ve Bağlanma Teorisi
- Jung ve Bireyleşme Teorisi
- Ömür Boyu Gelişim Teorileri
- Bütünsel Yaklaşımlar Bütünsel
- Evre Teorileri ‘dir diyebiliriz (Atık, 2015, 734).

Gelişim, doğum öncesi süreci de içine alan ve bireyin ölümüne kadar olan evrede yaşamı boyunca süreklilik gösterir. İnsan gelişimini yönlendiren iki başat etken vardır. İlki anne ve babadan gelen genetik, kalıtsal özellikler; ikincisi ise sosyal ilişki ve temaslar sonucu oluşan çevrenin etkili olduğu gözlenebilir kişisel özellikleridir (Aydın, 2009). Gelişim alanlarından fiziksel özellikleri etkilemesi yönünden ağırlıklı olarak kalıttan söz ederken, linguistik gelişim, kişisel özellikler ve hayat tarzı gibi konularda çevresel faktörlerin daha etkin, baskın olduğu söylenebilir (Selçuk, 2003).

Genetik teoride; gelişim alanlarında yapılan “kalıtım mı çevre mi?” tartışmaları dini tutum için de araştırmacıların ikiye ayrılması konusunda geçerli olmuştur. ABD Ulusal Kanser Enstitüsü’nde görevli olan Dean Hamer, tek yumurta ikizleri ve çevre faktörünün olabildiğince benzer olduğu kardeşler üzerinde yapmış olduğu çalışmalar çerçevesinde Tanrı Geni hipotezini destekleyen sonuçlar elde etmiştir. Manevi eğilimlerin “VMAT2” adlı genin kalıtsallık özelliği taşıdığını ve temel içsel bir güç olması sebebiyle inanca yönelik alt yapısal zemin hazırlamış olduğu söylenebilir.

David Elkind de “dinin, zihinsel gelişim sürecinde ortaya çıkan bilişsel ihtiyaç yeteneklerine karşılık geldiğini” belirterek dinin genetik hususlarını değerlendirmiştir (Atik, 2015). Bu ve bunun gibi çalışmalar bilimsel olarak ispatlanmamış olmakla birlikte farklı düşüncelere, eleştirilere ve tartışmalara yol açmıştır.

Psikanalizin kurucusu olan Freud dine indirgemeci bir yaklaşımla dindarlar üzerine yaptığı çalışmalarda, dini insanların kendini aciz hissedişinin bir ürünü olan baba figürüyle açıklama yoluna gitmiştir. Dinin kökeninin insanlardaki korku, endişe ve güvende olma ihtiyacı olduğunu, çocukluk döneminde her şeyi kontrol eden, her şeye gücü yeten baba imajıyla insanların tanrı fikrini oluşturduğunu ileri sürer (Karaca, 2007). Din bireylerin acziyet duydukları konularda, korku ve çaresizliklerinde sığındıkları birer yanılsama olduğunu kabul eder. Dinin varlığı gerekliliği ve temel yapılarını inkâr eder (Freud, 2020).

Kirkpatrick, dine tutumların oluşması konusunda çocuk ve aile bireyleri arasındaki ilişki şeklinin bireyin dindarlığını ne konuda şekillendirdiği ile ilgilenmiştir. Kirkpatrick Bowlby’ın Bağlanma teorisindeki ebeveyne bağlanma stilini, çocuğun tanrı ile ilişkisine bağlamış, gelecekteki dini tutumu ve tanrı ile ilişkisinin erken dönemlerle ebeveyn bağlanma biçimleriyle ilgili olduğunu öne sürmüştür. Bu noktada bağlanma biçiminin dindarlığı yordama bakımından etkili olduğu öngörüsünde bulunmuştur diyebiliriz. Çocukluk döneminde güvenli bir ilişkiye sahip olan bireylerin tanrıyla ilişki kurma seviyesinin, ebeveyniyle çekimsel bir ilişki yaşantılayanlara göre daha düşük düzeyde eğilim gösterdiğini ileri sürmüştür (Karaca, 2007).

Jung ve Bireyleşme Teorisinde; kendini gerçekleştirme, kendini olduğu gibi kabul etme, bilinç ve bilinçaltının ayrışmasından çok birliği gibi bireyin kendine olan ruhsal yolculuğunu konu alır. Jung dini bireylerin zihninde var olan ve bireysel tecrübeleri içeren bir olgu olarak ele almıştır. Dini gelişim teorisi bir boyutuyla kişisel gelişim modeliyle içkindir ve bireyleşme dindarlaşma süreçlerini de içerir. Dini gelişimi üç safhada gerçekleşir ilki, Baba evresi olarak adlandırılan ve bireyleşmenin tam anlamıyla başlamadığı çocukluk dönemi diyebileceğimiz bu evrede tanrı, tabiat ve baba özdeştir. Dini gelişimin ikinci durağı olarak Oğul evresinde kişi benliğinin farkında olmaya başladığı bu evrede bireyleşme kendini göstermeye başlar ve

özgürlük arzusu beraberinde dinin kural ve kaideler koyan tavrıyla karşılaşır. Bu noktada birey tanrı ve dinsel öğeleri sorgulama yoluna gider. Jung “Kutsal Ruh” adını verdiği son evrede tasavvuf anlayışına çok benzer bir şekilde tanrıyla bütünleşik, İslami anlamda kamil, olgun bir insan olarak bireyleşme sürecini tamamlar (Kısa, 2005).

Ömür Boyu Gelişim Teorileri ise, dini gelişimi sınırlı yaş aralıklarına sığdırmadan dışa bağılıktan özerkliğe doğru seyreden bir gelişim olarak ele almışlardır. Bu teorilerin her biri farklı sorulara cevap vermekle birlikte modellerin hepsini bir çatı altında birleştirme olanaklarını tartışmışlardır (Karaca, 2007). Ömür boyu gelişim teorilerinin başlıcaları şunlardır; Fowler’ın İnanç Gelişim Teorisi, Oser ve Gümünder’in Dini Yargı Gelişim Teorisi’dir.

Fowler’ın İnanç Gelişim Teorisi’nde dikkat çeken ilk husus Kohlberg’in ahlak gelişim kuramı ve Piaget’in bilişsel gelişim kuramını kapsamlıca ele aldığıdır. Teorisini birbirini destekleyen, tamamlayan ve hiyerarşik yedi aşamalı boyutlarda ele alan Fowler, bebeklikte geliştiğini ileri sürdüğü ilksel inancı, Erikson’un psiko-sosyal gelişim kuramında ilk iki yaşta güvene bağlı gelişen dönemle benzerdir. Erikson, bebeklikte gelişmiş ya da gelişmemiş güven duygusunun dini hayatla ilişkili olduğunu ileri sürer. Yaklaşık olarak 0-2 yaş aralığında gelişen ilksel inanç, daha sonra gelişim gösterecek altı evreyi belirlemekten çok sağlıklı bir inanç gelişimi için önem arz eder (Karaca, 2007, 218).

Bütünsel yaklaşımın öncüsü olan Reich, dini gelişim kuramlarının bütünsel bir bakış açısı ile bilişsel aşamaları da baz alarak “tümleyici muhakeme” modeliyle açıklama yoluna gitmiştir. Bu model Oser-Gmünder ve Fowler’ın teorileriyle farklılıklar göstermektedir. Reich, gelişimin alt aşamalarında olan kişilerin A ve B bilgilerinden muhakkak birinin doğru olduğunu, her ikisinin aynı anda doğru olamayacağını düşündüğünü, orta aşamada ise, A ve B’nin aynı anda doğruluğuna izin veren bir düşünce sistemine, en üs aşamadaysa; öyle olması gerektiğine inanmakla birlikte, A ve B durumlarının aynı anda doğru olabileceği yetkinliğine sahiptir (Karaca, 2007, 219-220).

Evre teorilerinde ise dini gelişim ise; gelişim aşamalarıyla paralel evrelerden oluşur. Harms’ın “Dini Deneyimin Gelişimi” adlı çalışması evre teorilerinden alanda

yazılan ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Elkind'in çalışması ise Piaget'in bilişsel gelişim kuramının dini gelişim çerçevesinde ilk uyarlamasıdır. Yine Goldman da kendi teorisinde Piaget'in bilişsel gelişim kuramını uygulayan bir başka psikologdur. Bilişsel gelişim aşamaları, dini gelişim aşamaları arasında bir benzerlik kurularak dönemler anlaşılmaya çalışılmıştır. Elkind yine bilişsel kuram çerçevesinde, tüm dinlere aynı çizgide durarak, her bireyin aynı dini gelişim evrelerinden geçtiğini ve söz konusu dört evrenin varlığı üzerinde durur. Bireylerin doğumdan itibaren anlamlı arayışlar içinde olduğuna binaen “Korunma Arayışı” (0-2 yaş), “Temsil Arayışı” (2-7 yaş), “İlişki Arayışı” (7-12 yaş) ve “İdrak Arayışı” (12 ve üzeri yaş) dönemi olarak adlandırır. Her arayış sonunda dini anlamda çıkarımlar bulunmaktadır (Gottlieb, 2012, 271). Konuya derinlik kazandırması bağlamında dini tutumun oluşumu ve gelişiminde etkili olan faktörlere yer vermenin doğru olacağı düşüncesindeyiz.

1.6. Dini Tutumun Oluşumu ve Gelişiminde Etkili Olan Faktörler

İnsanların farklı alanlarda değişim ve gelişimi hiç şüphesiz onların birden çok ve bambaşka yönlerinin oluşlarıyla ilgilidir. Bir birey varlık mücadelesinde kendisi dışında kalan herkesten farklı, özgün ve biricik yanını sergilemesi boyutuyla farklılık gösterir. Benlik oluşumu içerisinde, öz ben olabilmesi adına farklı sosyal çevrelerden geçer. Dini tutumun gelişiminde etkili olan faktörlere kısaca yer vererek sırasıyla aile ve sosyal çevre, kişilik, eğitim, sosyo- kültürel etkenler ve gruplar, ihtiyaç ve güdüler son olarak medyanın yer verilmesinin doğru olacağını düşünmekteyiz.

1.6.1. Aile ve Sosyal Çevre

İlk adımdan son nefese kadar denilebilecek zaman diliminde birey bir aileye mensubiyetini devam ettirir. Freud'a göre kişiliğin üst benlik diğer adı ile süper ego aşamasında, kişiler toplumun, anne baba öğretilerinin ve konulan belli yargı kalıplarını temsil eder. Ailenin inanç, duygu ve düşüncelerin şekil almasında yadsınamayacak derecedeki etkisi yapılan araştırmalara konu olmuş, elde edilen sonuçlara göreyse aile faktörünün kişilerin dini tutumlarının olumlu ya da olumsuz etkilediği verilerine ulaşılmıştır. Wach'a göre genel anlamda tüm kültürler için geçerlilik arz eden bir konu olan dini tutumlar, çocukluk dönemiyle oldukça ilintilidir. Winzen ve Remplein

yetişkinlerin dini konularda teşvik, yönlendirme ve desteklerinin dini tutumların ortaya çıkması ve belirginleşmesinde başat rol oynadığını ileri sürerler. Yapılan empirik araştırmalarda aile faktörünün dini tutumun oluşmasında çok etkili bir belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır (Yavuz, 1987).

Tutumlar, öğrenme ve algılama süreçleri ile birlikte taklit ürünlerini de barındırabilir. Toplumun en küçük sosyal grubu olan aile, bireylerin dini tutumlarının büyük oranda şekillenmesini sağlar. Yapılan araştırmalar; kişilerin dini, politik ve birçok alanda anne baba tutumlarıyla yüksek benzerlik gösterdiğini ortaya koymuştur (Morgan, 1981). Allport ve arkadaşları ebeveynlerin dini tutumda belirleyicilikleri ve erken dönemlerde alınan din eğitiminin dine genel bir bakış açısı vermesiyle ilgili yaptıkları araştırmada söz konusu durumları ortaya koymuşlardır. Başta Allport olmakla birlikte, psikologların kabul etmiş olduğu insanlar için inanış geliştirme, inanç duygusu doğuştan gelen bir yetenek olarak dini tutumların var olan inanç duygusu üzerine bina edildiği ve dini tutumların oluşmasında kolaylık sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

İnsanın sosyal olması sebebiyle çevrenin sunmuş olduğu etkenlere açık bir varlık oluşu, beraberinde inanma eğilimiyle yaratılmış oluşu onun dini tutumlar geliştirmesine sebep olur. Hz. Muhammed'in *"Her doğan çocuk muhakkak İslâm fıtratı üzerine doğar. Sonra ana-babası onu Yahudi yahut Nasrani, yahut Mecûsi yaparlar"* (Buhârî, "Cenâiz", 92) hadisi bu bağlamda insanın yaratılıştan gelen bir özellikle birlikte yaratıldığı ancak çevresel değişkenlerin "ailenin" inanç boyutunda bireyi etkilediğini çok açık bir biçimde ifade etmektedir. Doğumundan itibaren dini öğelerle büyüyen çocuklar, zamanla benliğinin dışındaki çevreyi algılamaya başlar. İki – üç yaşından itibaren yaşayageldiği sosyal çevresinde görmüş olduğu dini davranış ve argümanları benimseyip içselleştirmeye en nihayetinde öğrenir. Başlarda taklitçi davranış ve söylemler içeren dini tutumlar gelişim dönemlerinin her birinde farklı özellikler kazanır. Dini tutum da diğer tutumlar gibi tohumları küçük yaşlarda atılan ve gelişimini okul öncesi dönemden itibaren gösteren tutumlardır. Çocuğun dünyayı anlama, anlamlandırma ve doğru bir dini tutuma sahip olması için ilk çocukluk döneminden itibaren başlayan bu süreçte yaşamının devamında doğru dini bilgilere ulaşması ve bu donanımla gelişmesi, dönemsel özellikleri göz önüne alınarak sağlanmalıdır (Kaya, 1998). Bebeklik döneminden 0-2 yaş itibaren bireylerin davranış

eğilimleri fark edilmeye başlar. Bu eğilim ve tutumlar zaman içerisinde oturmuş karakteristik özellikleri ve kişisel yönelimleri içinde barındırır (Şerif – Şerif, 1996). Çocuklar için sorgu dönemi diyebileceğimiz iki ila dört yaş, “neden?”, “nasıl?” “Allah kim?” sorularının oldukça yoğun geçtiği bir evreyi kapsar (Yavuzer, 2000). Bu evrede baskıcı bir tutumla karşılaşan, merakı öldürülen ya da geçiştirilen kişiler, olumsuz bir dini tutum sergilemesi şaşırtmayacak bir durumdur. Ancak ilerleyen süreçlerde dini ritüellerde katı, sıkı sıkıya bağlı ve olumlu bir dini tutum sergilemesi de söz konusu olabilir. Piaget’e göre formal işlemler dönemi olan 11 yaş ve sonrasında gelişmeye başlayan soyut düşünce algısı, akıl yürütme ve çıkarımsamalar dini değer ve yargıların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır (Kaya, 1998). Erikson’un psiko-sosyal kuramındaysa birey ergenlik dönemiyle başlayan kimlik bunalımı yaşamaya başlar. “Ben kimim?” sorunsalı içerisinde birey kendisine doğru kimliği bulmaya çalışır ve dini inançlar ve değerlere hayatında yer vermeye onları doğru konuma koymaya çalışır. Eğer bu dönemde kişi kendisine başarılı bir kimlik oluşturamazsa rol karmaşasına düşer (Burger, 2006). Kişilerin birçok tutumunu çevreden edindiği ve ergenlik dönemine kadar anne baba tutumlarının çocukların dini tutum ve davranışlarını şekillendirdiği ilerleyen dönemde değişimler olsa dahi öncesinde kazanılan tutumların izlerinin yok olmadığı kabul görmektedir diyebiliriz.

Kişileri çepeçevre saran, ona bulunduğu ortamın olması “gereken budur” yargısı uyandıran alışageldiği sosyal çevresi, zaman içerisinde bireyi yönlendiren en büyük güç halini almaya başlar. Zaman içinde bireyin göstermiş olduğu dini tutumlar ile çevresinin sahip olduğu tutum arasında benzerlik göze çarpar. Bu durum sosyalleşme sürecinin olağan sonucudur ve beklenen ile aynı yöndedir. Kişilerin arkadaş, okul çevreleri, üye oldukları sosyal sorumluluk projeleri, siyasi oluşumlar ya da dini gruplar, zaman içerisinde belirgin düşünce ve tutumlara otomatik bir biçimde bireyi yönlendirebilmektedir. Toplamların küçük çapta bölgelerin “aynı dine sahip olmalarına” karşın dini tutumları, hassasiyet gösterdikleri konular, ibadet uygulayış biçimleri farklılıklar gösterebilmektedir. Toplumsal kimlik ve çevrenin bireyin hayatı algılama ve dini tutum geliştirmede önemi oldukça önemli bir boyuttadır (Peker, 2012).

1.6.2. Kişilik Özellikleri

Kişileri birbirinden ayıran, bireyler arasında ayrım yapmayı sağlayan etkenler, yapmış olduğu tercihler, yönelim, sergilemiş oldukları tutum ve davranışlardır. Aynı kültüre sahip, aynı ortamda yetişmiş bireylerin, aynı durumlara göstermiş oldukları farklı davranış şekilleri, onların farklı kişilik özelliklerine sahip oluşlarıyla açıklanabilir. Bu kişilik özellikleri deneyimler sonucu oluşabileceği gibi doğuştan gelen bir takım özellikleri de içinde barındırabilir (Certel, 2014). Kişilik özelliklerinin dini tutumlar sergileme ve dini tutumla karşıdaki insanın tutumunu etkileme boyutunda etkileri olabilir. Örneğin dini kimliği ön planda birisinin sergilemiş olduğu davranışlar, kendi kişilik özelliklerini ortaya koyar. Kişiye karşı verilen olumlu ya da olumsuz tepkiler, zaman içerisinde o kişinin benimsemiş olduğu yahut temsil ettiği değer ve inançlara karşı benzerinin oluşmasına neden olacaktır (Kaya, 1998). Sosyal süreçlerde birey, doğru sözlü, dürüst, güvenilir, ahlak ve erdem sahibi bireylerle karşılaşması sonucunda o kişinin dini tutumunu model almayı tercih edebilir. Bunun aksine dindar kimliği olan ancak yalancılık, dolandırıcılık, kibir ve İslam’a yakışmayan diğer türden hareketlere sahip kişilerin sergilemiş oldukları davranışlar, o kişilerle paylaşımda bulunan kişilerce olumsuz dini tutumların oluşmasına sebebiyet verebilir (Kaya, 1998). Başka bireylere ait kişilik özelliklerinin dini tutumların oluşumunu olumlu ve olumsuz yönde etkilemesi dışında, bireye ait kişisel özelliklerin de dini tutumları etkilediği bilinmektedir. Kişilik özelliklerinin dini tutum ile ilişkisini anlamaya yönelik yapılan çalışmalarda; içe dönük kişilerin dini tutumlarının dışadönük olanlara karşı daha olumlu olduğu, (Apaydın, 2001) dini tutumları iyi düzenlenmiş kişiler ile tam tersi özelliklere sahip kişiler arasında farklılıkların söz konusu olduğu, (Krech 1970) ve şahsiyet özelliklerinin dini tutumları etkilediği sonuçları elde edilmiştir (Uysal, 1996).

1.6.3. Eğitim

Dini tutumlar, var olan bilgi üzerine gelişir. Kişinin dini bilgilere olan güveni onun dini tutumunun yönünü belirler. Doğru, gerçeğe aykırılık taşımayan, dini bilgiler, bireylerde dine karşı güven duygusu ve akabinde olumlu dini tutumların gelişimini sağlarken, dini bilgilerin aktarımı hususunda yaşanan yanlışlıklar, hurafeler, korkutma ve baskılar bireyin dine karşı daha sorgulayıcı ve olumsuz tutumlar sergilemesine sebep olabilir (Certel, 2014). Okullarda, Kur'an kurslarında ya da

bireyin farklı mecralar aracılığıyla edindiği dini bilgi ve içerikler kişinin dini yönelimlerini etkileme boyutunda çok önemlidir. Yetersiz ya da yetkin olmayan kişilerce verilmiş olan din eğitimi, kişinin dine bakış açısını olumsuz yönde etkileyebilir.

Dini tutum ve din eğitimi arasındaki doğrudan bir ilişkinin varlığı yapılan araştırmalara da konu olmuştur. Yapılan çalışmalarda imam hatip liseleri ile diğer lise öğrencileri ve mezunlarının, ilahiyat fakültesi ve diğer fakülte öğrencileri ve mezunları arasında, din eğitiminin daha yoğunlukla olduğu, imam hatip liseleri ve ilahiyat fakülteleri dini tutum düzeylerinin daha yüksek olduğu edinilen bilgiler arasındadır. Bu araştırmalar bize alınan eğitimin dini tutumların farklılaşmalarını da beraberinde getirdiğini ortaya sermektedir (Doğan, 2007).

1.6.4. Sosyo- Kültürel Etkenler ve Gruplar

İnsanlar kendilerinde var olan değer yargıları, büyük ölçüde bulundukları sosyal sınıfın içselleştirdiği öğelerden kazanır. Benzer özelliklerde gruplara üye olan topluluklar, benzer hayat duruşları sergilerler. Benzer özellikte insanların bir araya geldiği gruplar ve oluşumları anlayabilmenin en kolay yolu o grubun inanç sistemi ve değer algılarını bilmekten geçer (Arslantürk - Amman, 2013). Birey ait olduğu kültüre sahip sosyal çevreyi oluşturan kişilerle bunlar aile, arkadaş çevresi, rol model olarak kabul edilebilecek öğretmenler, siyasi liderler ile doğumundan itibaren etkileşim halinde olduğu diğer bireyler olabilir. Toplumun sahip olduğu dini inançlar, dil, örf adet ve gelenekler nesilden nesile aktarılan diğer değerler ile bireyi o sosyal zincirin bir halkası haline getirir.

Dini davranış ve ibadetlerin sergilendiği bir ortamda yetişmiş olan bireylerde dini duygu, düşünce ve davranışlar erken yaşlardan itibaren şekillenirken, sosyal çevresinde bu tür etkenler bulunmayan kişilerin dini tutum gelişimleri daha sonraki dönemlere kadar gecikebilir (Pehlivan, 2002). İnsanı araştırmaya değer kılan en önemli özelliklerinden birisi olan; sosyal bir varlık oluşu, onun bir gruba, bir cemiyet ya da cemaate ait olma isteği sosyalleşme ihtiyacı duyması sebebiyledir. Sosyal grupları birbirinden ayıran en bariz nokta onların yazılı ve yazılı olmayan kaideleridir. Grup normuna uyum sağlayan bireyler davranışlarıyla pekiştirilirken aksi tavır ve

davranış durumları üyenin gruptan soyutlanmasına ya da baskılanmasına sebep olabilir (Genç - Durgun, 2018).

Dini tutum, yaşayış ve inanç tarzının belirginleşmesinde ait olunan grup öğretileri kabul görülebileceği gibi, birey başka grubun ideallerini de benseyebilir. Bu gibi durumlar gençlik döneminde daha sıklıkla rastlanmakla birlikte gerçek grupların etkisinin referans grupları yani ikinci tip gruplardan az olduğu gözlemlenebilir (Peker, 2012).

1.6.5. İhtiyaç ve Güdüler

Bireyler, varlık bütünlüklerini koruma adına istek ve arzuları ölçüsünde kendilerine hizmet eden olay, olgu, kişi ya da durumlara olumlu davranışlar sergileme eğilimindeyken; arzu ve ihtiyaçlarıyla çelişen şart ve durumlara karşı olumsuz davranışlar gösterme eğilimindedirler. Maslow' a göre bir insanın yaşamını sürdürmek için gerek duyduğu ihtiyaçlar dışında, kendini güvende ve sosyal anlamda ait hissetme, bilme, korunma, kendini gerçekleştirme, kendini tamamlama gibi üst ihtiyaçları da vardır (Schultz - Schultz 2002). Dinler, insanlık tarihi boyunca gerek insanların farklı alanlarda uymasını istediği kurallar koyarak, gerekse yapılmasında sakınca görmediği serbest alanlar bırakarak bireylerin hem psikososyal, hem de diğer ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlamıştır (Peker, 2012).

Bir birey olarak insanın ihtiyaçları bedensel ve psikolojik olarak ayırırsak; gelişimsel, psikolojik ihtiyaçlar yaratıcının varlığı ve koyduğu hükümler çerçevesinde kendi olma yolunda, dine olumlu tutumlar sergilemeye sevk ederken, bedensel arzular dinin koymuş olduğu sınırlandırma ve yasaklamalar dine olumsuz tutum sergileme sebebi olabilir.

1.6.6. Medya

İnsanlar, birden fazla bilgi kaynağının etkisi ile çevrelenmiş bir alan içerisinde, önünün kesilmesi oldukça zor değişkenlere maruz kalmaktadır. Bireyin öznel tutumlar sergilemesine kaynaklık eden aile, sosyal çevre, alınan eğitimin dışında internet kanalları, web siteleri, televizyon programları, dergi yayınları, kitaplar vs. kişiyi dini tutumların oluşumu konusunda beslerken bir taraftan da kontrol edilmesi zorlaşan bir duruma sokmaktadır. Medya kitle iletişim unsurlarını da kapsayan bir kavram olmakla birlikte, dijitalleşmenin ve teknolojik gelişmelerin artışıyla birey, pasif alıcılıktan

karşılıklı etkileşime açık bir hale gelmiştir. Tüm bu gelişmelerin sonucunda literatüre “yeni medya” tanımı eklenmiştir. Günümüzde kullanılan tüm iletişim araçları dini tutumları da tıpkı diğer değer ve davranışları etkilemesi gibi etkileyip, değiştirme ve biçimlendirme boyutunda önem arz etmektedir (Kaya, 1998). Yapılan araştırmalar nihayetinde, medyanın çocuk ve genç bireylerde yönlendirici, yetişkinlerde ise pekiştirici olma hususunda çok fazla etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gençlerde davranış eğilimleri oluşturmak ya da değiştirmek için görsel-işitsel iletişim araçları tercih edilen yaygın bir yoldur. Sözel ifadelerle verilmek istenilen bir mesaj, bir video ya da film sahnesiyle kolaylıkla ve daha etkili bir biçimde alıcıya aktarılabilir.

Dini tutuma yönelik yapılan medya çalışmaları dini olumlu, hayatı anlamlı kılan bir parça olarak gösterebileceği gibi, dini değerleri küçümseyici, yanlış bilgiler vererek dine mesafeli bir yaklaşım sergilenmesine de sebebiyet verebilir. Özellikle Batılı kaynaklarda İslam ve terörün aynılaştırılması, aynı karelerde yer verilmesi İslami bilgi birikimi olmayan bireylerce olumsuz bir tutuma sahip olmalarına neden olabilir (Yorulmaz, 2010). Dini içerikli programlar kadar izleyici kitlesinin dine olumlu bakış açısı geliştirmesini sağlayan dizi, sinema filmleri ve medya kanallarından da söz edilmesi gerekir. Kısa sürede verilen sürekli mesajlar insanlar üzerinde bütünleştirici, hoşgörülü ve dini değerlere yönlendirici ve pekiştirici özellikler gösterebilir (Yorulmaz, 2010). Kısacası hayatın ayrılmaz bir parçası olarak bilgi edinme kaynağı olarak medya, özellikle medya okur-yazarlığı düşük bireyler üzerinde olumlu olabileceği gibi olumsuz yönde dini tutumların oluşmasına ve gelişmesine sebep olabilir.

1.7. Gençlik Dönemi ve Dini Tutum

Topluma ait gelenek, görenek ve değerlerin bir sonraki nesillere aktarılması hususunda genç bireyler oldukça önem teşkil eden bir statüdedir. Dini değer ve ritüellerin genç nesil tarafından benimsenmesi ve değerli görülmesi gerek bunların devamlılığını sağlama gerekse toplumsal bir mesele oluşu yönünden araştırılmaya değer konuları oluşturmaktadır. Ergenlik döneminde gelişim göstermeye başlayan dini şuur ve metafizik konulara karşı artan ilgi, gençlik döneminde de sorgulama ve karar kılma ile devam eder. Bu ve bundan sonraki süreçte ergenin dine karşı yaklaşımını büyük ölçüde merak uyandıran sorulara karşı bulduğu cevaplar belirler. Gençlerde dini

tutumun gelişim aşamalarına değinecek olursak; dini şuurun uyanışı yani din üzerine sorgulayışların, düşünce geliştirmenin ilk aşaması diyebiliriz. Sonrasında dini şüphe ve çatışmalar evresinde kişi, bu süreçte kendi iç potansiyeli, içgüdüsel arzu ve isteklerine karşın dini emir ve yasaklara yönelik bir karar verme sürecindedir ve oturmamış dini düşünceler, şüpheli bir tavır ile irdelenir. İlerleyen aşamada birey, davranış ve söylemlerine yönelik bir pişmanlık, suçluluk, gerginlik ve günahkarlık duyguları yaşamaya başlar. Psikolojik açıdan büyük sorun teşkil eden bu durumdan kurtulma yöntem ve aracı olarak tövbe ve dine dönüş yaşar. Dini inanç, değer ve tutumlar hakkında karar kılan genç, son aşama olarak dini tutum ve dini yaşayış konusunda öznel bir yaklaşım ile dine yaklaşımı hususunda netlik kazanır. Bu süreç yaşam boyunca farklı dönemlerde yeniden gündeme gelebilir (Hökelekli, 2010). Bireyler farklı eğilimler içerisinde toplumun benimsemiş olduğu inanç biçimlerini bazı yönleriyle eleştirel bir yaklaşımla ele alırken bazı inançları taklit ve olduğu gibi kabul etme yolunu tercih edebilirler. Bu konuda "Kimi gençler iç içe geçmiş çoklu kimlikler geliştirerek içinde yaşadığı çevreye uyum sağlama çabası içine girmektedir. Nitekim bazı gençler aynı zamanda "Müslüman-milliyetçi", "Müslüman-modern" ya da "Müslüman-Atatürkçü", "Müslüman-laik" kimlikler içerisinde toplumsal hayatta yer bulmaya çalışırken, kendilerini esas olarak dindışı bir kimlikle tanımlayan kimi gençler de dini referanslara zaman zaman başvurma ihtiyacı duymaktadır. Bütün bu durumlarda, zihinsel ve kültürel bir çabayla işlenmiş, savunmaya dayalı bir kimlik söz konusudur." şeklinde ele alınabilir (Hökelekli, 2006, 19).

Değişen dünya düzeni, dünyevileşme ve sekülerizm gibi etkenlerin gençlerin dini bir kimlik oluşturma konusundaki etkisi ile ilgili farklı söylemler de artış göstermiştir. Dini değerlerin genç nesil üzerindeki etkisinin azaldığını ileri sürenler olduğu gibi, daha dindar bireylerin yetiştiğine yönelik uç değerlendirmeler de yapılmaktadır. Kendini Müslüman olarak tanımlayan kişilerde dini tutumun alt boyutları olarak kabul ettiğimiz duygu, davranış, bilgi ve tanrı ile ilişki ölçütlerinde çift taraflı tavır sergileyişlerin olduğu, her bireyin dini içselleştirme, emir ve yasaklara uyma hususunda eksiklik gösterebildikleri bilinmektedir. Kompleks ve derinlikli bir yapıya sahip olan dindarlık parametreleri, gençlik döneminde dine karşı bakış tarzı, ilgi ve arayışların dönüşüm ve değişimlerin farklı boyutlarda olduğu, yapılan araştırmalarda dikkat çekmektedir (Hökelekli, 2006).

Gençlik dönemini konu alan araştırmalar, dinin davranış ve duyguları belirleyici olma hususunda önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. SEKAM'ın (2016) yapmış olduğu bir araştırma da bu gerçeği doğrulamakta görülmüyor. Oldukça geniş çaplı bir çalışma olan “Türkiye’de Gençlik adlı araştırmada kendisini “modern” olarak tanımlayan katılımcıların %73’ü, “geleneksek” olarak tanımlayanların %95’i, kendisini “biraz modern biraz gelenekselci” olarak gören grupsa %93 oranında dinin yaşamlarını, duygu, düşünce ve davranışlarını etkilediğini ileri sürmüşlerdir. Merkezi özellikte diyebileceğimiz tutumlar, bireyin farklı tutumlar sergilemesi ve dünya görüşü oluşturması bakımından etkilidirler. Bireyin birden fazla tutumunu etkisi altına alma, davranışlarını yönlendirme gücüne sahip olan konulara merkezi tutum denilebilir (Kağıtçıbaşı, 2010; Certel, 2011; Peker, 2008). Merkezi tutumlardan birisi de dini tutumlardır ve dini tutumların diğer tüm değişkenler için yönlendirici etkisini bizler eş seçim tercihlerinde de görebiliriz.

1.8. Gençlik Dönemi

İnsana dair genel bir bakış açısı geliştirilmesi gerekse bir bütün olarak insanın farklı gelişim özellikleri ve dönemlerine dikkat edilmesine ihtiyaç duyulacaktır. İnsanlar doğumundan itibaren sürekli bir gelişim ve değişim içindedirler. Bizler her dönemin psikolojik, fiziksel ve sosyal manada temel özellik ve ihtiyaçlarını baz alarak bireylerin çocukluk, ergenlik, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinin özelliklerinden bahsedebiliriz.

Erikson gelişim dönemlerini sekiz olarak ele almıştır ve ilk/genç yetişkinlik dönemini ergenlik döneminin ardından gelişim gösterdiğini ileri sürmüştür. Erikson, yaklaşık 12 yaşından itibaren başlayan ergenlik döneminin kimlik bunalımları ve toplumun kabul ve değerlerine uyum sağlamak ile geçen süreci takiben ilk yetişkinlik/gençlik dönemini, yaklaşık 21-40 yaşlarını kapsamakla birlikte yakınlaşmaya karşı yalıtılmışlık duygularının yoğunlukta olduğu bir dönem olarak ele almıştır. Gençlik dönemi sevgi ile geliştirilen ilişki biçimleri ve kendini bulmaya yönelik arayışların dikkat çektiği bir süreci kapsamaktadır (Erikson, 1984). Diğer gelişim dönemlerinin sınırlarını belirlerken ortaya çıkan net bir ayrımın yapılamıyor olması problemi, bu dönem için de geçerli görülmektedir. Bu sınırları belirlemede söz konusu değişkenler yer, zaman, biyolojik gelişim, kültürel değerler olmakla beraber

farklı gençlik tabirleri yapılmaktadır (Sandström, 1971). Geçlik Milli Eğitim Bakanlığı'na göre; "buluş çağına erme sebebi ile biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gruptur." Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı UNESCO'nun gençlik tabiri ise; "öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan insandır." şeklindedir (akt. Kulaksızoğlu, 1990, 134). BM'ye göre ise "genç, 15 ile 25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu bulunmayan kişidir." (akt. Yörükoğlu, 1989, 13). Verilen tanımlardan da görüleceği üzere gençlik ile sosyolojik gerekçeler ve biyolojik açıdan bir geçiş evresi olarak ele alınmış, üretimde tam bir pozisyonu bulunmayan ancak farklı yaklaşımlarla sınırı değişkenlik gösteren bir dönemdir. Bizim çalışmamızda üniversite öğrencileri araştırma grubunu oluşturmakla birlikte, üniversite gençliğinin dini tutum ve eş seçim ölçütleri üzerinde durulacaktır. Biliyoruz ki sosyal çevre yaşam şartları ve eğitim bu iki değişken üzerinde oldukça etkilidir.

Belli özelliklerin öne çıktığı gençlik dönemi, diğer gelişim dönemlerinden farklı ve önceki dönemlerde kazanılan dinamiklerle "bireyin gelişim dönemleri boyunca (özellikle adolesan döneminde) diğer insanlarla özdeşleşme sonucu, bir süreklilik ve tutarlılık içinde yetişkinlik rolü, neye inanıp değer verdiği ve beklentileri hakkındaki toplu bilinci" ortaya sergilediği için oldukça ayrı bir öneme sahiptir (Hökelekli, 2006, 38-39).

Ergenlik döneminde bedenen gerçekleşen değişime eşlik eden duygusal, sosyal ve zihinsel gelişim bu dönemde bireyin çocukluktan yetişkinliğe adım attığı, bireyselleşmenin, kimlik ve kişilik özelliklerinin belirginleşmeye başladığı bir süreci ifade eder diyebiliriz. Yoğun değişimlerin, dengesiz ve tutarsız söylem ve davranışların gözlendiği bu dönemde bireyler, yeniliğe açık değer ve kimlik arayışı içindedirler ve bu süreçte zihinsel aktiviteler ve soyut düşünce tarzı üst seviyededir. Eleştirel ve farklı yaklaşımların bu süreçte dikkat çeken bir boyutta oluşu ve toplumsal olay ve olgulara yaklaşım tarzının değişime açık olmakla birlikte bir kişilik özelliği kazanması bu dönem özelliklerindendir denilebilir. Özet bir ifade ile duygusal coşku ve taşkınlık, çabuk kırılan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, kişiliğinin sınırlarını aşma, toplum içinde sivrilme ve ilgi çekme, yaşamını ilgilendiren önemli kararların

alındığı, topluma ilişkin değer yargılarının oluşturulduğu bir dönem olarak değerlendirilmiştir.

1.9. Romantizm ve Eş Seçimi

Romantizm, duygusal yakınlaşmalar ve kurulan etkileşimler sonucunda bireyler arasında duygu ve düşüncelerin karşılıklı bir biçimde dışa vurulması, yansıtılmasıdır. Romantizmin yaşantılandığı romantik ilişkiler ile akılda beliren ilk durumun “aşk” olmasıyla birlikte bu kavram ile aidiyet, duygusal bağlılık gibi hususları da barındırmaktadır. Romantizm ve romantik ilişkilerin sağlam bir zeminde olması ve sağlıklı bir biçimde gerçekleştiği sürece, insanların hayatında gerek fiziksel gerekse duygusal iyilik haline olumlu etkide bulunduğu bilinmektedir. Bu noktada sağlıklı ilişkiler yürüten bireylerin yüksek benlik algısına sahip oldukları, sosyal gelişimlerinde romantik ilişkilerinin pozitif yönde belirleyici olduğu söylenilebilir (Kalkan, vd. 2012). Romantizm, bireylerin etkileşim sürecinde evlilik doyumunu doğrudan etkileyen duygusal, düşünsel ve cinsel anlamda birbirlerini tamamlaya yönelik göstermiş oldukları bir ilişki biçimidir. İkili ilişkilerde, bireylerin aşık olma durumlarının beraberinde bağlanma, güven, sevgi, saygı ve romantik duyguların beklenti halini alması oldukça beklendik bir sonuçtur. Romantizmin bu bağlamda evliliğe dair bakış açısı, beklentileri karşılama ve evliliğin devamlılığı hususunda etkili olduğu gibi bireylerin evlilik yaşamlarından aldıkları doyumu da belirleyici olma konusunda da ele alabiliriz (Atak - Taştan, 2012; Demir, 2008). Özel anlamda ele alınan birey, toplumdan soyut bir biçimde değerlendirilemeyeceği aşıkardır. Toplumsal hafızanın, yaşanan kültür ve değerlerin bireylerin beklentilerini etkileme, düşünsel deneyimlerini ve evliliğe bakış açısını biçimlendirme açısından da ele almak bir gerekliliktir. Modernleşme ve devamında küreselleşmenin bireylerde bırakmış olduğu deneyimler evliliğe yönelik farklı algılama ve değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Romantizmin eş seçim tercihlerinde etkisinin ise bu tür gelişmelerin varlığına ve bu duygu durumları ile ilgili bilgi sahibi olmalarına bağlanabilir (Tüfekçi, 2008). Evlilik, eşlerin birbirini görüp tanımaya karar verdiği andan itibaren başlayıp, toplumun ve topluma ait birçok ögenin bu sürece dahil olduğu, söz kesme, nişan, nikah ve düğün gibi farklı aşamalardan meydana gelen bir süreçtir. Birçok toplumsal faktörün eş seçim sürecinde etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu faktörlerden bazıları

kısaca şu şekildedir; eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey,  vresel değişkenler, etnik köken, dini inanç ve değerler, sosyal sınıf ve statü, fiziksel özellikler, maddi olanaklar gibi değişkenler bireysel farklılık göstermekle birlikte eş seçiminde dikkat edilen bazı noktalardır ( alışkan, vd. 2015).

Eş seçimi ile ilgili geliştirilmiş olan iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki; çiftlerin benzer yönlerinin kurulan evliliğin temeli olarak gören çiftlerin uyumunun, ortak paydalarının fazlaca olması gerekliliği görüşü olan *homogamidir*. Sosyo-ekonomik durum, değer ve inanç biçimleri, yaş, eğitim durumu gibi ana başlıklarda benzer olması ve bu benzerliklerin varlığının çatışmaları engel ve sorunların çözümündeki pozitif anlamda etkisi üzerine temellendirilmiştir (Bener, 2001). *Heterogami* ise evlilikte farklılık ve zıtlıkların olumlu etkisi ile zıt özellikteki bireylerin birbirini tamamlayacağı ve eksik noktalarda birbirini destekleyeceği noktasında sağlıklı beraberliklerin oluşturacağı düşüncesini savunmaktadır (Bener, 2001). Evlilik olgunluğuna erişmiş bireylerin eş olarak seçtiği adayları tanıma noktasında benzer ya da zıtlıklar gibi ayrımlardan bahsedilmesi uygun olacaktır. Bireyler için eş seçim tercihleri yaparken kazanmış oldukları deneyimler ile adayları tanıma, kendi beklenti ve özelliklerini keşfettiği bir süreç olarak nitelendirebiliriz ( zabacı, 2009). Ergenliğin ardından yetişkin birey karşı cinsle iletişim kurarak birbirini tanıma, evleneceği kişide aradığı özellikler ve benliği üzerindeki fikirleri yavaş yavaş netlik kazanmaya başlar. Üniversite gençliğinin bu türden yaşantılar geliştirmesi, kendince evlilik adına geliştirdiği ölçütler geleceğe yönelik eş seçim tutumlarını belirler diyebiliriz. İstatistiksel veriler sonucu bireylerin evlilik için uygun gördüğü yaş aralıkları; 20-24 yaş ile 25-29 yaş aralığındaki olarak tespit edilmiştir (T.ř.E.G.M., 2012). Günümüzde artan oranda takip eden boşanma olaylarının varlığı, eş seçim tercihlerine dair geliştirilen görüşlerin irdelenmesi gerekliliğini doğurmuştur. Evlilik  ncesi süreçler ve sonrasında alınan evlilik kararı bireylerin sağlıklı tercihlerde bulunması, problemlere yönelik çaba ve başa çıkma yöntemleri ve evlilik adına sahip olunan sınırlandırıcı inanç ve kanılar süreci doğrudan etkileyen değişkenlerdir (Cobb, Larson ve Watson, 2003). Kendisi için oldukça önem arz eden bir konuda tercihte bulunan kişiler, eş seçiminde Larson (1992) ‘a göre dokuz sınırlandırıcı inan a sahip olabilirler. Bunlardan ilki; *yalnızca bir tek ideal eş vardır* düşüncesine h kim olan bireylerdir. Onlar için evrende tek ve yalnız bir doğru eş vardır ve bu kişiler odak

noktalarını değiştiremedikleri için yerinde saymak durumundadırlar. İkinci olaraksa *mükemmel eş* yargısına sahip olan eş adaylarıdır. Bu insanlar her bakımdan en donanımlı, en eksiksiz ve en mükemmeli arzu ederler. En mükemmeli vaat etmeyen eş adaylarını reddeder, en mükemmeli buluncaya dek evlenmemeleri gerektiğine inanırlar. Bir başka sınırlandırıcı inanç biçimi *mükemmel ben* düşüncesidir. Benliği üzerine kafa yoran bu kişiler, kendilerini eksiksiz bir eş olacağına tatmin olana kadar evlenmemesi gerektiğini düşünürler. *Mükemmel ilişki* bu tarz bir düşünceye sahip olan kişiler, evlilik öncesinde ilişkilerinin mükemmelliği üzerine odaklanırlar ve istedikleri olgunlukta bir ilişkiye sahip olduklarını ve bunu kanıtladıkları zamana kadar evlenmemeliyim diye düşünürler. Diğer bir inanç ise “Daha fazla gayret etmeliyim” dir. Birey aslında öze dönük bir değerlendirme yapıyor gibi görünse de bu sağlıklı bir düşünce biçimi değildir. Daha fazla gayret gösterdiğinde mutluluğa erişeceğini düşünen kişi sorunları çözüme kavuşturmak yerine, ilişkinin tüm sorumluluğunu üstlenme fikrine sahiptir. “Sevgi Yeterlidir” fikrine sahip eş adayları ise hayatın gerçeklerinden yalıtılmış bir bakış açısına sahiptirler ancak bu gerçekler, evlilik için salt sevginin yeterli olmadığını başka yeterliliklerin de gerekli olduğunu gözler önüne sermektedir. Bireylerin “Birlikte yaşamak” fikri evlilik öncesi eş adaylarının birlikte yaşamalarının evliliklerinde mutluluğu getireceğine inandıkları bir başka gerçeğe uzak düşüncedir. Yapılan araştırmalarda evlilik öncesi birlikte yaşayan bireyler ile diğer türden evlilik yapanlar arasında çok da pozitif bir farklılık olmadığını göstermektedir. “Tamamlayıcı olma” kişinin evlenmeyi düşüneceği kişinin kendisinden farklı, kendisini tamamlayan özellikleri olan biriyle evlenmesinin mutluluğu getireceğine inandığı düşüncedir. Son olarak “seçim yapmak kolay olmalı” fikri eş seçiminin oldukça önemli bir karar oluşuna tezatlık göstermektedir. Eş seçiminin tesadüfe dayalı, bireyi seçim yapmakta arafta bırakmayan, kolay karar alınabilir olması gerektiğini öne sürer.

1.10. Eş Seçim Kuramları

Sanayileşme ve kentleşmenin artması akabinde bireyselleşmenin aile yapısında meydana getirdiği değişiklikler eş seçim süreci ile ilgili gelişen yaklaşımları belli ölçekte etkilemiştir. Bireyler hayatları boyunca kendilerini temelde diğer insanlardan ayıran tercihler yaparak yaşamlarını devam ettirirler. Bu tercih alanlarından biri olarak

“eş seçim” i çevre ve bireysel unsurlar taşımakla beraber alınan bu kararı etkileyen ve birlikte olmak istedikleri kişileri neye göre tercih ettikleri ile ilgili farklı kuramsal yaklaşımlar vardır. Bunlar aşağıda sıralandığı şekildedir (Akt: Çayboylu, 2002):

- ✓ Psikanalitik Teori
- ✓ Zıt özellikler teorisi
- ✓ Benzerlik/ortak özellikler teorisi
- ✓ Uyaran-değer-rol teorisi şeklindedir.

Bu kuramlara ek olarak “Sosyal Rol Kuramı, Evrim Kuramı ve Birbirini Tamamlayan Gereksinimler” kuramlarından bahsetmek yerinde olacaktır. Eş seçim tercihlerini ele alan bu kuramlardan en eskisi S. Freud’un geliştirmiş olduğu psikanalitik teorisidir (Parsons, 1997).

1.10.1. Eş Seçiminde Psikanalitik Yaklaşımı

Freud, eş seçim tercihlerini psikoseksüel gelişim dönemleri ile ilintili olarak geçmiş yaşam deneyimlerimiz ile bağlantılı görmekte ve kız ver erkek çocuklarının fallik dönem saplantılarının birer yansıması olduğunu ileri sürmektedir. Kız ya da erkek çocuklarının ilerleyen dönemlerde eş adaylarında karşı cins anne ve babalarında bulmuş oldukları özellikleri arayacakları ve bu tercihlerinin anne ve babaya duyulan hayranlıkla bağlantılıdır (Özgüven, 2014).

Freud, bireylerin eş seçimi ile ilgili tutumlarındaki başarılarının psikoseksüel gelişim aşamalarının başarılı bir biçimde atlatılmasına bağlamıştır. Çözülmemiş oedipal kompleksi olan bir erkek annesine benzeyen ya da anne- çocuk ilişkisini sağlıklı atlatamamış bireyler annelerinin tam zıt özelliklerinde bir eş tercihinde bulunabilirler (Adler, 2000). Yapılan eş seçimlerinin gerçekçi beklentiler ve gereksinimleri karşılaması beraberinde mutlu bir evlilik hayatını da getireceği için ilişkilerin birbirini tamamlayan ya da zıt ihtiyaçları karşılayabilen nitelikte olması gerekmektedir denilebilir (Bilen, 1983). Bu konuda *homogami* ve *heterogami* olmak üzere birbirinden farklı temellendirmeleri olan yaklaşım öne sürülmektedir.

1.10.2. Benzerlik Ortak Özellikler Teorisi

Bu yaklaşım, eş adaylarının benzerliklerinin evliliklerini sarsmayan, çatışma ve anlaşmazlıkları azaltan bir değişken olarak ele alır. Benzerliklerin gerek din, ırk,

eğitim, yaş, gerekse sosyo-ekonomik durum ve değerlerin örtüşüyor olması evlilikte meydana gelebilecek sorunları minimum düzeye indirecektir. Eş seçim kuramlarından benzerlik ve çekicilik olarak ele alınan iki bireyin birbirine olan benzerliklerinin karşı cinse olan pozitif etkisi üzerine kurulmuştur. Bireylerin eş seçerken dikkat ettikleri hususlarda olan “yaş, köken, inanç, eğitim ve zekâ, bireysel özellikler, dış görünüş, değerler ve sosyo-ekonomik faktörler” gibi değişkenlerin benzerlikleri eşlerin birbiri ile mücadele etmeksizin ilişkilerini sağlıklı bir biçimde devam ettirmeleri için gerekli ön şart olarak kabul görür (Kasapkara, 2013, 792-793). Eşlerin birbirine olan benzerlik ve uyumları onların hayatı algılama ve yaşayış bakımından çatışmasız bir biçimde devam etmesini sağlamakla birlikte, bireyler almış oldukları karar ve davranışlarında “doğrulandıkları” için eşinin tutum ve davranışları da kendisine benzediği için onay almış ve benlik mücadelesinde bulunmamış olacaktır diyebiliriz.

1.10.3. Zıt Özellikler Teorisi

Heterogami sosyal alanda kurulan ilişkilerin tamamının gelişmesi, bireyin toplumsal hayata adapte olabilmesi adına önem arz eder. Evliliğin yapısı gereği özel bir alanı oluşturması ve kişileri evliliğe yönlendiren nedenlerin varlığı sonucunda bu kararı alabilir. Bu görüşe göre eş seçiminde bireyler, eş olarak seçmiş oldukları kişilerde kendilerinden farklı, zıt özellikleri barındırması suretiyle ilişki geliştirmesi fikrini öne sürer (Efe, 2013). Kuramda birbirinden farklı deneyimleri olan kişilerin taşımış olduğu zıt niteliklerinin evlilik sürecini olumlu biçimde etkilediği öne sürülür. Şen’e göre; (2015) Bireylerin kendilerinde eksik olan yanlarını eşleri ile tamamlamayı tercih etmesi üzerine kurulmuştur. Farklı özelliklere sahip bireylerin oluşturduğu ilişkiler çeşitlilik oluşturmakla birlikte, birbirini farklı konularda tamamlarlar.

1.10.4. Uyarın-Değer-Rol teorisi

Murstein (1970) geliştirmiş olduğu bu teoride bireylerin evlenmeden önce üç farklı aşamadan geçtiklerini öne sürmüştür. İlk aşamada bireylerin denk “uyarın” olarak değerlendirebileceğimiz fiziksel özellikler ve statü gibi değişkenleri dikkate aldığı “zihinsel özellikler” taşıdığı düşünülmektedir. Bu noktada bireyler olumlu bildirimler almış iseler ikinci aşama olan “değer” aşamasına geçerler ve bu bağlamda kişiler kendi ilgi, beklenti, tutum ve inançlarından sözlü biçimde aktarırlar. Değerlerin birbirine benzeştiği hakkındaki pozitif değerlendirmeler bireyleri üçüncü ve daha

kompleks bir aşama olan “rol” aşamasına geçişlerini sağlar. Adayların bazıları bu aşamaya ulaşmış olmayı evlilik için yeterli bularak, bireylere ait olan değer sistemleri ve davranış şekilleri ile ilgili deneyimler elde etmeden evlilik yönünde kararlar alabilmektedir. Bu basamakta kişiler, partnerlerinin sahip oldukları rollere ve bahsedilen değerlere gerçekte sahip olup olmadıkları hakkında değerlendirme fırsatı elde ederler. Sonuç olarak çift olarak birbirlerine uygun olup olmadıkları ile ilgili genel bir kanıya sahip olurlar (Özgüven, 2014). Rol kavramı ile bireyler bir kadın ya da erkekte olması gereken belli özellikleri yoklar ve toplumda beklenti halini almış olan roller değişiklik gösterebilir. Bir kadın evleneceği kişinin merhametli ve dürüst olmasını beklerken başka bir kadın dış görünüş itibarıyla hoş görünümlü birisi ile evlenmeyi tercih edebilir. Rol basamağında çiftler, eş adaylarının kendi rollerini üstlenebilme, taşıyabilme ve bu rolleri ortaya sergileme yeteneği üzerine kurulu sosyal olduğu kadar öznel süreçleri içeren karmaşık boyutlar içerir (Mursteyn, 1976; akt: Efe, 2013, 83). Evlilik ilişkilerinin gelişimi başta uyaran, değer ve rol süreçlerinin birbiriyle olan etkileşimi ve birbirini desteklemesi ile olur diyebiliriz.

1.10.5. Sosyal Rol Kuramı

Eş seçim tercihlerinde cinsiyetlerin belirlenmiş sosyal roller bağlamında almış oldukları kararlar olarak değerlendiren bu yaklaşımda, bireyler bir kadın ya da bir erkeğin toplumsal ölçekte öğrenilmiş değerleri taşıdığı oranda karşı cinse yönelmesi olarak nitelendirir. Sosyalleşme sürecinde toplumsal cinsiyet rollerini fark eden birey, yaşantıları yoluyla bunları deneyimler ve eş seçerken bu rollerin gerektirdiği arayışları sergiler. Toplumda cinsiyete yüklenen iş paylaşımı, iki farklı cinsin yetiştiriliş tarzları ve yaşayışları ile ilgili dayatmalar bu süreçte bireyi pekiştiren etkenlerdir. Bu roller etkisinde birey, eş olarak seçeceği bir erkekte; maddi beklentiler, güç ve özgüven, bir kadında ise; anaçlık, fiziksel çekiciliği aramaya başlar (Smith vd. 2003).

Lewis’e (2010) göre sosyalleşme, insanın gerek duygusal gelişimi gerekse kişilik ve cinsiyet algısına yönelik bırakmış olduğu tesiri kişilerin eş seçim tercihleri üzerinde de göstermektedir. Bireyler eşlerini yaşadıkları toplumun değer yargıları ve yapısına göre tercih eder (Yıldırım, 2007). Eş seçiminde erkeklerde ve kadınlarda aranan niteliklerin farklılığının temelinde ise bu toplumsal cinsiyet rolleri yatmaktadır denilebilir.

1.10.6. Evrim Kuramı

Sosyo- biyolojik bir kuram olarak evrim kuramı, Darwin'in evrim kuramı temellerine dayanmaktadır. Darwin, türlerin adaptasyonlarının her duruma uyum sağlayabilme ve bencil gen kavramları ve iki farklı işlevin hayatta kalmak için doğal seçim ve neslin devamlılığı için cinsel seçilimin varlığını ileri sürmüştür (Miller, 2010). Eş seçim stratejisi ise cinsel seçilimle doğrudan ilişkilendirilmiş ve tarihsel süreçte geçirilen evrimin kadınlarda farklı erkek bireylerde farklı yönelimler geliştirdiğini ileri sürmüştür. Erkekler, fiziksel bakımdan kendilerine doğurganlığı temsil eden, çekici ve sağlıklı kadınlarla evlenmeyi tercih ederken; kadınlar sosyoekonomik yeterliliği, kendilerini ve çocuklarını güvende hissettirecek, çocuklarına ve kendine bakabilecek ve bırakmayacak kişileri tercih ederler (Yıldırım, 2007). Eşlerin eş adayında aradıkları cinsiyete göre değişmekle birlikte erkekler için kadınların fiziksel özellik göreceli olmakla birlikte bu konuda yeterlilikleri, kadınlar içinse, daha genel anlamda erkeğin maddi olanakları ve uzun süreli bir yatırım olarak sosyal statü, güvenlik olarak sıralanabilir.

1.10.7. Filtre (Süzgeç) Kuramı

Kerckhoff ve Davis (1962) tarafından yürütülen bir araştırma sonucunda sağlıklı bir evlilik adına bireylerin değerleri arasında bir uzlaşmanın, benzerliğin ve tamamlayıcı nitelikte özelliklerin var olması gerekmektedir. Bu yaklaşıma göre kişiler, eş adaylarında benzer değerleri arar, kendi beklenti ve gereksinimlerini en çok sağlayan bireyleri bu uyum noktasında süzgeçten geçirirler. Toplumsal hayatta insanlar daha çok kendilerine benzeyen, kendi ekonomik durumları ve statülerine denk insanlar ile bir aradadırlar ve yüksek ihtimalle eşlerini de bu sosyal çevreden seçerler. Aynı sosyal gruba mensup kişiler, benzer değer yargılara sahip nitelikler gösterdikleri için eşlerini aidiyet hissi taşıdıkları gruplarda arayacaklardır. O halde denilebilir ki bireyler eş seçim tercih ve yönelimlerinde öncelikli olarak sosyal mekanlarını ekonomik düzeyi filtreleyerek başlayabilirler. Sınıf, sosyal değişkenler ve din gibi özellikler ilişkilerin başlangıç noktalarında filtrelenirken, değerler istek ve ihtiyaçlar için nihai bir tercih ve seçim yapılır (Nazlı, 2014).

Bu kurama göre ilişki daha başlamadan ve ilerleyen aşamalarda bireyler belli başlı nitelikler çerçevesinde eş adaylarını filtrelerden geçirir ve eş adayı olarak değerlendirmeye alır. Başlangıçta genel nitelikler süzgeçten geçerken, devamında

değerler, beklenti ve gereksinimleri karşılayabilme seviyesi değerlendirmeye tabi tutulur denilebilir.

1.11. Eş Seçiminin Evlilik ile İlişkisi

Bireylerin kendilerini evlilik kurma hususunda farkındalık geliştirdiği ve yeterli gördüğü, değer ve dünya görüşü çerçevesinde eş olarak seçmiş olduğu kişi ile evlilik yolunda adım atabilir. Eş seçimi ile ilgili gerçek değerlendirme ve yaklaşımlar toplumların yapısını, değer ve gelişimlerini olumlu yönde etkilerken, eş seçiminde alınan yanlış kararlar, uyumsuz ve mutsuz evlilikler sorunlar zincirini meydana getirmektedir (Şener - Terzioğlu, 2008). Toplumu meydana getiren bireylerin sağlıklı eş seçimlerinin yapması aile sisteminin devamlılığı ve gerekliliği için oldukça önem arz eder diyebiliriz.

1.11.1. Evlilik

Evlilik, eş olarak seçilen karşı cins ile kurulan kanunlar ölçeğinde hayatı paylaşma ve birlikteliği devamlı hale getirmek üzere geliştirilen yaşam kültürüdür. Tarihi milattan önce 2000'leri bulan ve yaşamını bir sosyal gruba ait olarak devam ettiren insanlığın gerek varlığı, gerekse devamlılığının orijini olarak aile, karşı cins ile karşılıklı anlaşma ve birbirlerini eş seçme yoluyla kurulan akrabalık şeklidir diyebiliriz. Yaşamın devam edebilmesi için insanlar, hayatın her aşamasında karar almak ve bu kararlara uygun sorumlulukları üstlenmek durumundadır. Birey hiçbir şey için karar almasa dahi karar almamak üzerine bir kararlılık gösterir.

Türk Medeni Kanunu'na göre evlilik, hukuken kabul gören, geçerli bir biçimde ayrı iki cinsten bireyin hayat ortaklığı amacıyla birleştiği, sosyal, ahlaki ve hukukî zemini olan bir kurumdur (Bayoğlu - Atlı, 2014, 397-415). İnsanlar, gelişim dönemlerinin özelliği olarak; belli görevleri tamamlamak suretiyle diğer aşamalara geçerler. Evlilik, yaşamın oldukça önemli bir bölümünü kapsayan ve yaşam kalitesini etkileyen, kabul edilirliliğini yitirmeyen ve toplumsal geçerliliği olan bir karardır. Birey, kendilerince uygun bir zaman diliminde ve uygun gördükleri kişi ile hayatlarını birleştirme kararı vererek evlenirler. Evrensel bir gerçeklik olarak evlilik kurumu, batılı ülkelerde giderek önemini kaybetse de devletlerin korumaya çalıştığı ve desteklediği bir olgu olarak varlığını devam ettirmektedir (Geçtan, 1984). Evlilik iki

farklı cins arasında gerçekleşen ilişkinin toplumun kabulleri, olması beklenen ritüel ve kurallar doğrultusunda, yine toplum tarafından tanınması anlamına gelmektedir. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015) istatistiklerine göre, insanların evlilik ile ilgili düşünceleri olumlu olmasa da devamlı surette evliliklerin yapıldığı, evliliğe son verme davranışlarının da bu oranda artmış olmasına rağmen, boşanan insanların yeniden evlendiği elde edilen sonuçlar arasındadır. Bu bağlamda yapılan araştırmalar gerçek dışı evlilik beklentileri, evlilik üzerine geliştirilmiş yanlış inançlar, kişilerin kurmuş oldukları evliliklerin sağlıklı bir şekilde devam etmesini engellemekte ve sorunlar doğurmaktadır (Kurdek, 1993).

Türk Medeni Kanununda (TMK, 124) evlenme yaşı, “18 yaşından gün alan kadın ve erkek evlenebilir” şeklinde yer almıştır. Bu hususta kanun evlenebilme hakkında kadın ve erkeği eşit tutmaktadır. Kanun gereği evlilik, olağanüstü durumlarda; “17 yaşından gün alan kadın ve erkek hâkimin izniyle evlenebilir” hükmü çerçevesinde mümkündür (Türk Medeni Kanunu, 2002). Arnett (2000)’e göre bireyler, beliren yetişkinlik döneminde yaklaşık olarak 18-25 yaş gelişim görevlerini tamamlayabilme ölçüsünde evlenme kararı almaktadırlar. Erikson psikososyal gelişim kuramında bireylerin yakınlık kurmalarının dönemsel bir ihtiyaç olduğunu, kendi benlik gerçeği içinde başkasında kendini bulma çabası olarak görmektedir. Bu süreci olması gerektiği şekilde atlatamayan birey, duygusal bir paylaşımda bulunamaması sebebiyle yalnızlaşır. Evlenmeye karar veren bireylerin kronolojik anlamda olgunluğa ulaşmış olması şartı ilk aranan özelliklerdendir. Düşünce sistemi oturmamış ve değer yargıları oluşmamış kişilerin kuracakları evlilik, beraberinde çalkantıların yaşandığı, uyum problemlerinin meydana geldiği sağlıklı bir hal alacaktır. Bazen ailenin istek ve yönlendirmesiyle bazense evlenecek olan kişilerin şahsî kararlarıyla yapılan bu türden evlilikler, yaşın ilerlemesi ile gerçekleşecek olan hayatı anlama ve anlamlandırma gibi değerlerinin kazanılamaması sonucu, evliliği ilerleyen süreçte sıkıntıya sokmaya sebep olabilmektedir (Bilen, 2004).

Günümüzde sıklıkla rastlanan boşanmalar, sağlıklı evlilikler, bizlere evlenecek olan bireylerin yaşamlarını devam ettirebilecek ekonomik güce, kültürel değerler ve insanî erdemlere sahip olmaları gerektiği gerçeğini gözler önüne sermektedir. Medyaya yansıdığı kadarıyla bile bizlere fazlaca fikir veren örnekler, bireylerin maddi sorumluluğu altında, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sosyo-

ekonomik gelişimlerine yardımda bulunamayan kişilerin yaşamış olduğu hayal kırıklığı ve sonu intiharlara varan olaylarla doludur. Eşlerine gereken ilgiyi göstermeyen gerek fiziksel gerekse psikolojik şiddet gösteren, aldatan, hayatı yaşanmaz kılan tavır ve davranışlar sergileyen bireyler içinse hem evlilik olgunluğuna erişmemiş hem de insanî erdem ve kültürel değerlere sahip değildir yorumu yapılabilir. Bunun dışında gereken törel olgunluğu taşıyan bireyler, güçlü ve sağlıklı ilişkiler sergileyebilirken hem kendi adına hem de toplum için benimsenmesi gereken ahlâkî ve insanî değerleri sergileme davranışları gösterir denilebilir.

1.11.1.1. Evlilik Türleri

Sosyal bir gruba ait olma bağlamında ele alındığı zaman evlilik; yapılan tercihleri etkileyen ölçütlerden birisi çevredir denilebilir ve “grup içi veya grup dışı” olarak iki farklı uygulama biçimi ile karşımıza çıkar. Bunun dışında evlenen bireylerin eş sayılarının baz alındığı “tek ya da çok eşli” yapmış oldukları evlilikler diğer evlilik türlerini oluşturmaktadır (Ondaş, 2007).

1.11.1.1.1. Grup İçi Evlenme (Endogamy)

Bireylerin eş olarak seçecekleri adaylar arasından kendi sosyal statü ve konumlarına en yakın olan, dini inancı, kastı ya da akrabalık bağı olan, milleti kendisi ile aynı olan eşleri seçmeleridir. Bu türden evliliklerin altında bireyin var olan aidiyet duygusunu ve gruptan elde ettiği avantajları göz önünde bulundurması sebebiyle farklılıkların beraberinde getireceği olumsuzluklar ve zorluklar yatmaktadır (Dikeçligil-Çiğdem, 1991). Bireyler varlık dünyalarına yüklemiş oldukları değerlerin, kültürün kaybı ve asimile olması gibi konularda bireylerin aidiyet bağlarının olduğu kültür, değer ve bağlılıkları koruma noktasında yaptıkları evlilikler ile bu sınırları koruma altına alarak, yok olmalarını engellemeyi hedeflemektedirler. Bu tarz evlilikler ile bireyler, ait olduğu grubun özgün değerlerini kendi gruplarından bireylerle evlilik yaparak korumayı hedeflerler (Assmann, 2001).

1.11.1.1.2. Grup Dışı Evlenme (Exogamy)

Bu tür evliliklerde bireyler, ait olduğu sosyo-kültürel sınıf ve gruptan olmayan, sosyal sınıf, din, kast ve millettten bireylerle evlilik yaparlar. Bir bakıma bu türden birliklerin kültürel etkileşim ve iletişime kaynaklık ettiği söylenebilir (Dikeçligil - Çiğdem, 1991). Eş seçimi ile ilgili alınan kararda toplumsal etmenlerden uzak, aile

yapısı ve geleneğin çok dışında olmamakla birlikte sürece dahil ve belirleyici olduklarını ifade edebiliriz (Gökçe,1991).

1.11.1.1.3. Tek Eşle Evlilik (Monogamy)

Bireylerin evlilik tercihlerinde tek eşliliği yani bir kadının yalnız bir erkekle ya da bir erkeğin yalnız bir kadından yana kullanmalarıdır. Değişen dünya gündemi ve şartları evlilik tercihlerinde bulunan ya da bulunacak insanların almış oldukları eğitim başta olmak üzere ekonomik durum ve diğer değişkenlerin etkisi ile evlilik hayatının sağlıklı yürümesi, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin sağlıklı olması adına tek eşle evliliği tercih sebebi kılmaktadır (Dikeçligil - Çiğdem, 1991).

1.11.1.1.4. Çok Eşle Evlilik (Polygamy)

Tek eşliliğin tam tersi bir tutumla bireyin birden fazla eş ile evlilik yaşantısını devam ettirmesidir. Bu tarz evlilikler, bireyin çıkarları, ideolojik birtakım sebepler ve kültürel bazı yatkınlıklar ile kurulabilir. Bu tarz evliliklerin gün geçtikçe azaldığı su götürmez bir gerçektir ancak hâlihazırda bu tür evlilikler de varlığını sürdürmekle birlikte sorunları da arkası sıra getirmektedir (Dikeçligil - Çiğdem, 1991).

1.11.1.2. Evliliğin Önemi

Bir gerçeklik olarak evlilik, her insan için aynı anlamı taşımamakla birlikte, her birey için farklı önem düzeyine sahiptir. Toplum normları evlilik yaşına ve olgunluğuna erişmiş insanlar için evliliğe zorlayıcı bir etken halini alabilmektedir. Bunun dışında içgüdüsel ya da hayatı algılama noktasında bekar bireyler, evlilik yönünde bir girişimde bulunabilirler. Evliliğe sebep olan sebepler, meşru birliktelikler ve yaşamı paylaşma anlamında olabileceği gibi neslin devamı, cinsel ihtiyaçların giderilmesi gibi sebepler de söz konusu olabilir (Çaplı, 1992). Sosyal bir kurum niteliği bazında evlilik, bireyin hayatının merkezi bir konumuna oturan “ben” den öte “biz” olmayı ve “biz” gibi düşünmeyi mecbur kılan bir değerdir. İnsanlık neslinin devamı ve sosyal düzende belli standartların temelini hazırlayan evlilik, her dönem önemini korumayı başaran bir süreçtir (Aydın, 2000). Aile birliğinin var olan sosyal düzende tanımı ve bir kategoriye dahil edilmesi yönünden çok çeşitli olacak biçimde mümkündür. Değişen ve dönüşen aile yapısı, işleyiş biçimi itibariyle gerek psikolojik gerek sosyalleşme gerekse biyolojik anlamda tatmin sağlayıcı özellikler göstermektedir. Fonksiyonalizm yaklaşımına göre; sosyal alt sistemlerden birisi olarak

ailenin görevi ve önemi oldukça büyüktür. Aile, toplum, kültür, ekonomi, din ve politika birbiri ile karşılıklı etkileşim içindedir. Toplum ahlaki yaptırım gücü olan bir gücü elinde barındırır (Kızılçelik, 1994). Toplumsal düzeni kuran norm ve değerler, toplum üyelerinin davranışlarına yönelik düzenleme ve belirlemeler yaparlar. Aile birliği ise; toplumsal alt birlikleri etkileyen ve etkilenen ilişkiler kurma noktasında ehemmiyet gösterir (Aydın, 1997). Her dönem farklılaşmış olsa da ailenin toplum ölçeğindeki yeri, ilişki ağları, fonksiyonu ve önemi yadsınamaz görünmektedir. Anne baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile TÜİK aile yapısı araştırmasında ülkemizde %80,7'lik bölümü oluşturmaktadır (TÜİK, 2006). Aile yapısındaki herhangi bir değişim ya da bozulma doğrudan ya da dolaylı yollarla diğer tüm kurumsal sistemi etkileme boyutunda önem taşımaktadır. Bu bağlamda aile kavramının temellerini sarsan etmenler; aile içi şiddet olaylarının artması, boşanma oranındaki hızlı artış, evliliğe karşı oluşan olumsuz algı, evliliği erteleme, nikahsız yaşama, tek ebeveynli aileler şeklinde sıralanabilir. Giderek artan boşanmaların en önemli nedeni olarak bireylerin evlenmeden önce kendilerini yeterince tanıyamaması, bir bakımdan evlilik olgunluğunu kazanamamış olmasıdır. Bireylerin eşlerini, ailesini ve çevresini gerçekçi ve akılcı bir şekilde değerlendirmemiş olmasından kaynaklanan gerçeğe uzak beklentiler, aile içi şiddet gibi devamında birçok olumsuzlukları getirmektedir. Bu yönüyle değerlendirme sürecinden geçmiş, gerçekçi bir eş seçim tercihi bu gibi olumsuzlukların azalmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Toplum üzerinde gerçekleştirilen birçok araştırma göstermiştir ki üniversite öğrencilerinin eş seçimi ve evlilik ile ilgili planlamaları konusunda sayılan sorunların önlenmesi adına böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmaya konu olan dini tutum, romantizm ve eş seçim tercihleri arasındaki ilişkiler başlığı ile devam etmenin uygun olduğu kanısındayız.

1.12. Dini Tutum, Romantizm ve Eş Seçim Tercihleri Arasındaki İlişkiler

İnsanlık tarihi boyunca bireyler için tüm yaşam alanlarında evrensel çapta anlamlar katan ve bu noktada yönlendirme gücü en çok hissedilen alanlardan biri olarak din, insan davranışları, ilişki kurma, geliştirme ve devamlılığı hususunda da önemli bir noktadadır. Yakın ilişki türlerine ve bireylerin almış olduğu birçok önemli karara etki eden din ve dini öğretiler, evlilikle ilgili de düşünce sistemi ve algı

oluşturma boyutunda önem arz eder. Dini kurumlar birçok konuda normatif sınırlar koyan ve sosyal yaşamda beklentileri çerçevesinde bireylerin eş seçim tutumlarını da etkiler diyebiliriz. Din ve değerler, durum ötesidir ve bireyler için günlük yaşamda yönlendirici ve rehberlik niteliği taşıyan sistemler bütünüdür (Kağıtbaşı - Kuşdil, 2000). Bireylere ait dini tutumlar, genel manada onların yaşam tercihleri, istek, arzu ve belli durumlar karşısında nasıl davranışlar sergilemeleri gerektiği ile ilgili yönlendirme gcene sahipken, öznel anlamda en doğru ve uygun tercihleri yapabilme vizyonu katar (Mehmedoğlu, 2006). Evlilik, temelde sevmeye, sevilme, güvende hissetmeye, aidiyet duygularını ve iki farklı karakter özelliklerine sahip bireylerin ortak yaşam becerilerini destekleyen bir kurumdur (elik, 2015).

Arnett (2015), genç yetişkinlik döneminin bireyler için evlilik ile ilgili genel beklenti ve arzuların keşfedilmesi, romantizm ve ilişki deneyimleri kazanmak adına en önemli zaman dilimlerinden olduğunu ileri sürmüştür. Büyük lkte genç yetişkinlikte deneyimlenen ilişki biçimleri sonraki süreçte eş seçim tutumları üzerinde etkisini göstermektedir. Romantik ilişkiler sonucunda oluşmaya başlayan şemalar, ergenlik dönemi ile birlikte bireylerin akran ve yakın çevresi ile kurduğu ilişkiler çerçevesinde gelişim gösterir ve romantik benlik kavramını oluşturur. Bu noktada olumlu deneyimler sonucunda birey kendini ilişki kurma ve çekici bulma konusunda yeterli bulabilir. Bireyi eş seçim konusunda çok yönlü bir değerlendirme yaparken, gerek eş adayında umduğu özellikleri belirlemek, gerek bireysel ve kültürel anlamda romantik bir ilişki devam ettirme hususunda gerek beklentiler ile değerlendirmesi gerekmektedir (zgven, 2001).

Eş seçimi ile birey evlilik kuracağı bireyde bulmak istediği vasıfları ve tercih sebeplerini bulmayı hedefler. İşlam dini açısından her iki cinsten aynı oranda eş seçim hakkına sahiptir. Genel kabuller çerçevesinde eş seçiminde kişiler, maddi gelir, fiziksel görünüş, dindarlık, ideolojik benzerlikler vs. ncelemektedir. Ülkemizde yapılmış olan çalışmalarda eşlerinin dindar olmasının tercih sebebi olması ile ilgili bulgular dikkat çekmektedir. Ancak eğitim oranı yükseldikçe dindarlığa, olumlu dini tutumlarının eş seçim tercihlerinde geri planda kaldığı görülmekte olsa dahi seçilen eşte aranan niteliklerden olduğu tespit edilmiştir (elik, 2002). Rasyonel seçim teorisini bireylerin karar verme davranışlarını açıklayan bir yaklaşım olarak ele alırsak; insanların günlük yaşam davranışlarında olduğu gibi dini davranış ve tutumlarını da

belirleyen onların kar-zarar bazında kendilerinin amaçlarına ulaştıracak olan seçimlerde bulunmaya yönelik hareket ettiklerinin söyleyebiliriz (Uçar - Selman, 2011).

Sosyal yaşamla bütünleşik halde olan din, bireylerde varlığını oldukça derinden hissettirirken bireyler günlük yaşam tercih ve yönelimlerinde dini emirler, yasaklar, haram ve helaller ile değerlere göre şekillendirmektedir. Dini tutumların gelecekte atılacak adımları, insan ilişkilerini genel manada geliştirmiş olduğu tüm davranış şekillerinde dinin etki boyutundan söz edilebilir (Certel, 2014). Dini tutumlar, kendi içerisinde bulundurmuş olduğu bilişsel, duygusal, ilişkisel ve davranışsal anlamda bir bütünlüğe sahiptir ve bu öğelerin her biri yaşamın farklı alanlarında bireylere farklı dünya görüşü sunar ve yaşam ile ilgili karar süreçlerinde tesirini gösterirler. Bireylerin anlam temalarını şekillendiren dini biliş, duyuş, davranış ve ilişkisel dışavurumlar her alanda olduğu gibi eş seçim tercih ve tutumlarında yakın insani ilişki boyutunda kendisini göstermektedir. İslam dini insan fitratına uygun bir biçimde yaşamını devam ettirmesi, insanların mutlu bir yaşam sürebilmeleri adına eş seçiminin önemine dikkat çekmiştir (Bahadır, 2012). Araştırmalar sonucunda Bahadır (2012), dinin aile içi ilişkilerde, aile bireylerinin yaşamı anlamlandırma, eşler arası olduğu gibi anne, baba ve çocuk ilişki düzeylerini ve etkileşim ile ilgili olumlu fonksiyonu saptanmıştır. Dini kurumlar, ahlaki, insani ilkeler, tutum ve davranışların çerçevesini belirlerken evlilikle ilgili de birçok beklenti ve kalıp yargıları biçimlendirir. Evlilikler ve romantik ilişkilerin çift olma fikrinin yoğun bir biçimde belirginleştiği bir dönem olarak genç yetişkinlik, psikososyal gelişim açısından eş, meslek ve hayat bakışı açısından üç önemli alanda kendini göstermektedir. Genç bireyler eş seçimi ile uyum sağlama, toplumsal sorumluluk bilinci kazanma, birlikte yaşama becerisi, anne ve baba olarak bir çocuğun bakımını üstlendikleri bir sürece dahil olurlar. Bunlarla birlikte romantik ilişkilerde akılcı ve sınırlandırıcı iki inanç söz konusudur. Katı, sert, gerçek dışı akılcı olmayan inançların ilişki biçimlerini fazlaca etkilediği bilinmektedir (Gizir, 2013). Kurulan romantik ilişkilerin akılcı olmayışı, yanlış inançların varlığı bireylerin ilişkilerinin devamlılığını ve sağlıklı olmasını zorlayıcı sebeplerdendir. Sınırlandırıcı inançların azalması ile muhtemel eş adayı ile yaşanan ilişkinin doyumu ve bu sürecin evlilikle sonuçlanması arasında doğrudan bir

ilişki söz konusudur. Güngör ve diğerlerine göre (2011) evlilik ile ilgili sınırlandırıcı inançlar şu şekildedir:

Beraber yaşama: Bu sınırlandırıcı inançta “*bireyler evlilik öncesi birlikte yaşamının evlilikte mutluluğu getireceğine*” yönelik inancı ifade eder (Güngör vd. 2011, 36).

Yalnız ve tek doğru: Bu sınırlandırıcı inanç, “*dünyada evlenilebilecek tek ve yalnızca bir doğru kişi olduğuna dair kabullere yönelik*” sınırlandırıcı inancı ifade eder (Güngör vd. 2011, 36).

Aşk yeterli: “*Birine âşık olmanın o kişiyle evlenmek adına yeterli bir sebep olduğu*” yönünde sınırlandırıcı inancı ifade eder (Güngör vd. 2011, 36).

Çaba göstermeme: “*Eş seçmenin kolay, bireyi zorlamayan ve hiçbir çaba göstermeden tesadüfen, denk gelişlerin ve şans eseri gerçekleşmesi gerektiğine yönelik sınırlandırıcı inancı*” ifade eder (Güngör vd. 2011, 36).

İdealleştirme: Bu sınırlandırıcı inançta bireyler, ideal bir eş bulana kadar ve ideal bir ilişki yaşanıldığını ispatlayana kadar evliliğin gerçekleşmemesi gerektiğine yönelik sınırlandırıcı sahiptirler (Güngör vd. 2011, 36).

Zıt kutuplar: “*Kişisel özellikleri kendisi ile farklı, zıt nitelikler taşıyan biriyle evlenilmesinin gerekliliğine yönelik*” sınırlandırıcı inancı ifade eder (Güngör vd. 2011, 36).

Tam güven: Bu türden sınırlandırıcı inanca sahip bireyler, “*evlenilecek ideal bir eşte bulunması gereken tüm özellikleri taşıyana kadar, gelecekte kendisinin iyi bir eş olacağından emin olana kadar evlenilmemesi gerektiğine*” yönelik sınırlandırıcı inancı sahiptirler (Güngör vd. 2011, 36).

Bizler çalışmamızda üniversite öğrencilerinin, eş seçimlerinde dinin izlerini ve bu iki değişken arasındaki ilişkiyi saptamaya, aynı zamanda bireylerin romantizm ve eş seçim tercihlerinde sahip oldukları sınırlandırıcı inançları tespit etmeye çalışacağız.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmada Sivas Cumhuriyet Üniversitesindeki öğrencilerin dini tutum, romantizm eş seçim tutumları incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle katılımcıların dini tutum ve evlilikle ilgili tutumlarının belirlenmesi, bu iki değişken arasındaki ilişki ve sonra da muhtemel eşte aranan özellikler ele alınarak cevap bulunmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda sosyo-demografik değişkenler, dini tutum, romantizm ve eş seçim tutumları arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olup olmadığı *korelasyon testi*, *T-testi*, *varyans analizi* ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin sosyo- demografik, din tutum ve eş seçim tercihleri arasındaki ilişkilerin irdelendiği bu çalışmada elde edilen sonuçlar şöyledir:

2.1. Ölçeklere Dair Betimsel İstatistik Verileri

2.1.1. Dini Tutum Ölçeğine Dair Tanımlayıcı İstatistikleri

Ölçek ve alt boyutlarına ait skorlar ölçek yönergelerine ve faktör analizi sonuçlarına göre hesaplanmış ve bu skorlara ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 1. Dini Tutum Ölçeği Tanımlayıcı İstatistik Verileri

	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Std. Sapma
Dini Tutum Ölçeği	693	8.00	40.00	31.40	4.66
Bilişsel	693	2.00	10.00	5.76	1.10
Duyuşsal	693	2.00	10.00	8.23	1.92
Davranışsal	693	1.00	5.00	4.08	1.08
İlişkisel	693	2.00	10.00	9.17	1.49

Tablo 1’de verildiği üzere; dini tutum ölçeğinde ise her bir madde için verilen skorlar toplanarak ölçek ve alt boyutları için skorlar elde edilmiştir. *Bilişsel alt boyutu için ortalama 5.76. duyuşsal alt boyutu için ortalama 8.23. davranışsal alt boyutu için ortalama 4.08. ilişkisel alt boyutu için ortalama 9.17 olup ölçekten alınan toplam puan için 8-40 aralığında ortalama 31.40 olarak elde edilmiştir.*

2.1.2. Romantizm ve Eş seçim Ölçeğine Dair Tanımlayıcı İstatistikleri

Ölçek ve alt boyutlarına ait skorlar ölçek yönergelerine ve faktör analizi sonuçlarına göre hesaplanmış ve bu skorlara ait tanımlayıcı istatistikler verilmiştir.

Tablo 2. Romantizm ve Eş seçim Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikleri

	N	Minimum	Maximum	Ortalama	Std. Sapma
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	693	39.34	140.00	88.17	12.66
Beraber Yaşama	693	1.00	5.00	2.35	1.11
Yalnız ve Tek Doğru	693	1.00	5.00	2.89	0.80
Aşk Yeterli	693	1.00	5.00	3.31	0.77
Çaba Gösterme	693	1.33	5.00	3.44	0.72
İdealleştirme	693	1.00	5.00	3.08	0.61
Zıt Kutuplar	693	1.25	5.00	3.03	0.58
Tam Güven	693	1.00	5.00	3.60	0.64

Tablo 2’de verildiği üzere; romantizm ve eş seçimi ölçeği maddeleri 1-5 aralığında (1: Hiç Katılmıyorum; - 5:Tamamen Katılıyorum) skorlandırılmış ve her bir alt boyut için ilgili maddelerin ortalamaları alınarak skorlar elde edilmiştir. Ölçeğin tamamı ise bu skorların toplamı elde edilmiştir. Beraber yaşama alt boyutu ortalaması 1-5 aralığında 2.35. yalnız ve tek doğru alt boyutu ortalaması 2.89; aşk yeterli alt boyutu ortalaması 3.31; çaba gösterme alt boyutu ortalaması 3.44; idealleştirme alt boyutu ortalaması 3.08; zıt kutuplar alt boyutu ortalaması 3.03 olup tam güven alt boyutu ortalaması 1-5 aralığında ortalama 3.60’tır. Ölçekten alınan toplam puan ise 39.34-140 puan aralığında ortalama 88.17 olarak değer almıştır.

2.2. Çalışma Grubunun Sosyo-Demografik Yapısına Dair Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine dair edinilen veriler yer almaktadır. Konuyla ilgili tespitler şu şekildedir:

2.2.1. Çalışma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Sosyo- demografik bilgi formunda katılımcıların cinsiyetini öğrenebilmek adına *cinsiyetiniz?* şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların cinsiyetine dair yanıtların frekans dağılımı ve yüzde dağılımı Tablo 3’te gösterildiği şekildedir.

Tablo 3. Çalışma Grubunun Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	374	54,0
	Erkek	319	46,0
	Total	693	100,0

Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %54'ünün kadın, %46'sı erkektir. Buna göre katılımcıların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır.

2.2.2. Çalışma Grubunun Fakülteye Göre Dağılımı

Katılımcıların hangi fakültede okuduklarını tespit etmek için *öğrenim gördüğünüz fakülte hangisidir?* şeklinde bir soru sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtların frekans dağılımı ve yüzdeleri Tablo 4'te sunulmuştur:

Tablo 4. Çalışma Grubunun Fakülteye Göre Dağılımı

		n	%
Fakülte	İlahiyat	143	20,6
	BESYO	123	17,7
	Edebiyat	171	24,7
	MYO	141	20,3
	Eğitim	115	16,6
	Total	693	100,0

Tablo 4'te görüldüğü üzere katılımcıların fakültelere göre dağılım incelendiğinde *ilahiyat fakültesi* öğrencisinin oranının %20,6, *Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu (BESYO)* öğrencisinin oranı %17,7, *edebiyat fakültesi* öğrencisinin oranı %24,7, *MYO* öğrencilerinin oranı %20,3, *eğitim fakültesi* öğrencisinin oranının %16,6 olduğu görülmektedir.

2.2.3. Çalışma Grubunun Aile Sosyo-Ekonomik Düzeyi Göre Dağılımı

Katılımcıların aile sosyo-ekonomik durumunu öğrenebilmek adına sorulan *ailenizin sosyo-ekonomik düzeyi nasıldır?* sorusuna alınan yanıtların dağılımı ise Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Çalışma Grubunun Aile Sosyo-Ekonomik Düzeyi Göre Dağılımı

		n	%
Aile Sosyo-Ekonomik Düzeyi	Çok İyi	19	2,7
	İyi	194	28,0
	Orta	437	63,2
	Düşük	38	5,5
	Çok Düşük	4	0,6
	Total	692	100,0

Tablo 5’te görüldüğü üzere aile sosyo- ekonomik düzeyi dağılımı incelendiğinde katılımcıların aile sosyo-ekonomik durumu *çok iyi* olanların %2,7, *iyi* olanların %28, *orta düzeyde* olanların %63,2, *düşük* olanların %5,5, *çok düşük* olanların oranı ise %0,6’dır. Görüldüğü üzere araştırmaya katılanların çoğunluğunu ailesinin sosyo-ekonomik düzeyi orta düzeyde olan bireyler oluşturmaktadır.

2.2.4. Çalışma Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 6’te katılımcıların medeni durumlarını öğrenmek için yönlendirilen *medeni durumunuz nedir?* sorusuna alınan cevapların dağılımı aşağıda sunulmuştur:

Tablo 6. Çalışma Grubunun Medeni Durumuna Göre Dağılımı

		n	%
Medeni durumu	Bekar	672	97,0
	Evli	14	2,0
	Diğer	7	1,0
	Total	693	100,0

Tablo 6’da görüldüğü üzere araştırmaya katılanların *bekar* olanları %97 *evli* olanlar %2 *ve diğer* medeni duruma sahip olanların oranı %1’dir. Görüldüğü üzere çalışmaya katılanların çoğunluğunu *bekar* bireyler oluşturmaktadır.

2.2.5. Çalışma Grubunun Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Araştırmada öğrenilmek istenilen bir başka değişken ise katılımcıların annelerinin eğitim durumu olduğu için katılımcılara yöneltilen *annenizin eğitim durumu hangi seviyedir?* şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya alınan cevapların dağılımı tablo 7’te görüldüğü şekildedir.

Tablo 7. Çalışma Grubunun Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

		n	%
Anne eğitim durumu	Okur- yazar değil	66	9,5
	Okur-yazar	56	8,1
	İlkokul	324	46,8
	Ortaokul	140	20,2
	Lise ve dengi okul	86	12,4
	Yüksekokul/Üniversite	21	3,0
	Total	693	100,0

Tablo 7’de verildiği üzere katılımcıların anne eğitim durumuna göre dağılım incelendiğinde katılımcıların annesi *okur-yazar olmayanların* oranı %9,5 *okur-yazar olanların* oranı %8,1 *ilkokul mezunu olanların* oranı %46,8 olup *ortaokul mezunu olanların* oranı %20,2 *lise ve dengi mezunu olanların* oranı %12,4 *yüksekokul/üniversite mezunu olanların* oranı %3’tür. Verilen değerlerden de anlaşılacağı üzere katılımcıların annesinin çoğunlukla *ilkokul mezunu* olduğu elde edilmiştir.

2.2.6. Çalışma Grubunun Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 8’de katılımcılara sorulan *babanızın eğitim durumu hangi seviyededir?* sorusuna alınan cevapların dağılımı aşağıda sunulduğu şekildedir:

Tablo 8. Çalışma Grubunun Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

		n	%
Baba eğitim durumu	Okur-yazar değil	12	1,7
	Okur-yazar	23	3,3
	İlkokul	236	34,1
	Ortaokul	169	24,4
	Lise ve dengi okul	185	26,7
	Yüksekokul/ Üniversite	68	9,8
	Total	693	100,0

Tablo 8’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan grubun baba eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde *okur-yazar olmayanların* oranı %1,7 *okur-yazar olanların* oranı %3,3 *ilkokul mezunu olanların* oranı %34,1 olup *ortaokul mezunu olanların* oranı %24,4 *lise ve dengi mezunu olanların* oranı %26,7 *yüksekokul/üniversite mezunu olanların* oranı %9,8’tir. Elde edilen verilere bakarak

katılımcıların babalarının eğitim seviyesinin çoğunlukla *ilkokul* olduğu sonucu elde edilmiştir.

2.2.7. Çalışma Grubunun Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 9’de katılımcılara yöneltilen *anne baba birliktelik durumu nedir?* sorusuna alınan cevapların demografik dağılımı aşağıda verildiği şekildedir:

Tablo 9. Çalışma Grubunun Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Dağılımı

		n	%
Anne baba birliktelik durumu	Birlikte yaşıyor	639	92,2
	Ayrı yaşıyor	14	2,0
	Boşanmış	13	1,9
	Diğer	27	3,9
	Total	693	100,0

Tablo 9’da görüldüğü üzere Katılımcıların anne ve babalarının %92,2’si *birlikte yaşamaktayken* %2’si *ayrı yaşamakta* %1,9’u *boşanmış* %3,9’u ise *diğer* şekilde yaşamaktadır. Verilerden katılımcı grubun anne ve babasının önemli çoğunlukla *birlikte yaşadığı* sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.8. Çalışma Grubunun Hayatının Çoğunu Geçirdiği Yere Göre Dağılımı

Araştırmada incelenen diğer bir konu ise katılımcıların hayatının çoğunu geçirdiği yerdir. Tablo 10’da sunulan katılımcıların *hayatınızın çoğunu nerede geçirdiniz?* sorusuna verdiği cevaplar şu şekildedir.

Tablo 10. Çalışma Grubunun Hayatının Çoğunu Geçirdiği Yere Göre Dağılımı

		n	%
Hayatının çoğunu geçirdiği yer	Köy-Kasaba-İlçe	264	38,1
	İl	367	53,0
	Metropol	58	8,4
	Yurt dışı	4	0,6
	Total	693	100,0

Tablo 10’da görüldüğü üzere katılımcıların hayatın çoğunun geçirildiği yere göre dağılım incelendiğinde *Köy-Kasaba-İlçe* de geçirenlerin oranı %38,1. *ilde* geçirenlerin oranı %53. *metropolde* geçirenlerin oranı %8,4. *yurtdışında* geçirenlerin

oranı %0,6'dan oluşmaktadır. Elde edilen veriler nihayetinde katılımcıların yaşamlarının çoğunluğunu geçirdiği yer %53 oranı ile *ildir*. Yani katılımcıların yarısından biraz fazlası yaşamını ilde devam ettirmiştir.

2.2.9. Çalışma Grubunun En Uygun Evlenme Yaşına Dair Görüşleri

Tablo 11’de araştırmada katılımcıya kendilerince en uygun evlenme yaşının ne olduğunu belirlemek için sorulan *sizce en uygun evlenme yaşı kaçtır?* sorusuna alınan yanıtların dağılımı aşağıda sunulduğu şekildedir:

Tablo 11. Çalışma Grubunun En Uygun Evlenme Yaşına Göre Dağılımı

		n	%
En uygun evlenme yaşı	18'den küçük	5	0,7
	18-22	21	3,0
	23-35	640	92,4
	36 ve üzeri	27	3,9
	Total	693	100,0

Tablo 11’de görüldüğü üzere en uygun evlenme yaşı dağılımı incelendiğinde en uygun evlenme yaşının *18'den küçük olduğunu* belirtenlerin toplam katılımcıya oranının %0,7. en uygun evlenme yaşının *18-22 yaş arası* olduğunu belirtenlerin %3 en uygun evlenme yaşının *23-35 yaş arasında* olduğunu belirtenlerin %92,4 oranında olup en uygun evlenme yaşı *36 ve üzeri yaş* olarak belirtenlerin oranı %3,9’dur. Elde edilen verilere göre katılımcıların çoğunluğuna göre evlenmek için en uygun yaş dilimi *23-35 yaş dilimi* olduğu görülmektedir.

2.2.10. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Düzeyi Tercihlerine Dair Görüşleri

Tablo 12’de *eş olarak seçeceğiniz kişinin eğitim düzeyi ne olmalıdır?* sorusuna katılımcıların verdiği *benimle aynı, benden yüksek, benden düşük ve benim için önemli değil* cevaplarının dağılımı aşağıda sunulmuştur:

Tablo 12. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Düzeyi Tercihlerine Göre Dağılımı

	Benimle aynı		Benden yüksek olmalı		Benden düşük olmalı		Benim için önemli değil	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyi	325	47,1%	112	16,2%	13	1,9%	240	34,8%

Tablo 12’de görüldüğü üzere eş olarak seçilecek kişinin *eğitim düzeyinin kendisiyle aynı olmasını* tercih edenlerin oranı %47,1 eş olarak seçilecek kişinin *eğitim düzeyinin kendisinden yüksek olmasını* tercih edenlerin oranı %16,2 eş olarak seçilecek kişinin *eğitim düzeyinin kendisinden düşük olmasını* tercih edenlerin oranı %1,9 eş olarak seçilecek kişinin *eğitim düzeyinin önemli olmadığını* belirtenlerin oranı %34,8’dir. Veriler üzerinden eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyinin *kendisiyle aynı olmasını* tercih edenlerin oranının diğerlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir.

2.2.11. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumu Tercihlerine Dair Görüşleri

Tablo 13’te *eş olarak seçeceğiniz kişinin ekonomik durumuyla ilgili beklentiniz nedir?* sorusuna katılımcıların verdiği *benimle aynı benden yüksek benden düşük ve benim için önemli değil* cevaplarının dağılımı aşağıda sunulduğu şekildedir:

Tablo 13. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumu Tercihlerine Göre Dağılımı

	Benimle aynı		Benden yüksek olmalı		Benden düşük olmalı		Benim için önemli değil	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumu	205	29,7%	175	25,4%	8	1,2%	302	43,8%

Tablo 13’e göre; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumunun *kendisiyle aynı olmasını* tercih edenlerin oranı %29,7 eş olarak seçilecek kişinin ekonomik

durumunun *kendisinden yüksek* olmasını tercih edenlerin oranı %25,4 eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumunun *kendisinden düşük* olmasını tercih edenlerin oranı %1,2 eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumunun *önemli olmadığını* belirtenlerin oranı %43,8'dir. Verilerden elde edilen sonuca göre; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumunun *kendisi için önemli olmadığını* tercih edenlerin oranı diğerlerine göre daha fazla olan kısmı oluşturmaktadır.

2.2.12. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşı ile İlgili Tercihlerine Dair Görüşleri

Tablo 14'te katılımcıya muhtemel eş adayı için yaş tercihinin belirlemek için yöneltilen *eş olarak seçeceğiniz kişinin yaşı ne olmalıdır?* sorusuna alınan cevaplar aşağıda verildiği gibidir.

Tablo 14. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşı ile İlgili Tercihlerine Göre Dağılımı

	Benimle aynı		Benden büyük olmalı		Benden küçük olmalı		Benim için önemli değil	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Eş olarak seçilecek kişinin yaşı	195	28,2%	276	39,9%	86	12,4%	135	19,5%

Tablo 14'e göre eş olarak seçilecek kişinin yaşının *kendisinden büyük* olmasını tercih edenlerin oranı %39,9 *kendisiyle aynı* olmasını tercih edenlerin oranı %28,2 eş olarak seçilecek kişinin yaşının eş olarak seçilecek kişinin yaşının *kendisinden küçük* olmasını tercih edenlerin oranı %12,4 eş olarak seçilecek kişinin yaşının *önemli olmadığını* belirtenlerin oranı %19,5' tir. Verilerden elde edilen sonuçlara göre katılımcıların çoğunlukla *eş olarak tercih edecekleri kişinin kendisinden daha büyük* olmasını istedikleri sonucu elde edilmiştir.

2.2.13. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökeni ile İlgili Tercihlerine Göre Dağılımı

Tablo 15'te katılımcıya muhtemel eş adayının etnik kökeni tercihinin belirlemek için yöneltilen *eş olarak seçeceğiniz kişinin etnik kökeni sizin için önemli midir?* sorusuna katılımcıların verdiği yanıtların dağılımı aşağıda verilmiştir:

Tablo 15. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökeni ile İlgili Tercihlerine **Dair Görüşleri**

		n	%
Eş olarak seçilecek kişinin etnik kökeni	Benim için önemlidir	415	60,1
	Benim için önemli değildir	276	39,9
	Total	691	100,0

Tablo 15’te eş olarak seçilecek kişinin etnik kökeninin *kendisi için önemli olduğunu* belirtenlerin oranı %60,1 eş olarak seçilecek kişinin etnik kökeninin *önemli olmadığını* belirtenlerin oranı %39,9’dur. Elde edilen veriler katılımcıların eş tercihlerinde etnik kökenin kendileriyle aynı olması yönünde tercihte bulunmuştur.

2.2.14. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İnancı ile İlgili Tercihlerine Dair Görüşleri

Tablo 16’da katılımcıya muhtemel eş adayının dini inancı ile ilgili tercihini belirlemek için yöneltilen *eş olarak seçeceğiniz kişinin dini inançları sizinkiyle aynı mı olmalıdır?* sorusuna katılımcıların verdiği cevapların dağılımı aşağıda verilmiştir.

Tablo 16. Çalışma Grubunun Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İnancı İle İlgili Tercihlerine Göre Dağılımı

		n	%
Eş olarak seçilecek kişinin dini inancı	Benimle aynı olmalıdır	582	84,1
	Benim için fark etmez	110	15,9
	Total	692	100,0

Tablo 16’dan anlaşıldığı üzere eş olarak seçilecek kişinin dini inancının *kendisi ile aynı* olması gerektiğini belirtenlerin oranı %84,1 eş olarak seçilecek kişinin dini inancının *kendisi için fark etmeyeceğini* belirtenlerin oranı %15,9’dur. Elde edilen verilerden eş olarak seçilecek kişinin *yaş, ekonomik durum ve etnik kökenine* kıyasla *dini inancının kendileri ile aynı olması* yönünde daha yüksek oranda bir beklentide oldukları görülmüştür.

2.3. Romantizm ve Eş Seçim Tutum Ölçeği ile Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Bu bölümde yapılan çalışmaya katılım gösterenler bireylerden elde edilen sosyo-demografik veriler ve çıkarımlar t-testi, tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş olup sosyo-demografik özellikler ile romantizm ve eş seçim tutumları arasındaki ilişkiler ile hakkında bilgi verilecektir. Başlıklar halinde verilen tespitler aşağıda verildiği biçimdedir:

2.3.1. Romantizm ve Eş Seçim Tutum Ölçeği ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişkiye Dair Bağımsız Örneklem T- Testi Analiz Bulguları

Tablo 17. Cinsiyet Değişkeni ile Romantizm ve Eş Seçim Tutum Ölçeği Arasındaki İlişkiye Dair Bağımsız Örneklem T- Testi Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	t	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Kadın	374	85.45	11.17	-6.285	0.000*
	Erkek	319	91.35	13.54		
Beraber Yaşama	Kadın	374	1.97	0.98	-10.475	0.000*
	Erkek	319	2.80	1.09		
Yalnız ve Tek Doğru	Kadın	374	2.85	0.74	-1.739	0.083
	Erkek	319	2.95	0.86		
Aşk Yeterli	Kadın	374	3.31	0.76	0.269	0.788
	Erkek	319	3.30	0.77		
Çaba Gösterme	Kadın	374	3.31	0.66	-5.388	0.000*
	Erkek	319	3.59	0.75		
İdealleştirme	Kadın	374	3.04	0.60	-1.836	0.067
	Erkek	319	3.12	0.62		
Zıt Kutuplar	Kadın	374	3.00	0.54	-1.343	0.180
	Erkek	319	3.06	0.62		
Tam Güven	Kadın	374	3.59	0.62	-0.538	0.591
	Erkek	319	3.61	0.67		

*p<0.05

Tablo 17’de görüldüğü üzere; *romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan ile beraber yaşama ve çaba gösterme alt boyutları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken* (p<0.05) diğer alt boyutlar cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Anlamlı farklılık gösteren ölçekten alınan toplam puan ve alt boyutlar için erkeklerin ortalaması kadınlardan anlamlı düzeyde daha

yüksektir. Diğer bir ifade ile erkeklerin romantizm ve eş seçimi ölçeği *genel düzeyi ile beraber yaşama ve çaba gösterme boyutu* kadınlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

2.2.3. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Fakültesine Göre Değişimi ile İlgili Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 18. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Fakültesine Göre Değişimi ile İlgili Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	İlahiyat	143	84.35	11.81	6.304	0.000*
	BESYO	123	91.64	14.28		
	Edebiyat	171	88.50	11.68		
	MYO	141	89.41	12.64		
	Eğitim	115	87.16	12.11		
	Total	693	88.17	12.66		
Beraber Yaşama	İlahiyat	143	1.73	0.87	18.479	0.000*
	BESYO	123	2.79	1.07		
	Edebiyat	171	2.45	1.13		
	MYO	141	2.45	1.13		
	Eğitim	115	2.41	1.06		
	Total	693	2.35	1.11		
Yalnız ve Tek Doğru	İlahiyat	143	2.85	0.77	1.977	0.096
	BESYO	123	3.07	0.83		
	Edebiyat	171	2.84	0.84		
	MYO	141	2.90	0.78		
	Eğitim	115	2.84	0.72		
	Total	693	2.89	0.80		
Aşk Yeterli	İlahiyat	143	3.35	0.70	1.045	0.383
	BESYO	123	3.33	0.74		
	Edebiyat	171	3.33	0.81		
	MYO	141	3.31	0.78		
	Eğitim	115	3.17	0.79		
	Total	693	3.31	0.77		
Çaba Gösterme	İlahiyat	143	3.38	0.73	0.898	0.465
	BESYO	123	3.51	0.74		
	Edebiyat	171	3.45	0.66		
	MYO	141	3.48	0.74		
	Eğitim	115	3.37	0.72		
	Total	693	3.44	0.72		

İdealleştirme	İlahiyat	143	2.96	0.62	3.583	0.007*
	BESYO	123	3.19	0.63		
	Edebiyat	171	3.04	0.60		
	MYO	141	3.17	0.57		
	Eğitim	115	3.04	0.63		
	Total	693	3.08	0.61		
Zıt Kutuplar	İlahiyat	143	3.02	0.55	0.467	0.760
	BESYO	123	3.09	0.60		
	Edebiyat	171	3.03	0.57		
	MYO	141	3.00	0.63		
	Eğitim	115	3.01	0.55		
	Total	693	3.03	0.58		
Tam Güven	İlahiyat	143	3.51	0.68	1.307	0.266
	BESYO	123	3.64	0.70		
	Edebiyat	171	3.61	0.59		
	MYO	141	3.67	0.59		
	Eğitim	115	3.58	0.67		
	Total	693	3.60	0.64		

*p<0.05

Tablo 18’de görüldüğü üzere; romantizm ve eş seçme ölçeği *geneli ile beraber yaşama ve idealleştirme alt boyutları fakülteye göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken* ($p<0.05$) *diğer alt boyutlar anlamlı farklılık göstermemektedir* ($p>0.05$). Anlamlı farklılık gösteren ölçekten alınan toplam puan ile alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey Hsd testi sonuçlarına göre; romantizm ve eş seçimi ölçeği için; *BESYO öğrencilerinin ortalaması ilahiyat, edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak MYO Fakültesi öğrencileri ortalaması ilahiyat fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha büyüktür.*

Beraber yaşama alt boyutu için; BESYO öğrencileri ortalaması diğer fakülte öğrencileri ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak eğitim fakültesi öğrencileri ortalaması ilahiyat fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.

İdealleştirme alt boyutu için; BESYO öğrencilerinin ortalaması ilahiyat, edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak MYO Fakültesi öğrencileri ortalaması ilahiyat fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha büyüktür.

2.3.3. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Aile Ekonomik Düzeyine Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Bulguları

Tablo 19. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Aile Ekonomik Düzeyine Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Çok İyi	19	83.3	14.1	1.784	0.130
	İyi	194	87.5	13.0		
	Orta	437	88.5	12.6		
	Düşük	38	89.3	9.8		
	Çok Düşük	4	99.1	12.6		
	Total	692	88.2	12.6		
Beraber Yaşama	Çok İyi	19	2.7	1.0	2.471	0.043*
	İyi	194	2.2	1.1		
	Orta	437	2.4	1.1		
	Düşük	38	2.4	1.0		
	Çok Düşük	4	3.4	0.7		
	Total	692	2.4	1.1		
Yalnız ve Tek Doğru	Çok İyi	19	2.7	0.7	1.480	0.207
	İyi	194	2.9	0.8		
	Orta	437	2.9	0.8		
	Düşük	38	3.1	0.8		
	Çok Düşük	4	3.5	1.5		
	Total	692	2.9	0.8		
Aşk Yeterli	Çok İyi	19	2.9	0.9	1.539	0.189
	İyi	194	3.3	0.7		
	Orta	437	3.3	0.8		
	Düşük	38	3.2	0.6		
	Çok Düşük	4	3.7	0.7		
	Total	692	3.3	0.8		
Çaba Gösterme	Çok İyi	19	3.2	0.8	0.950	0.434
	İyi	194	3.4	0.7		
	Orta	437	3.4	0.7		
	Düşük	38	3.5	0.6		
	Çok Düşük	4	3.7	1.0		
	Total	692	3.4	0.7		

İdealleştirme	Çok İyi	19	2.9	0.6	1.593	0.174
	İyi	194	3.0	0.6		
	Orta	437	3.1	0.6		
	Düşük	38	3.2	0.5		
	Çok Düşük	4	3.4	0.4		
	Total	692	3.1	0.6		
Zıt Kutuplar	Çok İyi	19	2.9	0.5	0.502	0.734
	İyi	194	3.1	0.6		
	Orta	437	3.0	0.6		
	Düşük	38	3.0	0.5		
	Çok Düşük	4	3.0	0.3		
	Total	692	3.0	0.6		
Tam Güven	Çok İyi	19	3.2	0.9	2.268	0.060
	İyi	194	3.6	0.7		
	Orta	437	3.6	0.6		
	Düşük	38	3.6	0.6		
	Çok Düşük	4	3.9	0.7		
	Total	692	3.6	0.6		

*p<0.05

Tablo 19 incelendiğinde; *beraber yaşama alt boyutunun aile ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülürken* ($p<0.05$) ölçekten alınan toplam puan ile diğer alt boyutların aile ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren *beraber yaşama* alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; *beraber yaşama alt boyutu için; gelir düzeyi orta ve çok düşük olanların ortalaması gelir düzeyi iyi olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.*

2.3.4. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Medeni Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 20. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Medeni Durumuna Göre Değişimi Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Bekâr	672	88.2	12.6	0.649	0.523
	Evli	14	86.1	15.4		
	Dul	7	92.7	11.3		
	Total	693	88.2	12.7		

Beraber Yaşama	Bekar	672	2.4	1.1	0.543	0.581
	Evli	14	2.3	1.1		
	Dul	7	2.8	1.1		
	Total	693	2.4	1.1		
Yalnız ve Tek Doğru	Bekar	672	2.9	0.8	0.524	0.592
	Evli	14	2.7	1.0		
	Dul	7	2.9	0.5		
	Total	693	2.9	0.8		
Aşk Yeterli	Bekar	672	3.3	0.8	0.771	0.463
	Evli	14	3.5	0.7		
	Dul	7	3.1	0.9		
	Total	693	3.3	0.8		
Çaba Gösterme	Bekar	672	3.4	0.7	1.005	0.367
	Evli	14	3.3	0.7		
	Dul	7	3.8	0.7		
	Total	693	3.4	0.7		
İdealleştirme	Bekar	672	3.1	0.6	0.105	0.900
	Evli	14	3.1	0.7		
	Dul	7	3.0	0.5		
	Total	693	3.1	0.6		
Zıt Kutuplar	Bekar	672	3.0	0.6	0.762	0.467
	Evli	14	3.1	0.8		
	Dul	7	3.3	0.3		
	Total	693	3.0	0.6		
Tam Güven	Bekar	672	3.6	0.6	3.734	0.024*
	Evli	14	3.1	0.7		
	Dul	7	3.7	0.8		
	Total	693	3.6	0.6		

*p<0.05

Tablo 20’de görüldüğü üzere; *tam güven alt boyutunun medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği* görülürken($p<0.05$) ölçekten alınan toplam puan ile diğer alt boyutların medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0.05$). Anlamlı farklılık gösteren *tam güven alt boyutu için* farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; *bekar ve dul olanların ortalaması evli olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.*

2.3.5. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Anne Eğitim Duruma Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 21. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Anne Eğitim Duruma Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Okur- yazar değil	66	88.3	14.4	0.764	0.576
	Okur-yazar	56	88.1	11.7		
	İlkokul	324	88.4	12.4		
	Ortaokul	140	88.2	11.8		
	Lise ve dengi okul	86	88.5	14.4		
	Yüksekokul/Üniversite	21	82.9	11.7		
	Total	693	88.2	12.7		
Beraber Yaşama	Okur- yazar değil	66	2.4	1.1	1.292	0.266
	Okur-yazar	56	2.3	1.0		
	İlkokul	324	2.3	1.1		
	Ortaokul	140	2.4	1.0		
	Lise ve dengi okul	86	2.6	1.2		
	Yüksekokul/Üniversite	21	2.5	1.2		
	Total	693	2.4	1.1		
Yalnız ve Tek Doğru	Okur- yazar değil	66	2.8	0.8	0.646	0.665
	Okur-yazar	56	2.9	0.8		
	İlkokul	324	2.9	0.8		
	Ortaokul	140	2.9	0.8		
	Lise ve dengi okul	86	3.0	0.8		
	Yüksekokul/Üniversite	21	2.9	0.8		
	Total	693	2.9	0.8		
Aşk Yeterli	Okur- yazar değil	66	3.3	0.8	1.110	0.353
	Okur-yazar	56	3.4	0.7		
	İlkokul	324	3.3	0.8		
	Ortaokul	140	3.3	0.7		
	Lise ve dengi okul	86	3.2	0.8		
	Yüksekokul/Üniversite	21	3.1	0.7		
	Total	693	3.3	0.8		
Çaba Gösterme	Okur- yazar değil	66	3.5	0.8	0.657	0.657
	Okur-yazar	56	3.4	0.7		
	İlkokul	324	3.5	0.7		
	Ortaokul	140	3.4	0.6		
	Lise ve dengi okul	86	3.4	0.8		
	Yüksekokul/Üniversite	21	3.2	0.6		
	Total	693	3.4	0.7		

İdealleştirme	Okur- yazar değil	66	3.0	0.7	1.571	0.166
	Okur-yazar	56	3.1	0.5		
	İlkokul	324	3.1	0.6		
	Ortaokul	140	3.1	0.6		
	Lise ve dengi okul	86	3.0	0.7		
	Yüksekokul/Üniversite	21	2.7	0.6		
	Total	693	3.1	0.6		
Zıt Kutuplar	Okur- yazar değil	66	3.1	0.6	0.538	0.748
	Okur-yazar	56	3.1	0.6		
	İlkokul	324	3.0	0.6		
	Ortaokul	140	3.0	0.6		
	Lise ve dengi okul	86	3.0	0.6		
	Yüksekokul/Üniversite	21	3.0	0.5		
	Total	693	3.0	0.6		
Tam Güven	Okur- yazar değil	66	3.6	0.7	3.234	0.007*
	Okur-yazar	56	3.6	0.6		
	İlkokul	324	3.6	0.6		
	Ortaokul	140	3.6	0.6		
	Lise ve dengi okul	86	3.6	0.7		
	Yüksekokul/Üniversite	21	3.1	0.6		
	Total	693	3.6	0.6		

*p<0.05

Tablo 21’de elde edilen sonuçlarına göre eş seçimi ve romantizm ölçeği alt boyutlarından *tam güven alt boyutu* anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterirken ($p<0.05$) ölçekten alınan toplam puan ile diğer alt boyutlar anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Anlamlı farklılık gösteren tam güven alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; *annesi yüksekokul/üniversite mezunu öğrencilerin ortalaması annesi diğer eğitim düzeyine sahip kişilerin ortalamasından anlamlı derecede daha düşüktür.*

2.3.6. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Baba Eğitim Duruma Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 22. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Çalışma Grubunun Baba Eğitim Duruma Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Okur-yazar değil	12	89.66	24.03	0.558	0.732
	Okur-yazar	23	90.07	13.75		
	İlkokul	236	87.61	12.83		
	Ortaokul	169	89.26	11.22		
	Lise ve dengi okul	185	87.82	12.70		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	87.40	12.43		
	Total	693	88.17	12.66		
Beraber Yaşama	Okur-yazar değil	12	3.02	1.06	1.957	0.083
	Okur-yazar	23	2.40	1.04		
	İlkokul	236	2.24	1.10		
	Ortaokul	169	2.46	1.02		
	Lise ve dengi okul	185	2.40	1.16		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	2.23	1.22		
	Total	693	2.35	1.11		
Yalnız ve Tek Doğru	Okur-yazar değil	12	2.75	1.03	0.866	0.503
	Okur-yazar	23	3.13	0.87		
	İlkokul	236	2.89	0.78		
	Ortaokul	169	2.83	0.82		
	Lise ve dengi okul	185	2.94	0.79		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	2.89	0.75		
	Total	693	2.89	0.80		
Aşk Yeterli	Okur-yazar değil	12	3.19	1.18	0.498	0.778
	Okur-yazar	23	3.38	0.81		
	İlkokul	236	3.35	0.77		
	Ortaokul	169	3.31	0.73		
	Lise ve dengi okul	185	3.27	0.79		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	3.22	0.70		
	Total	693	3.31	0.77		

Çaba Gösterme	Okur-yazar değil	12	3.26	1.24	0.222	0.953
	Okur-yazar	23	3.49	0.78		
	İlkokul	236	3.42	0.71		
	Ortaokul	169	3.45	0.71		
	Lise ve dengi okul	185	3.46	0.71		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	3.44	0.64		
	Total	693	3.44	0.72		
İdealleştirme	Okur-yazar değil	12	3.17	0.97	1.089	0.365
	Okur-yazar	23	3.11	0.62		
	İlkokul	236	3.10	0.60		
	Ortaokul	169	3.13	0.56		
	Lise ve dengi okul	185	3.03	0.63		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	2.96	0.65		
	Total	693	3.08	0.61		
Zıt Kutuplar	Okur-yazar değil	12	3.20	0.80	1.810	0.109
	Okur-yazar	23	3.28	0.72		
	İlkokul	236	3.00	0.56		
	Ortaokul	169	3.07	0.55		
	Lise ve dengi okul	185	2.97	0.58		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	3.07	0.61		
	Total	693	3.03	0.58		
Tam Güven	Okur-yazar değil	12	3.49	1.06	0.814	0.540
	Okur-yazar	23	3.51	0.58		
	İlkokul	236	3.58	0.70		
	Ortaokul	169	3.67	0.57		
	Lise ve dengi okul	185	3.56	0.60		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	3.65	0.66		
	Total	693	3.60	0.64		

Tablo 22’de görüldüğü üzere; sonuçlarına göre romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan ile alt boyutları *baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir* ($p<0.05$). Diğer bir ifade ile babası farklı eğitim düzeyine sahip kişilerin romantizm ve eş seçim ölçeği geneli ile alt boyutları düzeyi aynı seviyededir.

2.3.7. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmeye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 23. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmeye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Birlikte yaşıyor	639	88.2	12.6	0.460	0.710
	Ayrı yaşıyor	13	88.8	14.9		
	Boşanmış	13	89.9	8.3		
	Diğer	28	85.7	15.1		
	Total	693	88.2	12.7		
Beraber Yaşama	Birlikte yaşıyor	639	2.3	1.1	2.050	0.106
	Ayrı yaşıyor	13	2.6	1.3		
	Boşanmış	13	3.1	1.1		
	Diğer	28	2.3	1.2		
	Total	693	2.4	1.1		
Yalnız ve Tek Doğru	Birlikte yaşıyor	639	2.9	0.8	1.298	0.274
	Ayrı yaşıyor	13	2.5	0.8		
	Boşanmış	13	2.9	0.8		
	Diğer	28	3.0	0.8		
	Total	693	2.9	0.8		
Aşk Yeterli	Birlikte yaşıyor	639	3.3	0.8	2.841	0.037*
	Ayrı yaşıyor	13	3.5	1.0		
	Boşanmış	13	3.7	0.8		
	Diğer	28	3.0	0.8		
	Total	693	3.3	0.8		
Çaba Gösterme	Birlikte yaşıyor	639	3.5	0.7	1.395	0.243
	Ayrı yaşıyor	13	3.3	0.8		
	Boşanmış	13	3.1	0.6		
	Diğer	28	3.3	0.9		
	Total	693	3.4	0.7		
İdealleştirme	Birlikte yaşıyor	639	3.1	0.6	0.377	0.769
	Ayrı yaşıyor	13	3.2	0.7		
	Boşanmış	13	3.2	0.3		
	Diğer	28	3.0	0.6		
	Total	693	3.1	0.6		

Zıt Kutuplar	Birlikte yaşıyor	639	3.0	0.6	1.270	0.284
	Ayrı yaşıyor	13	3.0	0.6		
	Boşanmış	13	2.9	0.5		
	Diğer	28	2.8	0.7		
	Total	693	3.0	0.6		
Tam Güven	Birlikte yaşıyor	639	3.6	0.6	0.146	0.932
	Ayrı yaşıyor	13	3.7	0.8		
	Boşanmış	13	3.6	0.5		
	Diğer	28	3.6	0.6		
	Total	693	3.6	0.6		

*p<0.05

Tablo 23'te verilen sonuçları ele alırsak; *aşk yeterli alt boyutu anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken* diğer alt boyutlar anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir (p>0.05). Anlamlı farklılık gösteren *aşk yeterli alt boyutu* için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre; anne babası birlikte yaşayanlar ve boşanmış olanların ortalaması diğer şekilde yaşayanların ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir.

2.3.8. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile En Uzun Süre Yaşanılan Yere Göre Değişimini Tespit Etmeye Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 24. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile En Uzun Süre Yaşanılan Yere Göre Değişimini Tespit Etmeye Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Köy-Kasaba-İlçe	264	88.1	13.0	0.027	0.994
	İl	367	88.2	12.3		
	Metropol	58	88.0	13.3		
	Yurt dışı	4	89.5	16.7		
	Total	693	88.2	12.7		
Beraber Yaşama	Köy-Kasaba-İlçe	264	2.3	1.1	1.667	0.173
	İl	367	2.4	1.1		
	Metropol	58	2.6	1.1		
	Yurt dışı	4	3.1	0.6		
	Total	693	2.4	1.1		

Yalnız ve Tek Doğru	Köy-Kasaba-İlçe	264	2.9	0.8	0.890	0.446
	İl	367	2.9	0.8		
	Metropol	58	2.7	0.9		
	Yurt dışı	4	3.0	0.7		
	Total	693	2.9	0.8		
Aşk Yeterli	Köy-Kasaba-İlçe	264	3.3	0.8	0.280	0.840
	İl	367	3.3	0.8		
	Metropol	58	3.4	0.8		
	Yurt dışı	4	3.1	1.4		
	Total	693	3.3	0.8		
Çaba Gösterme	Köy-Kasaba-İlçe	264	3.4	0.7	0.153	0.928
	İl	367	3.4	0.7		
	Metropol	58	3.4	0.7		
	Yurt dışı	4	3.3	1.0		
	Total	693	3.4	0.7		
İdealleştirme	Köy-Kasaba-İlçe	264	3.1	0.6	0.352	0.788
	İl	367	3.1	0.6		
	Metropol	58	3.1	0.6		
	Yurt dışı	4	2.8	0.7		
	Total	693	3.1	0.6		
Zıt Kutuplar	Köy-Kasaba-İlçe	264	3.0	0.6	0.668	0.572
	İl	367	3.0	0.6		
	Metropol	58	2.9	0.5		
	Yurt dışı	4	2.8	0.6		
	Total	693	3.0	0.6		
Tam Güven	Köy-Kasaba-İlçe	264	3.6	0.7	0.384	0.764
	İl	367	3.6	0.6		
	Metropol	58	3.6	0.6		
	Yurt dışı	4	3.9	1.0		
	Total	693	3.6	0.6		

Tablo 24’te görüldüğü üzere; romantizm ve eş seçimi ölçeği ile alt boyutlarının en uzun süre yaşanan yere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile farklı yerlerde en uzun süre yaşayan kişilerin romantizm ve eş seçim ölçeği alt boyutları aynı düzeydedir denilebilir.

2.3.9. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Durumu Tercihine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 25. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Durumuna Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Benimle aynı	325	87.5	13.0	3.604	0.013*
	Benden yüksek olmalı	112	86.1	12.2		
	Benden düşük olmalı	13	86.2	15.5		
	Benim için önemli değil	240	90.2	12.1		
	Total	690	88.2	12.7		
Beraber Yaşama	Benimle aynı	325	2.3	1.1	6.931	0.000*
	Benden yüksek olmalı	112	2.1	1.0		
	Benden düşük olmalı	13	2.5	0.9		
	Benim için önemli değil	240	2.6	1.1		
	Total	690	2.4	1.1		
Yalnız ve Tek Doğru	Benimle aynı	325	2.9	0.8	0.533	0.659
	Benden yüksek olmalı	112	2.8	0.9		
	Benden düşük olmalı	13	3.0	0.6		
	Benim için önemli değil	240	2.9	0.8		
	Total	690	2.9	0.8		
Aşk Yeterli	Benimle aynı	325	3.3	0.8	0.480	0.697
	Benden yüksek olmalı	112	3.2	0.7		
	Benden düşük olmalı	13	3.2	0.9		
	Benim için önemli değil	240	3.3	0.8		
	Total	690	3.3	0.8		

Çaba Gösterme	Benimle aynı	325	3.4	0.7	3.743	0.011*
	Benden yüksek olmalı	112	3.3	0.7		
	Benden düşük olmalı	13	3.2	0.7		
	Benim için önemli değil	240	3.6	0.7		
	Total	690	3.4	0.7		
İdealleştirme	Benimle aynı	325	3.1	0.6	1.309	0.271
	Benden yüksek olmalı	112	3.0	0.6		
	Benden düşük olmalı	13	2.9	0.6		
	Benim için önemli değil	240	3.1	0.6		
	Total	690	3.1	0.6		
Zıt Kutuplar	Benimle aynı	325	3.0	0.6	0.385	0.764
	Benden yüksek olmalı	112	3.0	0.6		
	Benden düşük olmalı	13	3.2	0.8		
	Benim için önemli değil	240	3.0	0.5		
	Total	690	3.0	0.6		
Tam Güven	Benimle aynı	325	3.6	0.7	0.335	0.800
	Benden yüksek olmalı	112	3.6	0.6		
	Benden düşük olmalı	13	3.4	0.8		
	Benim için önemli değil	240	3.6	0.6		
	Total	690	3.6	0.6		

*p<0.05

Tablo 25’te görüldüğü üzere; romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan ile alt boyutlarının eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyine göre değişimi incelendiğinde; *beraber yaşama ve çaba gösterme alt boyutunun anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken* (p<0.05) diğer alt boyutların anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren ölçek ve alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ Romantizm ve eş seçme ölçeğinin geneli için; eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyinin kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması diğer grupların hepsinden anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ *Beraber yaşama alt boyutu için*; eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyinin kendisi için eğitim durumunun önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olmasını isteyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ *Çaba gösterme alt boyutu için* kendisi için eğitim durumunun önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olmasını isteyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.

2.3.10. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumuna Dair Görüşüne Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 26. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumuna Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Benimle aynı	205	86.8	11.7	7.718	0.000*
	Benden yüksek olmalı	175	85.6	11.5		
	Benden düşük olmalı	8	97.4	13.1		
	Benim için önemli değil	302	90.3	13.5		
	Total	690	88.2	12.7		
Beraber Yaşama	Benimle aynı	205	2.2	1.0	16.693	0.000*
	Benden yüksek olmalı	175	2.0	1.0		
	Benden düşük olmalı	8	3.0	0.7		
	Benim için önemli değil	302	2.7	1.2		
	Total	690	2.4	1.1		
Yalnız ve Tek Doğru	Benimle aynı	205	2.9	0.7	1.417	0.237
	Benden yüksek olmalı	175	2.8	0.8		
	Benden düşük olmalı	8	3.2	1.1		
	Benim için önemli değil	302	2.9	0.8		
	Total	690	2.9	0.8		

Aşk Yeterli	Benimle aynı	205	3.3	0.8	1.419	0.236
	Benden yüksek olmalı	175	3.3	0.8		
	Benden düşük olmalı	8	3.8	0.8		
	Benim için önemli değil	302	3.3	0.8		
	Total	690	3.3	0.8		
Çaba Gösterme	Benimle aynı	205	3.4	0.7	4.743	0.003*
	Benden yüksek olmalı	175	3.3	0.7		
	Benden düşük olmalı	8	3.7	0.8		
	Benim için önemli değil	302	3.5	0.7		
	Total	690	3.4	0.7		
İdealleştirme	Benimle aynı	205	3.0	0.6	1.558	0.198
	Benden yüksek olmalı	175	3.0	0.6		
	Benden düşük olmalı	8	3.1	0.6		
	Benim için önemli değil	302	3.1	0.6		
	Total	690	3.1	0.6		
Zıt Kutuplar	Benimle aynı	205	3.0	0.6	0.079	0.971
	Benden yüksek olmalı	175	3.0	0.5		
	Benden düşük olmalı	8	3.1	0.6		
	Benim için önemli değil	302	3.0	0.6		
	Total	690	3.0	0.6		
Tam Güven	Benimle aynı	205	3.6	0.6	2.018	0.110
	Benden yüksek olmalı	175	3.6	0.6		
	Benden düşük olmalı	8	4.1	0.4		
	Benim için önemli değil	302	3.6	0.7		
	Total	690	3.6	0.6		

*p<0.05

Tablo 26 incelendiğinde; *beraber yaşama ve çaba gösterme alt boyutunun anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken* ($p<0.05$) diğer alt boyutların anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren ölçek ve alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ Romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan bakımından; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik düzeyinin kendisinden düşük ve kendisi

için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir.

- ✓ *Beraber yaşama alt boyutu için; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik düzeyinin kendisinden düşük ve kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir.*
- ✓ *Çaba gösterme alt boyutu için; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik düzeyinin kendisinden düşük ve kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir.*

2.3.11. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşına Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 27. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşına Göre Değişimine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Benimle aynı	195	89.5	12.5	9.488	0.000*
	Benden yüksek olmalı	276	85.3	11.9		
	Benden düşük olmalı	86	92.5	14.5		
	Benim için önemli değil	135	89.3	12.1		
	Total	692	88.1	12.7		
Beraber Yaşama	Benimle aynı	195	2.4	1.0	33.957	0.000*
	Benden yüksek olmalı	276	1.9	1.0		
	Benden düşük olmalı	86	3.0	1.1		
	Benim için önemli değil	135	2.8	1.2		
	Total	692	2.4	1.1		
Yalnız ve Tek Doğru	Benimle aynı	195	2.9	0.8	2.126	0.096
	Benden yüksek olmalı	276	2.8	0.8		
	Benden düşük olmalı	86	3.0	0.8		
	Benim için önemli değil	135	3.0	0.8		
	Total	692	2.9	0.8		

Aşk Yeterli	Benimle aynı	195	3.3	0.7	0.357	0.784
	Benden yüksek olmalı	276	3.3	0.8		
	Benden düşük olmalı	86	3.4	0.8		
	Benim için önemli değil	135	3.3	0.7		
	Total	692	3.3	0.8		
Çaba Gösterme	Benimle aynı	195	3.5	0.7	4.941	0.002*
	Benden yüksek olmalı	276	3.3	0.7		
	Benden düşük olmalı	86	3.6	0.7		
	Benim için önemli değil	135	3.5	0.7		
	Total	692	3.4	0.7		
İdealleştirme	Benimle aynı	195	3.2	0.6	3.327	0.019*
	Benden yüksek olmalı	276	3.0	0.6		
	Benden düşük olmalı	86	3.1	0.6		
	Benim için önemli değil	135	3.1	0.6		
	Total	692	3.1	0.6		
Zıt Kutuplar	Benimle aynı	195	3.0	0.6	0.990	0.397
	Benden yüksek olmalı	276	3.0	0.5		
	Benden düşük olmalı	86	3.1	0.6		
	Benim için önemli değil	135	3.0	0.6		
	Total	692	3.0	0.6		
Tam Güven	Benimle aynı	195	3.6	0.6	0.954	0.414
	Benden yüksek olmalı	276	3.6	0.6		
	Benden düşük olmalı	86	3.6	0.7		
	Benim için önemli değil	135	3.5	0.7		
	Total	692	3.6	0.6		

*p<0.05

Tablo 27’de verilen romantizm ve eş seçimi ölçeği ile alt boyutlarının eş olarak seçilecek kişinin yaşına göre değişimi incelendiğinde; beraber yaşama çaba gösterme ve idealleştirme alt boyutlarının eş olarak seçilecek kişinin yaşına göre anlamlı

düzeyde farklılık göstermektedir($p<0.05$). Anlamlı farklılık gösteren ölçekten alınan toplam puan ile alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ Romantizm ve eş tercih ölçeği geneli için; eş olarak seçilecek kişinin yaşının kendisiyle aynı kendisinden küçük ve kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ *Çaba gösterme alt boyutu için*; eş olarak seçilecek kişinin yaşının kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ *İdealleştirme alt boyutu için*; eş olarak seçilecek kişinin yaşının kendisiyle aynı olması gerektiğini belirten kişilerin ortalaması kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.

2.3.12. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökenine Göre Değişimine Yönelik Yapılan T-Testi Bulguları

Tablo 28. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökenine Göre Değişimine Yönelik Yapılan T-Testi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Benim için önemlidir	415	87.4	12.5	3.783	0.052
	Benim için önemli değildir	276	89.3	12.9		
	Total	691	88.1	12.7		
Beraber Yaşama	Benim için önemlidir	415	2.1	1.1	39.900	0.000*
	Benim için önemli değildir	276	2.7	1.1		
	Total	691	2.4	1.1		
Yalnız ve Tek Doğru	Benim için önemlidir	415	2.9	0.8	0.013	0.911
	Benim için önemli değildir	276	2.9	0.8		
	Total	691	2.9	0.8		

Aşk Yeterli	Benim için önemlidir	415	3.3	0.8	0.067	0.795
	Benim için önemli değildir	276	3.3	0.8		
	Total	691	3.3	0.8		
Çaba Gösterme	Benim için önemlidir	415	3.4	0.7	0.326	0.568
	Benim için önemli değildir	276	3.5	0.7		
	Total	691	3.4	0.7		
İdealleştirme	Benim için önemlidir	415	3.1	0.6	0.412	0.521
	Benim için önemli değildir	276	3.1	0.6		
	Total	691	3.1	0.6		
Zıt Kutuplar	Benim için önemlidir	415	3.0	0.6	0.763	0.383
	Benim için önemli değildir	276	3.0	0.6		
	Total	691	3.0	0.6		
Tam Güven	Benim için önemlidir	415	3.6	0.6	1.502	0.221
	Benim için önemli değildir	276	3.6	0.6		
	Total	691	3.6	0.6		

*p<0.05

Tablo 28’de verilen değerler incelendiğinde; *beraber yaşama alt boyutunun anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p<0.05$) ölçekten alınan toplam puan ile diğer alt boyutların anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0.05$). Eş olarak tercih edilecek kişinin etnik kökeninin önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması önemli olduğunu belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.*

2.3.13. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İncancına Göre Değişimine Yönelik Yapılan T-Testi Bulguları

Tablo 29. Romantizm ve Eş Seçim Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İncancına Göre Değişimine Yönelik Yapılan T-Testi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	Benimle aynı olmalıdır	582	87.67	12.32	5.564	0.019*
	Benim için fark etmez	110	90.76	14.11		
	Total	692	88.16	12.66		
Beraber Yaşama	Benimle aynı olmalıdır	582	2.21	1.05	69.855	0.000*
	Benim için fark etmez	110	3.13	1.09		
	Total	692	2.36	1.11		
Yalnız ve Tek Doğru	Benimle aynı olmalıdır	582	2.88	0.77	0.512	0.475
	Benim için fark etmez	110	2.94	0.91		
	Total	692	2.89	0.80		
Aşk Yeterli	Benimle aynı olmalıdır	582	3.31	0.77	0.273	0.601
	Benim için fark etmez	110	3.27	0.77		
	Total	692	3.30	0.77		
Çaba Gösterme	Benimle aynı olmalıdır	582	3.45	0.70	0.574	0.449
	Benim için fark etmez	110	3.39	0.79		
	Total	692	3.44	0.72		
İdealleştirme	Benimle aynı olmalıdır	582	3.07	0.61	0.131	0.717
	Benim için fark etmez	110	3.09	0.62		
	Total	692	3.08	0.61		
Zıt Kutuplar	Benimle aynı olmalıdır	582	3.04	0.58	1.284	0.258
	Benim için fark etmez	110	2.97	0.60		
	Total	692	3.03	0.58		

Tam Güven	Benimle aynı olmalıdır	582	3.60	0.64	0.029	0.864
	Benim için fark etmez	110	3.59	0.67		
	Total	692	3.60	0.64		

*p<0.05

Tablo 29’da verilen değerler incelendiğinde; *beraber yaşama alt boyutunun eş olarak seçilecek kişinin dini inancına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür*. Eş olarak seçilecek kişinin dini inancının önemli olmadığını belirtenlerin romantizm ve eş seçme ölçeği geneli ile beraber yaşama alt boyutu düzeyi eş olarak seçilecek kişinin dini inancının kendisi ile aynı olması gerektiğini belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.

2.4. Dini Tutum Ölçeği ile Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Bu bölümde yapılan çalışmaya katılım gösterenler bireylerden elde edilen sosyo-demografik veriler ve çıkarımlar t-testi, tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Başlıklar halinde verilen tespitler aşağıda verilen biçimdedir.

2.4.1. Dini Tutum Ölçeği ile Cinsiyet Değişkeni Arasındaki İlişkiye Dair Bağımsız Örneklem T- Testi Analiz Bulguları

Tablo 30. Cinsiyet Değişkeni ile Dini Tutum Ölçeği Arasındaki İlişkiye Dair Bağımsız Örneklem T- Testi Analizi

Cinsiyet		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Dini Tutum Ölçeği	Kadın	374	31.68	4.44	1.754	0.080
	Erkek	319	31.06	4.89		
Bilişsel	Kadın	374	5.78	1.05	0.317	0.751
	Erkek	319	5.75	1.16		
Duyuşsal	Kadın	374	8.22	1.87	-0.157	0.875
	Erkek	319	8.24	1.97		
Davranışsal	Kadın	374	4.15	1.03	1.957	0.051
	Erkek	319	3.99	1.14		
İlişkisel	Kadın	374	9.30	1.34	2.432	0.015*
	Erkek	319	9.02	1.64		

*p<0.05

Tablo 30 incelendiğinde *ilişkisel alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken* ($p<0.05$) diğer alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Kadınların ilişkisel dini tutumu erkeklerin ilişkisel dini tutumu düzeyinden anlamlı derecede daha büyüktür.

2.4.2. Dini Tutum Ölçeği ile Fakülte Değişkeni Arasındaki İlişkiye Dair Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 31. Fakülte Değişkeni ile Dini Tutum Ölçeği Arasındaki İlişkiye Dair Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Dini Tutum Ölçeği	İlahiyat	143	32.87	3.39	7.183	0.000*
	BESYO	123	31.20	4.66		
	Edebiyat	171	30.48	5.61		
	MYO	141	31.94	4.00		
	Eğitim	115	30.46	4.71		
	Total	693	31.40	4.66		
Bilişsel	İlahiyat	143	5.85	0.72	2.767	0.027*
	BESYO	123	5.73	1.14		
	Edebiyat	171	5.59	1.26		
	MYO	141	5.98	1.04		
	Eğitim	115	5.68	1.24		
	Total	693	5.76	1.10		
Duyuşsal	İlahiyat	143	8.59	1.47	2.447	0.045*
	BESYO	123	8.25	2.00		
	Edebiyat	171	8.00	2.24		
	MYO	141	8.32	1.77		
	Eğitim	115	8.00	1.93		
	Total	693	8.23	1.92		
Davranışsal	İlahiyat	143	4.48	0.81	7.049	0.000*
	BESYO	123	4.01	1.11		
	Edebiyat	171	3.86	1.24		
	MYO	141	4.04	1.11		
	Eğitim	115	4.01	0.96		
	Total	693	4.08	1.08		

İlişkisel	İlahiyat	143	9.48	1.02	5.922	0.000*
	BESYO	123	9.02	1.70		
	Edebiyat	171	9.06	1.61		
	MYO	141	9.46	1.26		
	Eğitim	115	8.74	1.69		
	Total	693	9.17	1.49		

*p<0.05

Tablo 31 incelendiğinde alt boyutların tamamı *fakülteye göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir* (p<0.05). Anlamlı farklılık gösteren tüm alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ *Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile; İlahiyat fakültesi öğrencileri ortalaması BESYO, edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.* Ek olarak MYO fakültesi öğrencileri ortalaması edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ *Bilişsel alt boyutu için; ilahiyat fakültesi öğrencileri ortalaması edebiyat fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.* Ek olarak MYO fakültesi öğrencileri ortalaması edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ *Duyuşsal tutum için; ilahiyat fakültesi öğrencileri ortalaması edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.*
- ✓ *Davranışsal tutum için; ilahiyat fakültesi öğrencileri ortalaması diğer fakülte öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.*
- ✓ *İlişkisel tutum alt boyutu için; ilahiyat ve MYO fakültesi öğrencilerinin ortalaması BESYO, edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.*

2.4.3. Dini Tutum Ölçeği İle Aile Ekonomik Düzeyi Arasındaki İlişkiye Dair Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 32. Dini Tutum Ölçeğinin İle Aile Ekonomik Düzeyine Göre Değişiminin Tespitine Yönelik Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Dini Tutum Ölçeği	Çok İyi	19	31.3	4.5	0.084	0.987
	İyi	194	31.4	4.7		
	Orta	437	31.4	4.6		
	Düşük	38	31.0	5.6		
	Çok Düşük	4	31.3	3.3		
	Total	692	31.4	4.7		
Bilişsel	Çok İyi	19	5.6	1.0	1.791	0.129
	İyi	194	5.8	1.2		
	Orta	437	5.8	1.0		
	Düşük	38	5.7	1.2		
	Çok Düşük	4	4.4	1.8		
	Total	692	5.8	1.1		
Duyuşsal	Çok İyi	19	8.4	1.8	0.133	0.970
	İyi	194	8.2	1.9		
	Orta	437	8.2	1.9		
	Düşük	38	8.2	2.3		
	Çok Düşük	4	8.9	0.9		
	Total	692	8.2	1.9		
Davranışsal	Çok İyi	19	3.9	1.2	0.491	0.742
	İyi	194	4.0	1.1		
	Orta	437	4.1	1.1		
	Düşük	38	3.9	1.4		
	Çok Düşük	4	4.3	0.5		
	Total	692	4.1	1.1		
İlişkisel	Çok İyi	19	9.2	1.6	0.261	0.903
	İyi	194	9.2	1.5		
	Orta	437	9.2	1.5		
	Düşük	38	9.0	1.6		
	Çok Düşük	4	9.6	0.5		
	Total	692	9.2	1.5		

Tablo 32’da verilen bulgular incelendiğinde; *alt boyutlarının aile ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür* ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile

ailesi farklı sosyoekonomik düzeye sahip olanların dini tutum genel düzeyi ile alt boyutları aynı seviyededir denilebilir.

2.4.4. Dini Tutum Ölçeğinin Medeni Duruma Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 33. Dini Tutum Ölçeğinin Medeni Duruma Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Dini Tutum Ölçeği	Bekar	672	31.4	4.7	0.440	0.644
	Evli	14	32.4	4.3		
	Dul	7	32.2	5.3		
	Total	693	31.4	4.7		
Bilişsel	Bekar	672	5.8	1.1	0.408	0.665
	Evli	14	5.6	1.0		
	Dul	7	6.0	0.0		
	Total	693	5.8	1.1		
Duyuşsal	Bekar	672	8.2	1.9	0.714	0.490
	Evli	14	8.7	1.6		
	Dul	7	8.7	1.5		
	Total	693	8.2	1.9		
Davranışsal	Bekar	672	4.1	1.1	0.511	0.600
	Evli	14	4.4	1.1		
	Dul	7	4.1	1.1		
	Total	693	4.1	1.1		
İlişkisel	Bekar	672	9.2	1.5	0.569	0.566
	Evli	14	9.6	0.7		
	Dul	7	9.1	2.2		
	Total	693	9.2	1.5		

Tablo 33'te de görüldüğü üzere; *dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile alt boyutlarının medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür* ($p < 0.05$). Diğer bir ifade ile farklı medeni duruma sahip kişilerin dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile alt boyutları düzeyi aynı seviyededir.

2.4.5. Dini Tutum Ölçeğinin Anne Eğitim Durumuna Göre Değişimini Tespit Amaçlı Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 34. Dini Tutum Ölçeğinin Anne Eğitim Durumuna Göre Değişimini Tespit Amaçlı Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Dini Tutum Ölçeği	Okur- yazar değil	66	32.1	3.9	6.361	0.000*
	Okur-yazar	56	32.6	3.9		
	İlkokul	324	32.0	4.0		
	Ortaokul	140	30.1	5.3		
	Lise ve dengi okul	86	30.4	5.5		
	Yüksekokul/Üniversite	21	29.2	6.2		
	Total	693	31.4	4.7		
Bilişsel	Okur- yazar değil	66	5.8	0.7	1.016	0.407
	Okur-yazar	56	5.9	0.7		
	İlkokul	324	5.8	1.1		
	Ortaokul	140	5.7	1.2		
	Lise ve dengi okul	86	5.6	1.6		
	Yüksekokul/Üniversite	21	5.8	1.0		
	Total	693	5.8	1.1		
Duyuşsal	Okur- yazar değil	66	8.5	1.6	3.591	0.003*
	Okur-yazar	56	8.8	1.6		
	İlkokul	324	8.3	1.8		
	Ortaokul	140	7.8	2.1		
	Lise ve dengi okul	86	7.9	2.1		
	Yüksekokul/Üniversite	21	7.8	2.2		
	Total	693	8.2	1.9		
Davranışsal	Okur- yazar değil	66	4.3	0.9	3.106	0.009*
	Okur-yazar	56	4.2	1.0		
	İlkokul	324	4.2	1.0		
	Ortaokul	140	3.9	1.2		
	Lise ve dengi okul	86	3.9	1.3		
	Yüksekokul/Üniversite	21	3.9	1.3		
	Total	693	4.1	1.1		

İlişkisel	Okur- yazar değil	66	9.3	1.1	7.404	0.000 *
	Okur-yazar	56	9.5	1.2		
	İlkokul	324	9.4	1.2		
	Ortaokul	140	8.7	1.8		
	Lise ve dengi okul	86	9.0	1.6		
	Yüksekokul/Üniversite	21	8.0	2.6		
	Total	693	9.2	1.5		

*p<0.05

Tablo 34 incelendiğinde; *duyuşsal, davranışsal ve ilişkisel tutum alt boyutlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür* (p<0.05). Anlamlı farklılık gösteren ölçekten alınan toplam puan ile alt boyutlar için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile; *annesi okuryazar olmayan okuryazar ve ilkokul mezunu olan kişilerin ortalaması annesi ortaokul, lise ve dengi okul ve yüksekokul/üniversite mezunu olan kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir.*
- ✓ Duyuşsal tutum için; *annesi okur yazar olmayanların ortalaması annesi ortaokul ve lise ve dengi mezunu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir.* Annesi okur yazar olanların ortalaması annesi ortaokul, lise ve dengi ile yüksekokul/üniversite mezunu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak annesi ilkokul mezunu olan kişilerin ortalaması annesi ortaokul mezunu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir.

2.4.6. Dini Tutum Ölçeğinin Baba Eğitim Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 35. Dini Tutum Ölçeğinin Baba Eğitim Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Dini Tutum Ölçeği	Okur-yazar değil	12	32.83	2.76	2.790	0.017*
	Okur-yazar	23	31.16	3.93		
	İlkokul	236	32.18	3.91		
	Ortaokul	169	30.71	4.78		
	Lise ve dengi okul	185	31.27	5.20		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	30.57	5.26		
	Total	693	31.40	4.66		
Bilişsel	Okur-yazar değil	12	6.00	0.00	0.536	0.749
	Okur-yazar	23	5.94	1.37		
	İlkokul	236	5.75	1.00		
	Ortaokul	169	5.77	1.13		
	Lise ve dengi okul	185	5.80	1.21		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	5.61	1.07		
	Total	693	5.76	1.10		
Duyuşsal	Okur-yazar değil	12	8.75	1.29	2.022	0.074
	Okur-yazar	23	8.45	1.40		
	İlkokul	236	8.51	1.79		
	Ortaokul	169	8.01	2.00		
	Lise ve dengi okul	185	8.09	2.03		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	8.02	2.02		
	Total	693	8.23	1.92		

Davranışsal	Okur-yazar değil	12	4.50	0.52	3.680	0.003*
	Okur-yazar	23	3.75	1.10		
	İlkokul	236	4.25	0.95		
	Ortaokul	169	3.85	1.17		
	Lise ve dengi okul	185	4.11	1.12		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	4.00	1.16		
	Total	693	4.08	1.08		
İlişkisel	Okur-yazar değil	12	9.25	1.22	1.782	0.114
	Okur-yazar	23	9.09	1.53		
	İlkokul	236	9.39	1.17		
	Ortaokul	169	9.00	1.55		
	Lise ve dengi okul	185	9.12	1.65		
	Yüksekokul/ Üniversite	68	8.96	1.84		
	Total	693	9.17	1.49		

*p<0.05

Tablo 35 incelendiğinde; *dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile davranışsal tutum düzeyi baba eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken (p<0.05) diğer alt boyutlar baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0.05)*. Anlamlı farklılık gösteren ölçekten alınan toplam puan ile davranışsal tutum alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile; *babası ilkokul mezunu olanların* dini tutum düzeyi babası ortaokul lise ve dengi okul ile yüksekokul/üniversite mezunu olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ Davranışsal tutum alt boyutu için; babası ilkokul mezunu olanların ortalaması babası okur yazar ve ortaokul mezunu olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak babası lise ve dengi okul mezunu olanların ortalaması babası ortaokul mezunu olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.

2.4.7. Dini Tutum Ölçeğinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 36. Dini Tutum Ölçeğinin Anne Baba Birliktelik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Dini Tutum Ölçeği	Birlikte yaşıyor	639	31.5	4.5	2.832	0.038*
	Ayrı yaşıyor	13	28.5	7.7		
	Boşanmış	13	29.5	6.7		
	Diğer	28	30.6	5.7		
	Total	693	31.4	4.7		
Bilişsel	Birlikte yaşıyor	639	5.8	1.1	0.526	0.665
	Ayrı yaşıyor	13	5.5	1.0		
	Boşanmış	13	6.0	0.9		
	Diğer	28	5.8	1.1		
	Total	693	5.8	1.1		
Duyuşsal	Birlikte yaşıyor	639	8.3	1.9	2.574	0.053
	Ayrı yaşıyor	13	7.3	3.1		
	Boşanmış	13	7.2	2.7		
	Diğer	28	8.1	2.2		
	Total	693	8.2	1.9		
Davranışsal	Birlikte yaşıyor	639	4.1	1.0	3.161	0.024*
	Ayrı yaşıyor	13	3.6	1.4		
	Boşanmış	13	3.5	1.7		
	Diğer	28	3.7	1.4		
	Total	693	4.1	1.1		
İlişkisel	Birlikte yaşıyor	639	9.2	1.5	1.533	0.205
	Ayrı yaşıyor	13	8.4	1.9		
	Boşanmış	13	8.8	2.2		
	Diğer	28	9.3	1.4		
	Total	693	9.2	1.5		

*p<0.05

Tablo 36 incelendiğinde; *davranışsal tutum alt boyutu anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı farklılık gösterirken* ($p<0.05$) ölçeğin diğer alt boyutları anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). Anlamlı farklılık gösteren davranışsal tutum alt boyutu için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile; *anne babası birlikte yaşayanların ortalaması ayrı yaşayanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.*
- ✓ *Davranışsal alt boyutu için; anne babası birlikte yaşayanların ortalaması ayrı yaşayanlar, boşanmış ve diğer şekilde yaşayanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.*

2.4.8. Dini Tutum Ölçeğinin En Uzun Süre Yaşanılan Yere Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 37. Dini Tutum Ölçeğinin En Uzun Süre Yaşanılan Yere Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Dini Tutum Ölçeği	Köy-Kasaba-İlçe	264	32.1	3.8	4.762	0.003*
	İl	367	31.1	5.0		
	Metropol	58	29.8	5.5		
	Yurt dışı	4	31.3	3.6		
	Total	693	31.4	4.7		
Bilişsel	Köy-Kasaba-İlçe	264	5.9	1.0	6.224	0.000*
	İl	367	5.6	1.2		
	Metropol	58	5.9	1.1		
	Yurt dışı	4	4.4	1.8		
	Total	693	5.8	1.1		
Duyuşsal	Köy-Kasaba-İlçe	264	8.4	1.7	2.730	0.043*
	İl	367	8.2	2.0		
	Metropol	58	7.6	2.1		
	Yurt dışı	4	8.6	0.9		
	Total	693	8.2	1.9		

Davranışsal	Köy-Kasaba-İlçe	264	4.2	1.0	2.267	0.079
	İl	367	4.1	1.1		
	Metropol	58	3.8	1.3		
	Yurt dışı	4	4.3	0.5		
	Total	693	4.1	1.1		
İlişkisel	Köy-Kasaba-İlçe	264	9.4	1.2	2.974	0.031*
	İl	367	9.1	1.6		
	Metropol	58	8.8	1.9		
	Yurt dışı	4	9.6	0.5		
	Total	693	9.2	1.5		

*p<0.05

Tablo 37 incelendiğinde; *bilişsel duyuşsal ve ilişkisel tutumun en uzun yaşanılan yere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken* (p<0.05) diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Anlamlı farklılık gösteren ölçekten alınan toplam puan ile alt boyutları için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile en uzun süre köy-kasaba ve ilçede yaşayanların ortalaması en uzun süre il ve metropollerde yaşayanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ Bilişsel tutum için; en uzun süre yurtdışında yaşayanların ortalaması diğer gruplardan anlamlı derecede daha düşüktür.
- ✓ *Duyuşsal tutum için*; en uzun süre köy-kasaba-ilçede ve ilde yaşayanların duyuşsal tutum düzeyi en uzun süre metropolde yaşayanlardan anlamlı derecede daha yüksektir.
- ✓ *İlişkisel tutum için*; en uzun süre köy-kasaba ve ilçede yaşayanların ilişkisel tutum düzeyi en süre il ve metropollerde yaşayanların ilişkisel tutum düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir.

2.4.9. Dini Tutum Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Düzeyine Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analiz Bulguları

Tablo 38. Dini Tutum Ölçeğinden Alınan Toplam Puan ile Alt Boyutlarının Eş Olarak Seçilecek Kişinin Eğitim Düzeyine Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Dini Tutum Ölçeği	Benimle aynı	325	31.4	4.7	1.133	0.335
	Benden yüksek olmalı	112	31.9	4.5		
	Benden düşük olmalı	13	32.4	3.3		
	Benim için önemli değil	240	31.0	4.7		
	Total	690	31.4	4.7		
Bilişsel	Benimle aynı	325	5.8	1.2	0.601	0.615
	Benden yüksek olmalı	112	5.8	1.1		
	Benden düşük olmalı	13	6.0	0.0		
	Benim için önemli değil	240	5.7	1.1		
	Total	690	5.8	1.1		
Duyuşsal	Benimle aynı	325	8.2	1.9	0.913	0.434
	Benden yüksek olmalı	112	8.4	1.7		
	Benden düşük olmalı	13	8.8	1.2		
	Benim için önemli değil	240	8.1	2.0		
	Total	690	8.2	1.9		
Davranışsal	Benimle aynı	325	4.1	1.1	1.114	0.343
	Benden yüksek olmalı	112	4.2	1.0		
	Benden düşük olmalı	13	4.3	0.6		
	Benim için önemli değil	240	4.0	1.1		
	Total	690	4.1	1.1		

İlişkisel	Benimle aynı	325	9.2	1.5	0.148	0.931
	Benden yüksek olmalı	112	9.2	1.6		
	Benden düşük olmalı	13	9.0	1.4		
	Benim için önemli değil	240	9.2	1.4		
	Total	690	9.2	1.5		

Tablo 38’da verilen bulgular incelendiğinde; *dini tutum ölçeği ile eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir* ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyini farklı şekillerde tercih edenlerin genel dini tutum ve alt boyut düzeyleri aynı seviyededir.

2.4.10. Dini Tutum Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Bulguları

Tablo 39. Dini Tutum Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Ekonomik Durumuna Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Dini Tutum Ölçeği	Benimle aynı	205	31.3	4.8	0.618	0.603
	Benden yüksek olmalı	175	31.8	4.2		
	Benden düşük olmalı	8	31.4	2.8		
	Benim için önemli değil	302	31.2	4.8		
	Total	690	31.4	4.7		
Bilişsel	Benimle aynı	205	5.8	1.1	1.064	0.364
	Benden yüksek olmalı	175	5.8	1.1		
	Benden düşük olmalı	8	5.2	1.5		
	Benim için önemli değil	302	5.7	1.1		
	Total	690	5.8	1.1		

Duyuşsal	Benimle aynı	205	8.2	2.0	0.322	0.809
	Benden yüksek olmalı	175	8.3	1.8		
	Benden düşük olmalı	8	8.7	1.4		
	Benim için önemli değil	302	8.2	1.9		
	Total	690	8.2	1.9		
Davranışsal	Benimle aynı	205	4.0	1.1	0.461	0.710
	Benden yüksek olmalı	175	4.2	1.0		
	Benden düşük olmalı	8	4.0	0.5		
	Benim için önemli değil	302	4.1	1.1		
	Total	690	4.1	1.1		
İlişkisel	Benimle aynı	205	9.2	1.5	0.605	0.612
	Benden yüksek olmalı	175	9.3	1.4		
	Benden düşük olmalı	8	9.1	0.9		
	Benim için önemli değil	302	9.1	1.5		
	Total	690	9.2	1.5		

Tablo 39 incelendiğinde; *dini tutum ölçeği ile eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumu arasında anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür* ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyini farklı şekillerde tercih edenlerin genel dini tutum ve alt boyut düzeyleri aynı seviyededir.

2.4.11. Dini Tutum Ölçeği ile Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşına Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi Bulguları

Tablo 40. Dini Tutum Ölçeğinden Alınan Toplam Puan ile Alt Boyutlarının Eş Olarak Seçilecek Kişinin Yaşına Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi

		N	Ortalama	Std. Sapma	f	p
Dini Tutum Ölçeği	Benimle aynı	195	31.4	4.4	4.737	0.003*
	Benden yüksek olmalı	276	32.1	4.4		
	Benden düşük olmalı	86	31.0	4.8		
	Benim için önemli değil	135	30.3	5.3		
	Total	692	31.4	4.7		

Bilişsel	Benimle aynı	195	5.7	1.2	0.600	0.615
	Benden yüksek olmalı	276	5.8	1.0		
	Benden düşük olmalı	86	5.8	1.0		
	Benim için önemli değil	135	5.7	1.1		
	Total	692	5.8	1.1		
Duyuşsal	Benimle aynı	195	8.1	1.8	1.340	0.260
	Benden yüksek olmalı	276	8.4	1.9		
	Benden düşük olmalı	86	8.2	2.0		
	Benim için önemli değil	135	8.0	2.1		
	Total	692	8.2	1.9		
Davranışsal	Benimle aynı	195	4.1	1.0	4.708	0.003*
	Benden yüksek olmalı	276	4.2	1.0		
	Benden düşük olmalı	86	4.0	1.1		
	Benim için önemli değil	135	3.8	1.3		
	Total	692	4.1	1.1		
İlişkisel	Benimle aynı	195	9.2	1.5	3.993	0.008*
	Benden yüksek olmalı	276	9.4	1.3		
	Benden düşük olmalı	86	9.0	1.6		
	Benim için önemli değil	135	8.9	1.8		
	Total	692	9.2	1.5		

*p<0.05

Tablo 40'ta verilen bulgular incelendiğinde; *davranışsal ve ilişkisel tutum alt boyutları eş olarak seçilecek kişinin yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir* denilebilir (p<0.05). Anlamlı farklılık gösteren ölçekten alınan toplam puan ve alt boyutları için farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre;

- ✓ *Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile; eş olarak tercih edilecek kişinin yaşı kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması kendisi için önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.*
- ✓ *Davranışsal tutum alt boyutu için; eş olarak tercih edilecek kişinin yaşının kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.*
- ✓ *İlişkisel tutum alt boyutu için; eş olarak tercih edilecek kişinin yaşının kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.*

2.4.12. Dini Tutum Ölçeğinin Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökenine Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan T-Testi Bulguları

Tablo 41. Dini Tutum Ölçeğinin Eş Olarak Seçilecek Kişinin Etnik Kökenine Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan T-Testi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Dini Tutum Ölçeği	Benim için önemlidir	415	32.0	4.2	17.556	0.000*
	Benim için önemli değildir	276	30.5	5.1		
	Total	691	31.4	4.7		
Bilişsel	Benim için önemlidir	415	5.8	1.1	0.146	0.702
	Benim için önemli değildir	276	5.7	1.1		
	Total	691	5.8	1.1		
Duyuşsal	Benim için önemlidir	415	8.4	1.7	12.268	0.000*
	Benim için önemli değildir	276	7.9	2.2		
	Total	691	8.2	1.9		
Davranışsal	Benim için önemlidir	415	4.2	1.0	23.683	0.000*
	Benim için önemli değildir	276	3.8	1.2		
	Total	691	4.1	1.1		
İlişkisel	Benim için önemlidir	415	9.3	1.4	4.554	0.033*
	Benim için önemli değildir	276	9.0	1.6		
	Total	691	9.2	1.5		

*p<0.05

Tablo 41 incelendiğinde; *duyuşsal davranışsal ve ilişkisel tutumların eş olarak seçilecek kişinin etnik kökenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür.* Eş olarak tercih edilecek kişinin etnik kökeninin kendisi için önemli olduğunu belirtenlerin genel dini tutum düzeyi ile *duyuşsal ve ilişkisel tutum* düzeyi eş olarak tercih edilecek kişinin etnik kökeninin önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.

2.4.13. Dini Tutum Ölçeğinin Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İnancına Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan T-Testi Bulguları

Tablo 42. Dini Tutum Ölçeğinin Eş Olarak Seçilecek Kişinin Dini İnancına Göre Değişimini Tespit Etmek İçin Yapılan T-Testi

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	p
Dini Tutum Ölçeği	Benimle aynı olmalıdır	582	32.16	3.87	112.998	0.000*
	Benim için fark etmez	110	27.38	6.19		
	Total	692	31.40	4.66		
Bilişsel	Benimle aynı olmalıdır	582	5.80	1.04	4.989	0.026*
	Benim için fark etmez	110	5.55	1.38		
	Total	692	5.76	1.10		
Duyuşsal	Benimle aynı olmalıdır	582	8.48	1.66	66.377	0.000*
	Benim için fark etmez	110	6.93	2.56		
	Total	692	8.23	1.92		
Davranışsal	Benimle aynı olmalıdır	582	4.25	0.92	111.182	0.000*
	Benim için fark etmez	110	3.15	1.37		
	Total	692	4.08	1.08		
İlişkisel	Benimle aynı olmalıdır	582	9.32	1.29	42.416	0.000*
	Benim için fark etmez	110	8.34	2.12		
	Total	692	9.17	1.49		

*p<0.05

Tablo 42 incelendiğinde; tüm alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0.05$). Eş olarak seçilecek kişinin dini inancının kendisi ile aynı olması gerektiğini belirtenlerin genel dini tutum düzeyi ile bilişsel, duyuşsal davranışsal ve ilişkisel tutum düzeyi eş olarak tercih edilen kişinin dini inancını kendisi için fark etmediğini belirtenlerin tutumundan anlamlı derecede daha yüksektir.

2.5. Rest ve Dini Tutum Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi Amacıyla Korelasyon Analizine Ait Bulgular

Tablo 43. Rest ve Dini Tutum Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi Amacıyla Korelasyon Analizi

		Dini Tutum Ölçeği	Bilişsel	Duyuşsal	Davranışsal	İlişkisel
Romantizm ve Eş Seçimi Ölçeği	r	-.056	-.030	.010	-.070	-.048
	p	.143	.436	.800	.067	.202
Beraber Yaşama	r	-.282**	-.048	-.206**	-.268**	-.221**
	p	.000	.208	.000	.000	.000
Yalnız ve Tek Doğru	r	.037	-.015	.066	.019	.032
	p	.330	.685	.083	.619	.402
Aşk Yeterli	r	.033	.033	.031	.034	.006
	p	.391	.393	.417	.373	.870
Çaba Gösterme	r	.048	-.008	.099**	.015	.025
	p	.210	.842	.009	.691	.509
İdealleştirme	r	.036	-.026	.068	.032	.015
	p	.341	.492	.075	.395	.701
Zıt Kutuplar	r	.006	-.015	.050	.009	-.021
	p	.882	.687	.190	.817	.575
Tam Güven	r	.033	-.025	.048	.012	.065
	p	.386	.509	.205	.756	.087

Tablo 43 incelendiğinde; *romantizm ve eş seçimi ölçeği beraber yaşama alt boyutunun dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan %28.2 ile duyuşsal tutum alt boyutu ile %20.6 düzeyinde davranışsal alt boyutu ile %26.8 düzeyinde ilişkisel ile %22.1 düzeyinde negatif yönde anlamlı ilişkisi bulunmaktadır.*

Romantizm ve eş seçimi ölçeği *çaba gösterme alt boyutunun dini tutum ölçeğinin duyuşsal alt boyutu ile %0.9 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı ilişkisi bulunmaktadır.*

Dini tutum ve romantizm ile eş seçim tercihleri alt boyutları arasında olumlu ve olumsuz ilişkileri tespit edici sonuçlara ulaşılmış, bu noktada bireylerin evlilik ile

ilgili vermiş olduğu kararlarda sosyo-demografik faktörler ile birlikte dindarlığın mühim bir yönlendirici mekanizma olduğu söylenilebilir. Dini inanç öğelerinin düzenleyici kurallar sunması, insanların sosyal yaşamında korumuş olduğu yüksek manevi değer, diğer tüm alanlarda olduğu gibi eş seçim tutumlarında da nitelikli gücünü göstermektedir denilebilir. Çaba gösterme alt boyutu ile dini tutum duyuşsal alt boyutu arasında pozitif yönde ilişkinin tespit edilmesi, dini duygusal anlamda yaşayan bireylerin, çaba gösterirlerse ilişkilerin daha sağlam olacağına yönelik sınırlandırıcı inanca sahip olmalarında, sosyal hayatta edinmiş oldukları deneyimler etkilidir denilebilir.

Dini tutum romantizm ve eş seçimi ölçeğı beraber yaşama alt boyutunun dini tutum ile arasında negatif yönde anlamlı ilişkisi bulunması nikahsız birlikteliklere dinin bakış açısının olumsuz olması yorumu yapılabilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Din kavramı ve düşüncesi birçok bilimsel ve akademik çalışmada araştırılmasına rağmen müstakil olarak din ve evlilik üzerine yapılan çalışmaların tarihi çok uzun bir geçmişe gitmemektedir. Dinin bir değişken olarak evlilik ile ilişkisi 1960 ve 1970'lerdeki araştırma ve çalışmalarda alanda kendine yer bulamamıştır (Larson, 1989). Din ile aile kurumu üzerine yapılan nitelikli araştırmalar, 1980'li yıllar ile başlamış, 2000'lerde ilgi odağı haline gelmiştir. Yapılan çalışmalarda değerler, toplumsal ve ahlaki gelişim ikinci planda kalsa da din değişkeni ihmal edilmiş değildir. Sosyal bilimler alanında dinin evliliğe olan etkisi dikkate alınması gereken konular arasında görülmektedir. Bu araştırma; dini tutum, romantizm ve eş seçim tercihleri arasındaki ilişkinin boyutları üzerine kurulmuş, başlangıçta sosyo-demografik değişkenler ile ilgili değerlendirmeler yer almıştır.

Dini tutum ölçeği ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye dair t- testi analiz bulgularından elde edilen sonuçlara göre; kadın ve erkek katılımcılar arasında *ilişkisel alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği* görülürken ($p<0.05$) diğer alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Aslında her iki cinsiyet arasında bazen kısmi farklılıklar görülse de kadın ve erkek dindarlığının iki ayrı uçta yer almadığını ifade etmenin daha doğru olduğunu söyleyebiliriz.

Dini tutum alt boyutlarından elde edilen sonuçlar bakımından ise; ilişkisel alt boyutunda kadınların ilişkisel dini tutumu erkeklerin ilişkisel dini tutumu düzeyinden anlamlı derecede daha büyüktür ($p=0,015$ ve $p>0,05$). Yapmış olduğumuz araştırmanın sonuçları ile benzerlik ve farklılık gösteren araştırmalar da bulunmakla birlikte araştırmamızı destekleyen ve çalışmamızdan farklı sonuçlar elde edilen çalışmalardan bahsetmenin gerekli olduğu kanaatindeyiz.

Dini tutum ve sosyo-demografik verilerden dini tutumun ile cinsiyet arasında bir farklılaşma vardır hipotezini destekleyen ve ülkemizde yapılan çalışmalardan Özbaydar (1970), yaptığı çalışmada inanç bakımında kadın-erkek farkının olmadığı

saptanmıştır. Uysal (1996), tarafından gerçekleştirilen araştırma bulguları ile bizim çalışmamız ile benzerlik göstermektedir. Sözü edilen çalışmada İslam “inanç esaslarını benimseme” hususunda kadın katılımcılar ile erkekler arasında fark olmadığı, ortak inanç ve değer kazanımı noktasında dinin önemli rol oynadığı tespit edilmiştir. Yine bahsi geçen aynı çalışmada dindarlığın “ibadet ve etki” boyutları noktasında dini tutum ve davranış göstermede erkeklerin lehine bir artış olduğu, dini pratikleri gerçekleştirme ve dinin etkisini hissetme bakımından erkeklerin kadınlardan daha etkin gayret gösterdikleri ve yaşantılarında dinin etkisini daha derinden hissettikleri de tespit edilen sonuçlar arasındadır. Sezen (2008), Aydın (2008) tarafından yapılan çalışmalarda ise, cinsiyet bakımından dini inanç düzeyleri arasında önemli bir fark görülmemiştir. Koç ve arkadaşları (2009), cinsiyet bakımından ahlaki yargı düzeyleri arasında önemli bir fark görmemiştir. Diğer yandan çalışmamızın aksine cinsiyet değişkeni ile dindarlık arasında anlamlı bir değişikliğin söz konusu olduğuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Mehmedoğlu (2004), tarafından yapılan çalışmada, erkeklerin kadınlara göre, inanç boyutu hariç, diğer dindarlık boyutlarında daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Yapıcı’nın gerçekleştirdiği çalışmada (2007) ise kız öğrenciler, “dinin etkisini hissetme”, “dua etme”, “tövbe edip af dileme”, “dine önem verme” ve “özel dindarlık algısı” açısından erkeklerden anlamlı derecede farklılaşmıştır. Dindarlığın söz konusu görüntülerinde kızların erkeklerden daha önde olduğu, ancak, “Allah’ın varlığını hissetme” “namaz kılma” ve “oruç tutma” bakımından cinsiyetler arasında gözlenen farklılıkların anlamlılık seviyesine ulaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla cinsiyet değişkeni bağlamında kız öğrencilerin dini yaşayışın bazı göstergelerinde erkeklerden farklılaştığı bununla birlikte farklılığın anlamlılık seviyesine ulaşmadığı yerlerde de kızların erkeklerden daha dindar bir görüntü çizdiği görülmüştür. Kerimov’un (2016) üniversite öğrencileri arasında yaptığı çalışmada da “erkek ve kız öğrencilerin din algıları arasında önemli fark ortaya çıkmamıştır” sonucu çalışmamızı destekleyecek niteliktedir.

Yurt dışında yapılan çalışmaların çoğunda genellikle kadınların erkeklerden daha dindar olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir (Allport, 2004). Miller vd. (1995), kadınların dini ritüellere daha sıklıkla katıldıklarını, dini eğilimlerinin pozitif yönde, inançlarında samimi ve hassas oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Laythe ve arkadaşları (2001), tarafından yapılan araştırma, erkeklerin kızlara oranla daha yüksek

dini inanç düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. H. W. Helm, ve arkadaşları, (2001) tarafından yapılan araştırmalarda ise, cinsiyet bakımından dini inanç düzeyleri arasında önemli bir fark görülmemiştir. Bunun dışında gerçekleştirilen çalışmalarda Yahudi ve Müslüman bireyler üzerinde yapılan büyük ölçekli araştırmalarda erkeklerin kadınlardan daha dindar oldukları sonuçları da kabul gören yaklaşımların tersini göstermektedir (Yapıcı, 2007).

Cinsiyet ve dindarlık bağlamında yapılan çalışmalar dini hayatın kavramsallaştırılması noktasında tek ya da çok boyutlu olarak değişiklikler göstermektedir denilebilir. Bu hususta kadın ve erkek katılımcıların her alt boyut için değişiklik gösterdiğini bazılarında erkek bazılarında kadınların lehine sonuçlar elde edildiği görülmektedir (Argyle, 1999). Çalışmamızda ilişkisel alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmış olmamızın cinsiyetler üzerinde dindarlığın farklılaşmasının sebepleri üzerinde birkaç yorum yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Miller ve Hoffmann (1997), gündelik yaşamın kadınlar üzerindeki etkisinin, risk ve tehlike durumları karşısında kendi varlıklarını koruyabilmek adına dini yaklaşımlarının pozitif olduğunu ileri sürmüşlerdir Tarhan (2005) ise otoriteye sığınma ihtiyacı duymaları, problem durumlarına karşı güçsüz hissetmeleri sebebiyle dini duygularının ve yönelimlerinde etkisini gösterdiğini ileri sürmektedir. İlişkisel alt boyut olarak ele aldığımız bu kavram ise bireylerin zor zamanlarda Allah'ın kendilerine yardım ettiğini düşünmeleri ile Allah'ın kendilerine çok yakın olduğunu hissediyor olma bakımından iki cinsiyet arasında farklılık arz etmektedir denilebilir. Argyle ve Beit Hallahmi' nin (2014), bu hususa yönelik görüşleri ise kadınların dine olan yakınlığını anlamak için bizleri aydınlatacak niteliktedir. Kadınların erkeklere nazaran psikolojik anlamda suçluluk, pişmanlık, kaygılı ve endişeli kişilik niteliklerine sahip olmaları, toplumsal cinsiyet algısının iki cinsiyetin yetiştiriliş aşamasında kadınlara itaat ve sosyal hayatın birçok alanında yapılan engellemeler ve mahrumiyetler kadın dindarların dine daha sıkı bir biçimde sarılması ve tanrı ile ilişkisel anlamda daha iyi oldukları sonucunu doğurmaktadır. Çalışmamızda üniversiteli kadın öğrencilerin Allah ile kurmuş oldukları ilişkisel alt boyutu ile kendini Allah ile ne düzeyde yakın gördüğü kastedilmektedir. Bu noktada kadınların psikolojik yapıları, sosyo-kültürel etkilerin etkisinden söz edilebilirken, bunun dışında yapılan dindarlık ve dini tutum çalışmalarında standart ölçeklerin

kullanılmaması, çalışma grubunun farklı oluşu ve dindarlık tanımlarında aranan niteliklerin farklı oluşu gibi sebepler çalışmalarda birbirinden farklı sonuçlar elde edilmesine sebep olmuştur. Çalışmamız sonucunda 1. hipotezimiz *Dini tutumun ile cinsiyet arasında bir farklılaşma vardır* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmış, ilişkisellik alt boyutunun kadın katılımcılarda anlamlı düzeyde erkeklere nazaran farklılık gösterdiğini, dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ve cinsiyet için anlamlı bir farklılığın olmadığı tarafımızca tespit edilmiştir.

Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan; İlahiyat fakültesi öğrencileri ortalaması BESYO, edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak MYO, öğrencileri ortalaması edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir şeklinde bulgulara ulaştığımız araştırmamızda *katılımcıların fakültelerine göre dini tutum düzeyi ortalamaları farklılık göstermektedir* şeklinde kurduğumuz 2. hipotezimiz doğrulanmıştır.

Araştırmamızı destekleyen ve benzerlik gösteren birkaç çalışmanın sonuçlarından söz etmek yerinde olacaktır. Tolunay (2001)'ın elde ettiği bulgulara İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin “ahlaki yargı düzeyleri” diğer fakülte öğrencilerinininkilere nazaran daha yüksek tespit edilmiştir. Diğer yandan Yapıcı (2003) araştırması bizim bulgularımızla benzer niteliktedir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin dinin gündelik hayata, sosyal ve insani ilişkiler bağlamında diğer bölümlere nispeten etkisini daha fazla hissettikleri tespit edilmiştir. Yıldız (2006) tarafından yapılan araştırmalarda, yine İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin “dindarlık düzeyleri” karşılaştırılan fakülte öğrencilerinin dindarlık düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur. Sezen (2008) ve Aydın (2008) tarafından yapılan araştırmalarda, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin “dini inanç düzeyleri” diğer bölüm öğrencilerinininkine kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin diğer fakülte öğrencilerinininkilere nazaran yüksek bulunması, katılımcıların almış oldukları din eğitimi programları, dini kimlikle özdeşleşme ile ilişkilendirilebilirken geleneksel hayat algısı, dini muhtevalı dünya görüşleri ve yaşam tarzı ile yetiştirilmiş olmaları bu sonucu etkileyen sebepler olabilir. Yapılan çalışmalar neticesinde bireylerin almış oldukları din eğitiminin, seküler eğitim ile kıyaslaması yapıldığında din eğitimin dini yaşantıyı olumlu yönde desteklediği, seküler bir eğitimin artan kademelerinde dini tutum ve dini hayatın negatif yönde etkilendiği görülmektedir. Ancak dini hayatın

boyutları ve dindarlık görüntülerinde gözlemlenen düşüşler genel manada dindarlığın tamamı için genel geçer olarak görülmemelidir. Kaya (1993)'nın üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada ahlaki yargı ve okul türü arasında ilişkinin olmadığını tespit ettiği araştırmalar da mevcuttur. Kaya'nın çalışmasında olduğu gibi Yapıcı (2006)'nın yapmış olduğu araştırma neticesinde elde ettiği bulgular çalışmamız ile uyumlu görülmemektedir. Bahsi geçen araştırmada “Allah’ın varlığını iç dünyalarında hissetmeleri” bakımından eğitim fakültesi öğrencilerinin olduğunu tespit etmiştir.

Bulgular incelendiğinde; alt boyutlarının aile ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile ailesi farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip olanların dini tutum genel düzeyi ile alt boyutları aynı seviyededir çıkarımına ulaşılmıştır. Benzer ve destekler nitelikte; Kaya (1993), yaptığı çalışmada elde ettiği bulgulara göre, ahlaki yargı puan ortalamaları bakımından, ekonomik düzey grupları arasında önemli derecede bir farklılık bulamamışken, Sezen (2008) ve Aydın (2008)'in araştırmalarında çalışmamızla benzer sonuçlar elde edilmiş, ekonomik düzey bakımından, öğrencilerin dini inanç düzeyleri arasında bir fark görülmemiştir. Örnek nitelikte olan Yıldız (2006) ve Kaya (1998) tarafından yapılan çalışmalarda ise ekonomik düzey ve dindarlık arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan bir diğer çalışmada ise; Köktaş (1993), ekonomik düzey ve dindarlık arasındaki ilişkiyi negatif yönde bulmuşken, Arslan (2008), pozitif yönde bir bulmuştur. Şengün (2008) ise ekonomik gücü yüksek olan öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeylerinin, mukayese edilen diğer gruba göre daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Sonuç olarak, ekonomik düzey bakımından, öğrencilerin dini tutum düzeyleri arasında önemli bir fark görülmediği ve ekonomik durumun dini tutumu etkileyen bir unsur olmadığı tespit edilmiştir.

Anne-babanın birlikte yaşama durumu ile dini tutum arasında ilgili *katılımcıların anne baba birliktelik durumuna göre dini tutum düzeyleri farklılaşmaktadır* şeklinde kurmuş olduğumuz 3. hipotez doğrulanmış, davranışsal tutum alt boyutu anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı farklılık gösterirken ölçeğin diğer alt boyutları anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılık gösteren davranışsal tutum alt boyutu için; dini tutum ölçeğinden

alınan toplam puan, anne babası birlikte yaşayanların ortalaması ayrı yaşayanlardan anlamlı derecede daha yüksekken, davranışsal alt boyutu için; anne babası birlikte yaşayanların ortalaması ayrı yaşayanlar, boşanmış ve diğer şekilde yaşayanlardan anlamlı derecede daha yüksektir sonuçlarına ulaşılmıştır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalarda ebeveynlerin, bireylerin ruhsal ve dini gelişim göstermesinde önemli paya sahip olduğu tespit edilmiştir (Boyatzis, 2005). Sosyalleşme sürecinde ebeveyn-çocuk ilişkisinin bireyde bıraktığı etki dini anlamda da olabildiğince önemli görülmektedir (Dollahite - Marks, 2005). Bireylerin dini tutumlarını dini ritüellere ortak katılım, rol modelleme ve dini gelişimi aile birliğinin desteklediği elde edilen sonuçlardandır (Ozorak, 1989). Ailenin, dindar olarak görülen ebeveynlerle olumlu, destekleyici ilişki biçimleriyle dini tutumları pozitif yönde etkilediği görülmektedir.

Katılımcıların uzun süre yaşadıkları yere göre dini tutum farklılaşmaktadır şeklinde kurduğumuz 4. hipotezimiz araştırma bulguları ile desteklenmiştir. Ölçekten alınan toplam puan ($p=0.003$, $p<0.05$) ile bilişsel ($p=0.000$, $p<0.05$) duyuşsal ($p=0.043$, $p<0.05$) ve ilişkisel ($p=0.031$, $p<0.05$) tutumun en uzun yaşanan yere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür. Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile en uzun süre köy-kasaba ve ilçede yaşayanların ortalaması en uzun süre il ve metropollerde yaşayanlardan anlamlı derecede daha yüksekken, *bilişsel tutum* için; en uzun süre yurtdışında yaşayanların ortalaması diğer gruplardan anlamlı derecede daha düşüktür. *Duyuşsal tutum* için; en uzun süre köy-kasaba-ilçede ve ilde yaşayanların duyuşsal tutum düzeyi en uzun süre metropolde yaşayanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. *İlişkisel tutum* için; en uzun süre köy-kasaba ve ilçede yaşayanların ilişkisel tutum düzeyi en süre il ve metropollerde yaşayanların ilişkisel tutum düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir sonuçlarına ulaşılmıştır. Uzun süre yaşanan yer ile dindarlık arasındaki ilişkiyi ele alan bazı çalışmalarda, bu iki değişken arasında bir ilişki görüldüğü Şengün (2008)'ün araştırmasında kasabalarda yaşayan katılımcıların ahlaki olgunluk düzeylerinin şehirlerde yaşayanlara nazaran göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Ancak bunun dışında Kaya (1993), Kaya (1998), Aydın (2008), yapmış oldukları araştırmalarda yaşanan yer ile dini tutum arasında kayda değer bir ilişki bulamamışlardır. Elde edilen sonuçlar neticesinde dini tutumun ilişkisel alt boyutunda farklılaşmanın bulunmaması çoğunlukla yaşanan yer ile dini tutum

arasındaki ilişkinin gelişen teknoloji ve iletişim imkanlarının kır ve kent arasındaki farklılaşmaları önlediği sonucuna ulaşmamızı sağlamaktadır. Bunun dışında yapılmış çalışmalar için kısıtlı imkanların ve kapalı topluluk özelliği gösteren kırsal kesimlerde, dini inanç ve geleneklere bağlılığın kentlere göre olumlu düzeyde olduğu yorumu yapılabilir.

Araştırmamız bekar üniversite öğrencilerinin tercihleri üzerinde yapılmayı hedeflenmiş olmakla birlikte farklı medeni durumda olan katılımcıların da varlığı göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmamızda farklı medeni duruma sahip kişilerin dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile alt boyutları düzeyi aynı seviyededir çıkarımına ulaşılmıştır ($p<0.05$). Medeni durum değişikliğinin araştırmamızda katılımcıların genel dindarlık eğilimlerinde anlamlı farklılığa yol açmadığı gözlenmiş, daha önce yapılan araştırmalarda medeni durum ve dini tutum arasında ilişki tespit edilmiş Uysal (2006), Köktaş(1993) gibi çalışmalar ile çeliştiği görülse de çalışma grubunun çoğunlukla öğrencilerden seçilmiş olmasıyla açıklanabilir olduğu kanısındayız.

Araştırmamızda *katılımcıların anne eğitim seviyesi ile dini tutum düzeyleri arasında farklılaşma söz konusudur* şeklinde kurduğumuz 5. hipotezimiz elde bulgular neticesinde doğrulanmıştır. Ölçekten alınan toplam puan ($p=0.000$, $p<0.05$) ile duyuşsal tutum ($p=0.003$), davranışsal ($p=0.009$) ve ilişkisel tutum ($p=0.000$) alt boyutlarının anne eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan annesi okuryazar olmayan, okuryazar ve ilkökul mezunu olan kişilerin ortalaması annesi ortaokul lise ve dengi okul ve yüksekokul/üniversite mezunu olan kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Duyuşsal tutum için; annesi okur yazar olmayanların ortalaması annesi ortaokul ve lise ve dengi mezunu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir elde edilen bulgular arasındadır. Annesi okur yazar olanların ortalaması annesi ortaokul lise ve dengi ile yüksekokul/üniversite mezunu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak annesi ilkökul mezunu olan kişilerin ortalaması annesi ortaokul mezunu kişilerden anlamlı derecede daha yüksektir.

Yine araştırmamızda *katılımcıların baba eğitim seviyesi ile dini tutum düzeyleri arasında farklılaşma söz konusudur* şeklinde savunduğumuz 6. hipotezimiz

doğrulanmış, çalışmamızda dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ($p=0.017$, $p<0.05$) ile davranışsal tutum ($p=0.003$, $p<0.05$) düzeyi baba eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken diğer alt boyutlar baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$). *Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile babası ilkokul mezunu olanların* dini tutum düzeyi babası ortaokul lise ve dengi okul ile yüksekokul/üniversite mezunu olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. *Davranışsal tutum alt boyutu için; babası ilkokul mezunu olanların* ortalaması babası okur yazar ve ortaokul mezunu olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak babası lise ve dengi okul mezunu olanların ortalaması babası ortaokul mezunu olanlardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anne-babanın eğitim durumunun öğrencinin dini tutumunu açıklama noktasında önem arz ettiği bir gerçekliktir. Ebeveynlerin sahip olduğu birçok nitelik çocukların dünya görüşünü büyük oranda etkilemekle birlikte, dini tutumu ebeveyn eğitim durumu bazen olumlu olabildiği gibi bazen olumsuz bazen daha kompleks bir biçimde etkileyebilmektedir. Ülkemizde olduğu gibi Batı’da yapılan araştırmalar eğitim seviyesi ile dini hayatın birbirini etkilediği sonucuna ulaşılan birçok çalışma mevcuttur (Günay, 1986).

Yüksek öğrenim ile dindarlık ilişkisinin tespit etmeye yönelik ülkemizde yapılan araştırmalarda bu iki değişken arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapıcı (2006), eğitim sistemine yönelik yapmış olduğu çıkarımda, "pozitivist yapısı, modernitenin dini adeta modern öncesi dönemin kalıntısı olarak değerlendirdiği" sebebiyle inanç gerekliliklerini arka plana atan ve dini zaman üstü bir olgu olarak ele alan bir duruma getirmiştir yorumu yapılabilir. Eğitim düzeyi ve dindarlık ile ilgili yapılan birkaç araştırmadan söz etmemiz gerekirse; Hökelekli’nin (1992) 20-60 yaş arasındaki yükseköğretim mezunu katılımcılar ile gerçekleştirdiği araştırmasında Çalışma Grubunun %50’sinin dinin kendi hayatında önemli bir yeri olduğunu ve din ile bağlantı içerisinde olduğunu ifade ederken, %9,3 oranında katılımcıların din karşıtı ve dine negatif yaklaşan bireyler olduğu tespit edilmiştir. Uysal’ın (2006) yapmış olduğu araştırmada da buna benzer bir nitelikte, eğitim düzeyi ile dindarlık arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızda ise; anne ve babası üst eğitim kademelerinden aşağı doğru katılımcıların dini tutumlarının kıyaslanır oranda azaldığı tarafımızca elde edilmiş,

anne ve babası yüksek okul veya üniversite mezunu olan öğrencilerin dini tutumlarının diğer grup öğrencilere kıyasla daha zayıf olduğuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızda değinilen bir başka konu ise; araştırmamızda eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyini farklı şekillerde tercih edenlerin dini tutum ve alt boyut düzeyleri aynı seviyede tespit edilmiş ve dini tutumu yüksek ya da düşük çıkan katılımcılar benzer nitelikte tercihlerde bulunmuş, herhangi bir farklılaşma söz konusu değildir diyebiliriz ($p>0.05$). Bulgularımız çerçevesinde eş olarak seçilecek kişinin *eğitim düzeyinin kendisiyle aynı olmasını* tercih edenlerin oranı %47,1 eş olarak seçilecek kişinin *eğitim düzeyinin önemli olmadığını* belirtenlerin oranı %34,8 eş olarak seçilecek kişinin *eğitim düzeyinin kendisinden yüksek olmasını* tercih edenlerin oranı %16,2 eş olarak seçilecek kişinin *eğitim düzeyinin kendisinden düşük olmasını* tercih edenlerin oranı %1,9'dır. Veriler üzerinden eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyinin *kendisiyle aynı olmasını* tercih edenlerin oranının diğerlerine göre daha fazla olduğu tarafımızca tespit edilmiştir. Evlenme kararı verecek bireyler için eş adayının birbirlerine yakın kültür değerlere, inanç ve benzer donanımlara sahip olması önem arz etmektedir. Çalışmamızda katılımcıların eğitim seviyesinin kendisi ile aynı olmasının tercih sebebi olması gibi Ondaş (2007) araştırmasında benzer sonuçlar elde edilmiş, Keldal (2015), araştırmamızı destekleyen bir biçimde kadın katılımcıların eğitim düzeyini erkeklerden daha önemli gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmamızda ulaşılmak istenilen 7. hipotezimiz ise; *katılımcı grupta dini tutum düzeyleri yüksek kişiler için eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumu farklılık göstermektedir* şeklindedir. Çalışmamızda *kendisiyle aynı olmasını* tercih edenlerin oranı %29,7 eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumunun *kendisinden yüksek olmasını* tercih edenlerin oranı %25,4 eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumunun *kendisinden düşük olmasını* tercih edenlerin oranı %1,2 eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumunun *önemli olmadığını* belirtenlerin oranı %43,8'dir. Verilerden elde edilen sonuca göre; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumunun *kendisi için önemli olmadığını* tercih edenlerin oranı diğerlerine göre daha fazla olan kısmı oluşturmaktadır. *Dini tutum ölçeği ile eş olarak seçilecek kişinin ekonomik durumu arasında anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür* ($p>0.05$). Diğer bir ifade ile eş olarak seçilecek kişinin ekonomik düzeyini farklı şekillerde tercih edenlerin genel dini tutum ve alt boyut düzeyleri aynı seviyededir. Bireylerin sahip olduğu

ekonomik ve sosyal özellikler, onların hayatı algılama, ilgi, tutum, yaşama felsefesi ve birçok alanda belirleyicilik göstermektedir. Bu nitelikler, kişilerin eş seçimi ve evlilik ile beklentilerinin de birbirinden bağımsızlaşmasını, farklılaşmasını sağlamaktadır. Kalkan vd. (2015), cinsiyet rolleri gereği iyi bir gelire sahip olmanın kadınlar için tercih sebebi olduğunu, güç ve statü için bu şartın sağlanması için gerekli görülmüştür. Benzer sosyoekonomik yeterliliklere sahip kişilerin evlilikte başarıyı ve uyumu artıracığı düşünülebilir. Dini tutum ile eş adayının ekonomik gücü arasında ise anlamlı bir farklılığın görülmediği tarafımızca tespit edilmiştir.

Eş seçimi için yaş önemli bir ölçüttür araştırmamızda, eş olarak seçilecek kişinin yaşının *kendisinden büyük* olmasını tercih edenlerin oranı %39,9 *kendisiyle aynı* olmasını tercih edenlerin oranı %28,2 eş olarak seçilecek kişinin yaşının eş olarak seçilecek kişinin yaşının *kendisinden küçük* olmasını tercih edenlerin oranı %12,4 eş olarak seçilecek kişinin yaşının *önemli olmadığını* belirtenlerin oranı %19,5'dir. Verilerden elde edilen sonuçlara göre katılımcıların çoğunlukla *eş olarak tercih edecekleri kişinin kendisinden daha büyük* olmasını istedikleri sonucu elde edilmiştir. Bunun dışında *davranışsal ve ilişkisel tutum alt boyutları eş olarak seçilecek kişinin yaşına göre anlamlı farklılık göstermektedir* denilebilir ($p<0.05$). *Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile; eş olarak tercih edilecek kişinin yaşı kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması kendisi için önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. Davranışsal tutum alt boyutu için; eş olarak tercih edilecek kişinin yaşının kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. İlişkisel tutum alt boyutu için; eş olarak tercih edilecek kişinin yaşının kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir.* Konumuzun devamında katılımcılara göre en uygun evlenme yaşının ne olduğu sorulmuş ve katılımcıların en uygun evlenme yaşının 23-35 yaş arasında olduğunu belirtenlerin %92,4 oranındayken, en uygun evlenme yaşı 36 ve üzeri yaş olarak belirtenlerin oranı %3,9 olarak tespit edilmiş, en uygun evlenme yaşının 18-22 yaş arası olduğunu belirtenlerin %3, 18'den küçük olduğunu belirtenlerin toplam katılımcıya oranının %0,7 olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Elde edilen verilere göre katılımcıların çoğunluğuna göre evlenmek için en uygun yaş dilimi 23-35 yaş aralığı olduğu görülmektedir. Bu

bağlamda evlenecek bireyler için yaş gerek yaşam tecrübeleri noktasında gerekse üreme yeterliliği için önemli görülen bir faktördür denilebilir. Buunk vd. (2001) yapmış oldukları araştırmada erkeklerin daha çok kendilerinden küçük kadınlar ile evlenmeyi uygun gördüklerini öne sürerken, Hayes (1995), eş seçerken var olması gereken dikkat edilmesi gereken hususların birçok konuda benzerlik kurulması olduğunu ileri sürerken yaş niteliklerinin bu noktada yer almadığını ileri sürmüştür.

Evlilik için uygun görülen yaş aralığının yükselmesinin sebebi olarak ise; evliliği ertelemenin doğal bir sonucu olarak görülmelidir denilebilir. (Şentürk, 2008). TÜİK verilerine göre ortalama ilk evlenme yaşı 2020 yılında yaklaşık olarak erkekler için 26, kadınlar için 25 olmuştur (TÜİK, 2020).

Kişilerin sahip olduğu dini inançlar, bireylerin yeme içme davranışlarından, sosyal birçok aktiviteye, yaşam kurallarından, eğlence adabına kadar birçok alanda etkisini hissettirmektedir. Evlilik için eş adaylarının aynı ya da benzer dini inanca sahip bireyler olmaları yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar arasındadır. Huzurlu ve konforlu bir evlilik için çiftlerin birbirine olan uyumu bu kaliteyi artıracak bir etkidir (Keldal, 2015). Araştırmamızda katılımcılar için evlenecekleri kişilerin dini inancı tercihleri farklılık göstermektedir şeklinde olan 8. hipotezimiz desteklenmiştir. Eş olarak seçilecek kişinin dini inancının *kendisi ile aynı* olması gerektiğini belirtenlerin oranı %84,1 eş olarak seçilecek kişinin dini inancının *kendisi için fark etmeyeceğini* belirtenlerin oranı %15,9'dur. Elde edilen verilerden eş olarak seçilecek kişinin *yaş ekonomik durum ve etnik kökenine kıyasla dini inancının kendileri ile aynı olması* yönünde daha yüksek oranda bir beklentide oldukları görülmüştür. İncelendiğinde; tüm alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0.05$). Eş olarak seçilecek kişinin dini inancının kendisi ile aynı olması gerektiğini belirtenlerin genel dini tutum düzeyi ile bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve ilişkisel tutum düzeyi eş olarak tercih edilen kişinin dini inancını kendisi için fark etmediğini belirtenlerin tutumundan anlamlı derecede daha yüksektir

Badahdah ve Tiemann (2009)'ın yapmış olduğu araştırma çalışmamızı destekler mahiyettedir. Araştırma bulgularına göre her iki cinsin de muhtemel eş adayında aradıkları en baskın niteliğin dini benzerlik olduğu tespit edilmiştir (Durmazkul, 1991)'un yapmış olduğu araştırmada, katılımcıların %51'i eş adaylarının

ideolojik görüşlerinin kendi ideolojik görüşleriyle benzer olmasını tercih etmiş, kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre bu benzerliğe daha fazla hassasiyet gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Çalışmamızda ele alınan diğer bir konu ise; katılımcıların eş olarak seçecekleri kişi ile ilgili etnik köken tercihleridir. 9. hipotezimiz *katılımcılar için evlenecekleri kişilerin etnik köken tercihleri farklılık göstermektedir* şeklindedir ve araştırmamız neticesinde doğrulanmıştır. Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgulara göre; eş olarak seçilecek kişinin etnik kökeninin *kendisi için önemli olduğunu* belirtenlerin oranı %60,1 eş olarak seçilecek kişinin etnik kökeninin *önemli olmadığını* belirtenlerin oranı %39,9'dur. Elde edilen veriler katılımcıların eş tercihlerinde etnik kökenin kendileriyle aynı olması yönünde tercihte bulunmuştur *duyuşsal davranışsal ve ilişkisel tutumların eş olarak seçilecek kişinin etnik kökenine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür*. Eş olarak tercih edilecek kişinin etnik kökeninin kendisi için önemli olduğunu belirtenlerin genel dini tutum düzeyi ile *duyuşsal ve ilişkisel tutum* düzeyi eş olarak tercih edilecek kişinin etnik kökeninin önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. Bireyler kendi niteliklerinde ırk, etnik köken ve sosyal sınıf açısından benzer eş adaylarını tercih etmektedirler. Çalışmamızda bu kısma kadar eksen itibarıyla eş seçiminde temel olarak tercih edilen nitelikler verilmiştir. Bireylerin bu nitelik, yaşam standartları ve değişkenler ölçeğinde beklenti, şahsiyet ve kimlik özellikleri ile belirlenmektedir denilebilir.

Yapılan araştırmalar neticesinde evlilik tutumlarına yönelik değişimler, boşanma oranlarındaki artış ve evliliğe yönelik kararların daha geç yaşlarda alınması yönünde bir artışın olduğu görülmektedir. Bireylerin ilişki biçimlerine yönelik inanç ve davranış tarzları evlilik tercih ve davranışlarına büyük ölçekte etki etmektedir (Rosen ve Park, 2013). Bir aşk türü ve aşktan beklenti olarak ele alınabilecek olan romantizm kavramı ise; yakınlık, sevgi, saygı, duygusal, bilişsel ile cinsel bir etkileşim ve bağlılık olarak nitelendirilebilir. Bu kavram ile evlilik kuran insanların, evliliklerinin devamlılığı ve doyumu, evliliğe yönelik bakış açısı üzerinde doğrudan etkisini göstermektedir (Atak ve Taştan, 2012; Demir, 2008). Romantizmin eş seçim tercihleri üzerine etkisini bireylerin duygu durumlarının farkında olması ile ilişkilendirilebilir (Tüfekçi, 2008). Çalışmamızda diğer bir başlık olarak “eş seçim

tercihleri” ile ilgili araştırmalar incelendiğinde üniversite öğrencileriyle yapılmış birçok araştırmanın varlığı gelişim dönemini gereği potansiyel olarak ele alınan katılımcıların öğrenciler üzerinden yapılması ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bireyselleşme, dini, ahlaki ve insani değerlerden uzaklaşmanın neticesinde kurulan birliktelikler ideal dışı evliliklerin artmasına sebep olmuştur.

Eş seçim tercih ve stratejileri hususunda irdelenen çalışmalar, cinsiyetler arasındaki farklılaşmalar açısından incelenmiş olmakla birlikte ortaya konan araştırmalarda, dini değerlerin, etnik niteliklerin ve kültürel özellikler gibi değişkenler ile eş seçim tutumlarını büyük oranda etkilediği sonuçlarına ulaşılmış, araştırma bulgularının bir kısmı birbirini destekler nitelikte olsa da bulguların tutarlılık göstermediği bulgularla da karşılaşılmış olduğunu belirtmek doğru olacaktır. *Romantizm ve eş seçim tercihleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusudur* şeklinde kurduğumuz 10. Hipotezimiz doğrulanmıştır. Bizim çalışmamızın romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan *ile beraber yaşama ve çaba gösterme alt boyutları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken* ($p<0.05$) diğer alt boyutlar cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Anlamlı farklılık gösteren ölçekten alınan toplam puan ve alt boyutlar için erkeklerin ortalaması kadınlardan anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer bir ifade ile erkeklerin romantizm ve eş seçimi ölçeği *genel düzeyi ile beraber yaşama ve çaba gösterme boyutu* kadınlardan anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Her iki cins için de evlilik tercihlerinde psikolojik doyum ve uyum içerisinde, “bağımlılık” değil “karşılıklı bağıllığın” olması şartı ile sağlıklı bir birlikteliğin olmasının mümkün olduğunu belirtmek gerekirken, eşlerin beklentilerinin karşılanmadığı noktada boşanmaların gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Tüfekçi (2008)’nin yaptığı araştırma neticesinde de kadın ve erkek bireyler arasında romantizm ile eş seçim tutumları arasında farklılaşmaların olduğu tespit edilmiş, kadınların “özgeci aşk tutumu” içerisinde oldukları ve romantik doyum ve düşüncelerinin erkeklere nazaran değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmamızda olduğu gibi Kalav (2012), *beraber yaşama ve çaba gösterme* alt boyutu alt boyutundan erkeklerin kadın katılımcılara göre daha yüksek puan alınmalarının sebebinin toplumsal beklenti ve rollerin etkin olabileceği, toplumun kadın üzerine yüklemiş olduğu anlamlardan ileri geldiği söylenilebilir. Katılımcı kadın

ve erkekler arasındaki temel farklılığın toplumsal cinsiyetten kaynaklanmakta olduğu düşünülebilir.

11. hipotezimiz *romantizm ve eş seçim tercihleri ile fakülte arasında anlamlı bir farklılaşmanın* söz konusu olduğu şeklindedir. Bu bağlamda romantizm ve eş seçim ölçeğinden alınan toplam puan ile beraber yaşama ve idealleştirme alt boyutları fakülteye göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p<0.05$) diğer alt boyutlar anlamlı farklılık göstermemektedir. Romantizm ve eş seçimi ölçeği için; *BESYO öğrencilerinin ortalaması ilahiyat, edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir. Ek olarak MYO Fakültesi öğrencileri ortalaması ilahiyat fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha büyüktür. Beraber yaşama alt boyutu için; BESYO öğrencileri ortalaması diğer fakülte öğrencileri ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir.* Bununla birlikte eğitim fakültesi öğrencileri ortalaması ilahiyat fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir. *İdealleştirme alt boyutu için; BESYO öğrencilerinin ortalaması ilahiyat, edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha yüksektir.* Farklı bir sonuç olarak MYO Fakültesi öğrencileri ortalaması ilahiyat fakültesi öğrencilerinden anlamlı derecede daha büyük olduğu elde edilen bulgularımız arasındadır. Fakülte değişkeni ile alt boyutlar arasındaki farklılık genel anlamda alınan dini eğitimi arasındaki farklılıktan doğduğu yorumu doğru olacaktır. Fakülte öğrencileri arasında evliliğe yüklenen anlamlar alt boyutlar için değişiklik arz etmektedir değerlendirmesi yapılabilir.

Diğer bir araştırma konumuz; *aile ekonomik düzeyi ile beraber yaşama alt boyutunun göre anlamlı farklılık gösterdiği görülürken* ($p<0.05$) ölçekten alınan toplam puan ile diğer alt boyutların aile ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Beraber yaşama alt boyutu için; *gelir düzeyi orta ve çok düşük olanların ortalaması gelir düzeyi iyi olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir* sonucuna ulaşılmış, *medeni durum ile tam güven alt boyutunun göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken* ($p<0.05$) diğer alt boyutların medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür ($p>0.05$) *bekar ve dul olanların ortalaması evli olanlardan anlamlı derecede daha yüksektir* sonucu tarafımızca tespit edilmiştir. Bekar katılımcılar, evlenecekleri eşe karşı tam bir güvene sahip olunması gerektiğini kabul ederken, evli katılımcılar ile farklılık göstermişlerdir.

Anne eğitim düzeyi ile eş seçim ve romantizm ölçeği alt boyutlarından *tam güven alt boyutu göre anlamlı farklılık gösterirken* diğer alt boyutlar anlamlı farklılık göstermemektedir. *Annesi yüksekokul/üniversite mezunu öğrencilerin ortalaması annesi diğer eğitim düzeyine sahip kişilerin ortalamasından anlamlı derecede daha düşüktür.* Romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan ile alt boyutları *baba eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.* Diğer bir ifade ile babası farklı eğitim düzeyine sahip kişilerin romantizm ve eş seçim ölçeği geneli ile alt boyutları düzeyi aynı seviyededir.

Romantizm ve eş seçim tercihleri ile anne baba birliktelik durumu arasında anlamlı bir farklılaşma söz konusudur şeklinde kurduğumuz 12. Hipotezimiz doğrulanmıştır. *Anne baba birliktelik durumu ile aşk yeterli alt boyutu göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken* diğer alt boyutlar anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Anne babası birlikte yaşayanlar ve boşanmış olanların ortalaması diğer şekilde yaşayanların ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir. Elde edilen bulgular neticesinde anne ve babası birlikte olan katılımcılar için aşkın yeterli görülmesi onların evliliğe ve duygusal ilişkilere olan sınırlandırıcı inançlarının diğer katılımcılar ile farklılık gösterdiği sonucuna ulaştırmıştır.

En uzun süre yaşanan yer ile romantizm ve eş seçimi ölçeği ile alt boyutlarının *göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği görülmüştür.* Diğer bir ifade ile farklı yerlerde en uzun süre yaşayan kişilerin romantizm ve eş seçim ölçeği alt boyutları aynı düzeydedir denilebilir.

Romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan ile alt boyutlarının eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyine göre değişimi incelendiğinde; *beraber yaşama ve çaba gösterme alt boyutunun anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken;* romantizm ve eş seçme ölçeğinin geneli için; eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyinin kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması diğer grupların hepsinden anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiş, *beraber yaşama alt boyutu için;* eş olarak seçilecek kişinin eğitim düzeyinin kendisi için eğitim durumunun önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olmasını isteyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. *Çaba gösterme alt*

boyutu için kendisi için eğitim durumunun önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olmasını isteyenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. Tütengil (1978), gerçekleştirdiği araştırma neticesine göre; katılımcıların %52,4'ü kadının yaş itibarıyla erkekten büyük olmasının sakıncalı görmektedir. Tütengil (1978), çalışmasında katılımcılarının %56,5'i kadının eğitim seviyesinin erkekten yüksek olmasının sakınca doğuran bir durum olduğunu ileri sürmüştür.

Eş olarak seçilecek kişinin ekonomik düzeyinin *beraber yaşama ve çaba gösterme alt boyutunun anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği* görülürken ($p<0.05$) diğer alt boyutların anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür. Romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan için; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik düzeyinin kendisinden düşük ve kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir. *Beraber yaşama alt boyutu için*; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik düzeyinin kendisinden düşük ve kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir. *Çaba gösterme alt boyutu için*; eş olarak seçilecek kişinin ekonomik düzeyinin kendisinden düşük ve kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalamasından *anlamlı derecede daha yüksektir*.

Evrensel bir gerçeklik olarak evlilik kurma sebepleri irdelendiği zaman ortaya çıkan sonuçlar arasında ekonomik etkenlerin, statü toplumsal işlevleri yerine getirmesinden kaynaklı olduğu araştırmalarda elde edilen bulgular arasındadır. (Güleç, 2013; Kayhan, 2011). Buss (1989), yılında yaptığı araştırmada 37 kültür için “eş seçiminde cinsiyet farklılıklarını evrimsel yaklaşımın hipotezi açısından test ettiği ve verilerini 6 farklı kıtada, 33 ülkede ve 5 farklı adadan topladığı” çalışmasında elde ettiği bulgulara; katılımcıların ait olduğu tüm kültürlerde erkekler, “*evlenecekleri kişinin yaşça kendilerinden küçük olmasını*” istemektedir. Eş seçiminde ekonomik özellikler ise; “*kadınlar için erkeklerden daha önemli*” olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar neticesinde; eş seçiminde evrimsel yaklaşımın kanıtlanmasına yönelik sonuçlar barındırmaktadır. Buss ve arkadaşlarının süreç içerisinde kültürel değerlerin eş seçim tutumlarına olan etkisini tespit etmeye yönelik yaptıkları araştırma; “50 yıllık

sürede çeşitli coğrafi bölgelerden 1939 yılında 628 kişi, 1956 yılında 120 kişi, 1967 yılında 566 kişi, 1977 yılında 316 kişi, 1984 ve 1985 yıllarında 1496 kişi ve 1996 yılında 607 kişi katılmıştır.” (Buss vd. 2001). Araştırma bulguları sonucunda geçen bu süreç içerisinde katılımcıların tercihlerinde değişikliklerin meydana geldiğini tespit edilmiş hem erkeklerin hem de kadın katılımcıların dış görünümüne, fiziksel çekicilik ve ekonomik yeterliliğe verdiği önem artış göstermiştir. Erkeklerin bu süre zarfında “ev işlerindeki beceriye” verdiği önem azalmakla birlikte, her iki cinsiyetten katılımcıların çift uyumu ile aşka verdiği önem artmıştır araştırma neticesinde 1996 yılında artık her iki cinsiyetin eş seçiminde aradığı nitelikler benzer olma eğilimi göstermiştir.

Romantizm ve eş seçimi ölçeğinden alınan toplam puan ile alt boyutlarının eş olarak seçilecek kişinin yaşına göre değişimi incelendiğinde; *beraber yaşama, çaba gösterme ve idealleştirme alt boyutlarının eş olarak seçilecek kişinin yaşına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.* Romantizm ve eş tercih ölçeği genelinden alınan toplam puan için; eş olarak seçilecek kişinin yaşının kendisiyle aynı, kendisinden düşük ve kendisi için önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. *Çaba gösterme alt boyutu için;* eş olarak seçilecek kişinin yaşının kendisiyle aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. *İdealleştirme alt boyutu için;* eş olarak seçilecek kişinin yaşının kendisiyle aynı olması gerektiğini belirten kişilerin ortalaması kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir elde edilen bulgular arasındadır.

Evlilik sayılarındaki azalış, ilk evlenme yaşındaki yükselme eğilimi ile boşanma oranlarındaki yaşanan değişimler, bireyler üzerinde evlilik ile ilgili tutumları yönlendirici etki uyandırmaktadır. Ondaş, (2007), yapmış olduğu araştırmada araştırmaya katılan öğrencilerin %52,2’sinin en uygun evlenme yaş aralığının 26-29, %37,1’inin ise 22-25 olduğu bulgularına ulaşmış, Türkaslan ve Suleymanov (2010), çalışmalarında üniversite öğrencilerinin en uygun evlenme yaşını 22-25 yaş aralığı olduğunu tespit etmişlerdir. Erikson’un psiko-sosyal gelişim kuramına göre “yakınlığa karşı yalıtılmışlık/yalnızlık dönemi” olarak ifade ettiği bu süreç, evlilik ve aile kurma görevlerinin olduğu bir dönemi ifade ederken; Havighurst’un gelişim görevlerine göre,

18-30 yaş aralığında olan genç yetişkinlik döneminde olan kişiler, için de aile ve evlilik kurumu gelişim ödevi olarak görülmüştür (Seiffge-Krenke ve Gelhaar, 2008).

Emond ve Eduljee (2014) yılında yapmış oldukları araştırmada “cinsiyet farklılıklarına göre ideal duygusal ilişki yaşanacak sevgili ve ideal cinsel ilişki yaşanacak sevgili için hangi özelliklerin arandığını” belirlemeye çalışmışlar ve elde ettikleri bulgular neticesinde kadın ile erkek katılımcılar için ortak olan nitelikler, eş adaylarında aşkı ve sadakati görmek, iyi bir mizah anlayışıyla beraber, eş adaylarının kendilerinden genç olmaları olarak tespit edilmiştir.

Eş olarak seçilecek kişinin etnik kökeninin *beraber yaşama alt boyutunun anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görüldüğünde, ölçekten alınan toplam puan ile diğer alt boyutların anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür* ($p>0.05$). Eş olarak tercih edilecek kişinin etnik kökeninin önemli olmadığını belirtenlerin ortalaması önemli olduğunu belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksek bulunmuşken; *beraber yaşama alt boyutunun eş olarak seçilecek kişinin dini inancına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür*. Eş olarak seçilecek kişinin dini inancının önemli olmadığını belirtenlerin romantizm ve eş seçme ölçeği geneli ile beraber yaşama alt boyutu düzeyi eş olarak seçilecek kişinin dini inancının kendisi ile aynı olması gerektiğini belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksektir. Maliki (2009), yılında Güney Nijerya’da ikamet eden öğrencilerin eş seçme kriterlerini incelemiş 7 farklı üniversiteden öğrencinin görüşlerini aldığı, araştırmasında bulgular; eş seçiminde önemli olan en baskın faktör bireylerin sahip oldukları “kişilik özellikleri” şeklinde bir sonuç elde etmiştir. Bununla birlikte bireylerin eş seçim tercihlerini belirleyen diğer faktörler ise; “dini ve etnik benzerlik, fiziksel sağlık, dış görünüş, sahip olunan meslek ve eğitim seviyesidir” (Maliki, 2009).

Elde edilen sonuçlar neticesinde; eşlerin karşılıklı duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi, bağlılık kurulması ve dayanışma süreçlerini kapsayan bir kavram olarak romantik ilişkiler, bireylerin ilişki doyumlarını birçok yönde etkileyen kişiler arası ilişkilerde önem arz eden bir faktördür (Solmuş, 2010). Buna ek olarak bireylerin evlilik ile ilgili sahip oldukları gerçek dışı beklenti ve inanışları evlilik yaşantılarında sorunları da beraberinde getirmeye sebep olacaktır denilebilir.

Araştırmamızda 13. hipotezimiz, *dini tutum ile romantizm ve eş seçim tercihine arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur* şeklindedir. Ölçeğin geneli itibarıyla bu hipotez doğrulanmışken alt boyutlarında değişkenlik görülmektedir. Romantizm ve eş seçimi ölçeği *beraber yaşama alt boyutunun dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile .282 duyuşsal tutum alt boyutu ile .206 düzeyinde davranışsal alt boyutu ile .268 düzeyinde ilişkisel ile .221 düzeyinde negatif yönlü anlamlı ilişkisi bulunmaktadır*. Romantizm ve eş seçimi ölçeği *çaba gösterme alt boyutunun, duyuşsal ve davranış alt boyutu ile .099 düzeyinde pozitif yönlü anlamlı ilişkisi* bulunduğu elde edilmiştir. Buradan elde edilen bulgular eş seçim tercihlerinde dini tutumun oldukça önemli bir faktör olması, yaşantı biçiminin dini yargı ve kalıplar neticesinde doğrudan etkilendiği görülmektedir. Dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan, duyuşsal ve davranışsal alt boyutlarının beraber yaşama alt boyutu ile negatif yönlü ilişkisinin olması dindar bireylerde evlilik öncesi yaşam deneyimlerine olumsuz bir bakış açısı olduğu bulgularına ulaşmamızı sağlamıştır. Dini tutum duyuşsal ve davranışsal alt boyutu ile çaba gösterme arasındaki pozitif yönlü ilişki ise dinin eş tercihinde çabaya kalmaksızın gerçekleşmesi uygun olan bir olay olarak anlamlandırıldığı yorumu yapılabilir. Eş olarak seçilecek kişinin dini yaşantısı kadar kurulan etkileşimlerde ve yapılan girişimlerde dinin etkilerini görmek mümkündür. Türkarlan ve Süleymanov (2010)’a göre manevi değerlerin uygun ve Bener (2011) çalışmasında, eş seçimindeki ilk tercihlerinde eş adayı ile aynı dinden olmayı önceledikleri gerek romantizm ve eş seçim tutumlarında dinin etkisini gerekse sosyal yaşamda inanç ve duygu ortaklığının ne kadar mühim bir noktada olduğunu destekler niteliktedir. Strauss (1974) katılım gösteren kadınların %42,5’inin, erkeklerin ise %41.6’sının farklı dini inanışa sahip olan bireylerle evlenmeyi uygun görmediği elde edilen bulgular arasında olmakla beraber Batı toplumunda ülkemize nazaran benzer dini inanca sahip olmanın daha az önemli olduğu sonucuna ulaşmamızı sağlar niteliktedir.

Özgüven (2000) çalışmasında, eş adaylarının dini inançlarının kendilerinininki ile benzer nitelikte olması gerektiğini %86,0 oranla belli etmişlerdir. Bener (2011) tarafından yapılan araştırmada, araştırmaya katılım sağlayan erkeklerin %32,5’i eş seçiminde “ilk tercihlerinin” “dindarlık” olduğunu ifade ederken, kız öğrencilerin %43 oranda ilk tercih kriterinin “dindarlık” olduğu yanıtı vermişlerdir. Bunun dışında dini tutumun etki etmiş olduğu önemli bir alt boyut olarak beraber yaşamak eş adaylarının

evlilik öncesi flört etmeleri ile ilgili olarak; Esmer (1991), tarafından yapılan çalışma sonucu itibariyle, katılımcı kadınların dörtte üçünün evlilik öncesinde eş adaylarının flört etmesini onayladıkları, uyumlu ve anlaşmalı evlilikler için bunun gerekli olduğu elde edilen sonuçlar arasındadır. Ceylan (1994), gerçekleştirmiş olduğu araştırmasında evlenmeyi düşündükleri kişi ile yapılan flörtün evlenmeye isteklilik uyandıran bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kaya (2002), yapmış olduğu çalışmada dıştan denetimli kişilik özellikleri gösteren bireylerin beraber yaşama ve nikahsız birlikteliklere daha olumlu yaklaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Değerlendirmeler neticesinde, evlilik öncesi birlikte yaşamaya yönelik birtakım tutumların dini yasaklamalar ve inançlara bağlılık gösterdiği düşünülebilir. Bunun dışında evlilik öncesinde flört etmek, görecelilik arz etmesinden dolayı geçmişte yapılan çalışmalar ile günümüz arasında olumlu yaklaşım gösteren bir oranla karşılaştığı görülmektedir. Din, evlilik ile karşılıklı bir ilişkisinin olduğu bilinen en mühim kurum niteliğindedir. Aile birliği dini tutumları etkilediği gibi, dini tutum aile kurma ve ailedeki ilişki biçimlerini doğrudan ya da dolaylı bir tarzda etkilemektedir (Kımtır, 2015). Misyon olarak dinler bireylere var olan inanç sistemleri ile birlikte yol gösterici bir rol de üstlenir, eş seçim tercihleri, yönelim ve aile bağlılığını üst düzeyde artırır denilebilir.

Bireylerin temel beklentileri, ilişki kurma beceri ve şekilleri, çocuk yetiştirme, evlilik ile ilgili birçok konu dini öğreti ve kişilerin dindarlık düzeyleri ile yakından ilişkilidir (Call ve Heaton, 1997). Evlilik hayatında potansiyel etkisi olan değerler ve etkileri incelendiği zaman çiftler arasında uzlaşmalar, affetmeye isteklilik ve bağlılık noktasında bir takım uygulama alanları sağlamaktadır (Lambert ve Dollahite, 2006). Din evlilikte sadakat, sorun çözme becerileri, evlilik kurumunun devamlılığı, sevgi ve saygı, güven ve ortak amaçları artıran, çiftlere ortak değerler oluşturma imkânı vererek dini ve ahlaki anlamda destek olma, biraradalık ve yaşam bilinci sağlamada önem kazanmaktadır denilebilir.

Günümüzde evlilik motivasyonu oluşturan en önemli etkenin romantizm ve aşk olduğu, ortak paylaşımda bulunulan ve tanışarak yapılan evliliklerin daha tercih edildiği yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar arasındadır. Rougemont (2005), batı toplumu için bireyselleşmenin evlilik tercih ve yönelimlerinde romantizmin önem

kazanmasını sağladığı, fikri ve ruhsal benzerlik, kültür, gelenek uyumu dini inanç ve ailenin etkisinin geri planda kaldığını ileri sürmüştür. Romantizmin aracı konumundan amaç olarak kabul görmesi, günümüz dünyasının modern bir çizgide hız kazanarak ilerlemesi ile görücü usulü evliliklerin daha az tercih edildiği geleneksel topluluklarda bu durumun devam ettiği şeklinde yorumlanabilir. İlk evlilik yaşındaki artış, evlilik dışı birliktelikler, modernite, ekonomik ve sosyal bazı dinamiklerin evlilik ve aileye bakış açısını değiştirip dönüştüren birer faktör olarak ele almak mümkündür. Değişen ve dönüşen dünyada kültürel hafıza ve dinin sosyal hayattaki etkisinin evlilik yönelim ve tercihlerinde etkisi üzerinde var olan kodlarını korumaya devam etmekte olduğu söylenilebilir (Çelik, 2000).

Sonuç kısmını özetlemek gerekirse bu araştırmada genel itibariyle; dini tutum ölçeği ile sosyo-demografik verilere yönelik sonuçlar elde edilmiş dini tutum ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkinin ilişkisel alt boyutunun cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken ($p<0.05$) ölçekten alınan toplam puan ile diğer alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Aslında her iki cinsiyet arasında kısmi farklılıklar görülse de kadın ve erkek dindarlığının iki ayrı uçta yer almadığını ifade etmenin doğru olduğu söylenilebilir. Fakülte ve aile sosyo-ekonomik düzeyi ile dini tutum arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; ilahiyat fakültesi öğrencilerinin dini tutum düzeyi, diğer fakülte öğrencilerinin dini tutum düzeyinden daha yüksekken, bulgular incelendiğinde; dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ve alt boyutlarının, aile ekonomik düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Anne baba birliktelik durumu ile ölçekten alınan toplam puan açısından davranışsal tutum alt boyutuna göre anlamlı farklılık gösterirken ($p<0.05$) ölçeğin diğer alt boyutları anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. En uzun yaşanan yer ile ölçekten alınan toplam puan, bilişsel, duyuşsal ve ilişkisel tutumun anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülürken, diğer alt boyutların anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırmamızda farklı medeni durumda olan kişilerin dini tutum ölçeğinden elde edilen toplam puan ile alt boyutlarının aynı düzeyde olduğu çıkarımına ulaşılmıştır. Verilerden elde edilen sonuçlara göre katılımcıların çoğunlukla eş olarak tercih edecekleri kişinin kendisinden daha büyük olmasını istedikleri, dini tutum ölçeğinden alınan toplam puan ile eş olarak tercih edilecek kişinin yaşının kendisiyle

aynı ve kendisinden yüksek olması gerektiğini belirtenlerin ortalaması, kendisi için önemli olmadığını belirtenlerden anlamlı derecede daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen verilere göre katılımcılar, evlenmek için en uygun yaş dilimini 23-35 yaş aralığı olduğunu belirtmiş, katılımcıların eş tercihlerinde eş adayının etnik kökenin kendileriyle aynı olması yönünde tercihte bulundukları tespit edilmiştir.

Eş seçimi konusundaki sınırlandırıcı inançlar cinsiyet yönünden değerlendirildiğinde ölçekten alınan puanlar bazında kadın ve erkeklerin ortalama puanları arasında bir fark bulunmaması cinsiyete göre değişiklik göstermediği tespit edilmiştir. Alt boyutlardan elde edilen sonuç çerçevesinde beraber yaşama ve çaba gösterme alt boyutları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken erkeklerin kadın katılımcılara göre evlilik konusunda deneyim ve çaba odaklı tercihlerinin olduğu söylenebilir. Kadın katılımcıların toplum içindeki sosyal rolleri, konumları ve yetiştirilme tarzlarından kaynaklı olarak eş seçimi konusunda beraber yaşama alt boyutunda erkeklerden farklı tercihlere sahiptirler. Toplumun kadın üzerindeki gücünün karşı cins ile evlilik tercihlerinde etkisini gösterdiği yorumu yapılabilir.

Aşk yeterli alt boyutu anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken diğer alt boyutlar anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir Anne babası birlikte yaşayanlar, boşanmış olanların ortalamasından anlamlı derecede daha yüksektir. Burada parçalanmış aileye mensup olan kişilerin evliliğe yönelik inanç ve düşünce sistemlerinin gelişmesinde sahip oldukları aile tipinin etkisinden söz edebiliriz.

Bireylerin ikamet yerlerine göre evliliğe bakış açıları, daha kapalı toplum özelliği gösterdiği düşünülen küçük yerleşim birimlerinin, büyük yerleşim yerlerine göre daha sınırlandırıcı nitelikte olabileceği varsayımı akıllara gelse de eş seçimi ile ilgili tercihlerin ikamet yerine göre değişiklik göstermediği söylenebilir. Hızlı gelişen ve değişen teknolojik gelişmeler, internet ve sosyal medya platformları bireylerin romantik ilişki ve evlilik ile düşüncelerini büyük oranda etkilemektedir.

Dini tutum ve romantizm ile eş seçim tercihleri alt boyutları arasında olumlu ve olumsuz ilişkileri tespit edici sonuçlara ulaşılmış, bu noktada bireylerin evlilik ile ilgili vermiş olduğu kararlarda sosyo-demografik faktörler ile birlikte dindarlığın mühim bir yönlendirici mekanizma olduğu söylenilebilir. Dini inanç öğelerinin

düzenleyici kurallar sunması, insanların sosyal yaşamında korumuş olduğu yüksek manevi değeri, diğeri tüm alanlarda olduğu gibi eş seçim tutumlarında da nitelikli gücünü göstermektedir denilebilir. Bunun dışında çaba gösterme alt boyutu ile dini tutum duyuşsal alt boyutu arasında pozitif yönde ilişkinin tespit edilmesi, dini duygusal anlamda yaşayan bireylerin, çaba gösterirlerse ilişkilerin daha sağlam olacağına yönelik sınırlandırıcı inanca sahip olmalarında, sosyal hayatta edinmiş oldukları deneyimler etkilidir denilebilir. Dini tutum romantizm ve eş seçimi ölçeğı beraber yaşama alt boyutunun dini tutum ile arasında negatif yönde anlamlı ilişkisi bulunması nikahsız birlikteliklere dinin bakış açısının olumsuz olmasından kaynaklandığı söylenilebilir.

ÖNERİLER

Ülkemizde ve dünyada ikili ilişkilerde evlilik öncesi programların rağbet kazanması genç yetişkinlerin bu noktadaki tutumlarını belirlemek için çalışmaların yaygınlık kazandığı bilinmektedir. Toplumun can damarı olarak adlandırılabilen aile kurumunu güçlendirmek, neslin bilinçli ve sağlıklı evlilik tercihlerinde bulunması ve bu konuda farkındalık artırmak tutumlarının belirlenmesi önem arz etmektedir. Evliliğin bir sözleşmenin ötesinde aile kurma bilinci ve hayatın evlilik ile yaşanılmaya değer bir nitelik kazanması hususunda yaygın kültür ögesi olarak kabul görmesi doğru olacaktır.

1. Bu araştırma üniversite öğrencileri üzerinde uygulanmış olduğundan dolayı kısıtlılık arz etmektedir. Daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilmesi adına farklı ve geniş örneklem gruplarında araştırmalar yapılabilir.
2. Evlilik modelleri farklılık gösterse de evrensel bir kurum olan ailenin sağlam temeller üzerine kurulabilmesi için danışmanlık merkezleri tarafından eş seçimine yönelik bireylere bilinçli kararlar alma noktasında eğitimler yapılabilir. Üniversitelerde eş seçim tercihleri hakkında seminer ve konferanslarla bilgilendirme yapılabilir.
3. Evlilikten beklentileri ve ilişki kurma biçimleri gerçekçi olmayan gençler için, yapılan çalışmaların daha anlaşılabilir ve uygulamaya dönük olması adına rehberlik faaliyetleri yapılmalıdır.
4. Aile kurumunun son dönemde uğramış olduğu tahribat bilimsel çalışmalar ile daha derinlemesine çalışmalı, şiddet eğilimli eşler ya da eş adayları eğitimlere tabi tutulmalıdır.
5. Evlilik üzerine politika ve projeler hazırlanarak evliliğin niteliğini, devamlılığını ve aile hayatının mutluluğunu sağlamaya yönelik adımlar atılmalı ve toplum üzerinde yapılan çalışmalar desteklenmelidir.
6. Aile kurumunun değerleri, aile bireylerini bir araya getirecek dini bilgilendirmeler gerek medya gerekse eğitim sisteminde hak ettiği biçimde yer bulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Allport, Gordon Willard. *Birey ve Din*. çev. Bilal Sambur. Ankara: Elis Yay. 2004.
- Alptekin, Duygu. *Toplumsal Aidiyet ve Gençlik*. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık, 2012 .
- Apaydın, Halil. *Kişilik Özelliklerinin Dini Tutum ve Davranışlara Etkisi*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001.
- Aronson, Elliot. Wilson, - Akert. *Sosyal Psikoloji*. çev. Okhan Gündüz, İstanbul: Kaknüs Yayıncılık, 2012.
- Aslantürk, Zeki - Amman, Tayfun. *Sosyoloji*. İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1999.
- Atalay, Hamit. *İngilizce-Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları, 1999.
- Atik, Aslıhan. "Gelişim Kuramlarına Din Eğitimi Bağlamında Genel Bir Bakış". *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4/3, 2015, 728-743.
- Aydın, Ayhan. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi, 2009.
- Aydın, Ali Rıza. "*Din ve Psikoloji İlişkisi Üzerine*". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/1, 2004, 18-19
- Aydın, Cüneyd. "*Dinsel Fundamentalizm İle Yeni Çağ İnançlarına Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişkiler*". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2008.
- Aydın, Mehmet. *Din Felsefesi*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2010.
- Ayten, Ali - Köse, Ali. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2018.
- Ayverdi, İlhan. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2005.
- Bahadır, Abdülkerim. *Jung ve Din*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2010.
- Baysal, Ayşe Can. *Sosyal Psikoloji*. İstanbul: Filiz Kitabevi. 1989.
- Bener, Muhammet. "*Dindarlık-Eş Seçimi İlişkisi (SdÜ Örneği)*", Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, 2011.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Yeni Çizgi Yayınları, 1995.
- Budak, Selçuk. *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2000.

- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmi 'u 's-sahih*. nşr. Muhammed Zühreir b. Nasr. 8 Cilt, Dâru Tavki'n-Necât, 2. Basım, 1422/2001.
- Burger, Jerry. M. *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2006.
- Certel, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. Isparta: Berikan Yayınevi, 2014.
- Cihan Güngör, Hüdayar vd. "Romantizm ve Eş Seçim Tutum Ölçeğinin Uyarlanması Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4/36, (2011), 180–190.
- Cüceloğlu, Doğan. *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Evrim Matbaacılık, 1991.
- Cüceloğlu, Doğan. *İçimizdeki Çocuk*. Remzi Kitabevi, 2019.
- Çelik, Celalettin. *Şehirleşme ve Din*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2002.
- Dönmezer, Sulhi. *Sosyoloji*. İstanbul: Hünutabat Matbaası, 1974.
- Durmazkul, Aysel Dursun. *Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçim Tercihleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1991.
- Ece, Hüseyin Kerim. *İslam'ın Temel Kavramları*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2000.
- Erikson, Erik. *İnsanın Sekiz Çağı*. çev. Bedirhan Üstün; Vedat Şar. Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık, 1984.
- ez-Zebîdî, Muhammed Murteza. *Tecü'l-Arus Min Cevahiri'l Kamus*. Kuveyt: 1994.
- Fordham, Frieda. *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*. çev. Aslan Yalçiner. İstanbul: Say Yayınları, 2015.
- Freud, Sigmund. *Bir Yanılsamanın Geleceği*. çev. Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Kaynak Yayınları, 2011.
- Freud, Sigmund. *Totem ve Tabu*. çev. Kamuran. Şipal, Say Yayınları, 2020.
- Fromm, Erich. *Sevme sanatı*. çev. Özden Saatçi Karadana. İzmir: İlya Yayınları, 2011.
- Genç, Yusuf - Durğun, Arif. *Sağlık Çalışanlarının Dini Tutum Düzeyleri*. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20 ,38. Sayı, Aralık (2018), 258.
- Glock, Charles Young . *"Dindarlığın Boyutları Üzerine"* çev.Yasin Aktay - Köktaş, Mehmet Emin, Ankara: Vadi Yayınları, 1998.
- Göksu, Turgut. *Sosyal Psikoloji*. Seçkin Yayıncılık, 2007.

- Gövsä, İbrahim Alaettin. *Ansiklopedik Sözlük*. 1764. Milliyet Yayın Limited Şirketi, 1967.
- Gözütok, Şakir. *İslam Medeniyetinde Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Ensar Yayınlar, 2019.
- Günay, Özgün. “Gençlerin Evlilik ve Aile Yaşamına İlişkin Tutumları”. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3/1, (2013), 4-11,.
- Günay, Ünver. “Modern Sanayi Toplumlarında Din: I”. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3, (1986), 55-58.
- Gündüz, Şinasi. *Yaşayan Dünya Dinleri*. İstanbul: DİB Yayınları, 2007.
- Güney, Salih. *Davranış Bilimleri*. Ankara: Nobel Yayınevi, 2006.
- Hökelekli, Hayati. *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.
- Hökelekli, Hayati. *Gençlik Din ve Değerler Psikolojisi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2006.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- İnceoğlu, Metin. *Tutum Algı İletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi, 2010.
- Jung, Carl Gustav. *Analitik Psikolojinin Temel İlkeleri*. çev. Kamuran. Şipal, İstanbul: Cem yay, 1996.
- Jung, Carl Gustav. *Psikoloji ve Din*. çev. Raziye Karabey, İstanbul: Okyanus Yayınları, 1999.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi, 2003.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *Günümüzde İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi, 2017.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem.- Cemalcılar, Zeynep. *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi, 2017.
- Karaca, Faruk. “Din Psikolojisinde Metot Sorunu ve Bir Dindarlık Ölçeğinin Türk Toplumuna Standardizasyonu.” *EKEV Akademi Dergisi*, 3/1, (2001)187-201.
- Karaca, Faruk. *Dinî Gelişim Teorileri*. İstanbul: DEM Yay. 2007.
- Karaca, Faruk. *Din Psikolojisi*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık, 2011.
- Karaşahin, Hakkı. *Bir Batı Anadolu Kasabasında Dini Hayat (Gördes Örneği)*. Ankara: Birleşik Yayınları, 2007.
- Kaya, Mevlüt. *Din Eğitiminde İletişim Ve Dini Tutum*. Samsun: Etüt Yayınları.1998.

- Kayıklık, Hasan. *Din Psikolojisi Bireysel Dindarlık Üzerine*. Adana: Karahan Yayınları, 2011.
- Kerimov, Eldar. *Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeyleri ile Din Algıları Üzerine Bir Araştırma*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Kısa, Cihat. *Carl Gustav Jung'da Din ve Bireyleşme Süreci*. İzmir: Birleşik Matbaacılık, 2005.
- Koç, Mustafa. "Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramına Göre Üniversite Öğretim Elemanları ile Öğrenciler Arasındaki Etkileşimin Ahlaki Düzeyi". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 2, (2009), 761.
- Köktaş, M. Emin. *Türkiye'de Dini Hayat: İzmir Örneği*. İstanbul: 1993.
- Krech, D. Richard vd. *Cemiyet İçinde Fert*. çev. Mümtaz Turhan, İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi, 1970.
- Kula, Naci. *Bedensel Engellilere Yönelik Tutumlar ile Dini Tutumlar Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*. 19/3, 2006.
- Kulaksızoğlu, Adnan. "Gençlik Çağı Ve Ülkemizde Gençlik Sorunları". *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, (1990), 134.
- Kur'an-ı Kerim Meâli*. çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. "İlâhiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık-değer ilişkisi (M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Örneği)". *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 30/1, 2006, 133-167.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. *Kişilik ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Morgan, Clifford. *Psikolojiye Giriş Ders Kitabı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, 1981.
- Morris, Charles. *Psikolojiyi Anlamak*. çev. H. Belgin Ayvaşık - Melike Sayıl. İstanbul: Türk Psikologları Derneği Yayınları, 2002.
- Nazlı, Serap. *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2014.
- Ok, Üzeyir. "Dini Şemalar Ölçeğinden İnanç veya Dünya Görüşü Şemaları Ölçeği". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 150. 2009.
- Ok, Üzeyir. "Dinî Tutum Ölçeği Ölçek Geliştirme Ve Geçerlik Çalışması". *Uluslararası İnsan ve Bilimler Dergisi*. 8/2, 2011, 528-549.

- Özbaydar, Belma. *Din ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Baha Matbaası, 1970.
- Özgüven, İbrahim Ethem. *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2014.
- Özkalp, Enver. *"Din Kurumu", Davranış Bilimleri*. Ankara: Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1986.
- Pehlivan, Özlem. *Bireyin Dini Tutum Ve Davranışlarına Etki Eden Anne Baba Davranışları Ve Diğer Çevre Faktörleri (14-17 Yaş Grubu)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınevi, 2012.
- Randall, John Herman. *Felsefeye Giriş*. çev. Ahmet Arslan, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, 1982.
- Sakallı, Nuray. *Sosyal etkiler Kim kimi nasıl etkiler?* Ankara: İmge Kitabevi, 2001.
- Sambur, Bilal. *Bireyselleşme Yolu*. Ankara: Elis Yayınları, 2005.
- Sandström, Carl Ivar. *Çocuk ve Gençlik Psikolojisi*. İstanbul, 1971.
- Schultz, Duane.- Schultz, S. *Modern Psikoloji Tarihi* çev. Yasemin Aslay, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2.Basım. 2002.
- Selçuk, Ziya. *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayınları. 2003.
- Silah, Mehmet. *Sosyal psikoloji davranış bilimi*. Seçkin Yayıncılık. 2005.
- Şahin, Doğan. *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Dini Tutumları (Ankara Örneği). Doktora Tezi*. Ankara: AÜSBE, 2007.
- Şener, Arzu. - Terzioğlu, Günsel.. "Bazı Sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması". *Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4/13, (2008) 7-21.
- Şerif , Muzaffer.- Şerif , Carolyn. *Sosyal Psikolojiye Giriş*. çev. Mustafa. Atakay, - Aysun. Yavuz, İstanbul: Sosyal Yayınları, 2. Cilt, 1996.
- Şirin, Turgay. "Üniversite Öğrencilerinin Dini Tutumları ile Ruh Sağlığı ilişkisinin incelenmesi". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4, (2017), 66.
- TDK. Türk Dil Kurumu. Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- Thompson, Ian. *Din sosyolojisine Giriş*. (B. Çoban, Çev.) İstanbul: Birey Yayınları, 2004.

- Turgut, Mehmet Fuat. *Eğitimde ölçme ve değerlendirme metotları* . Ankara: Yargıcı Matbaası, 1995.
- Tutar, Hasan. *Davranış Bilimleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2013.
- Tümer, Günay. Çeşitli Yönleriyle Din. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28/1, (1987), 223.
- Tütengil, Cavit Orhan. Aile ve Evlilik Araştırması Sonuçları. İstanbul: *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyoloji Enstitüsü Yayınları*, 14-15.
- Uçar , Ramazan., Selman , Adnan. “Dini Tercihleri Anlama ve Açıklamaya Farklı Bir Yaklaşım”. *Toplum Bilimleri*, 5/10, Temmuz (2011), 91-110.
- Uysal, Veysel. *Din Psikolojisi Açısından Dini Tutum, Davranış ve Şahsiyet Özellikleri*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1996.
- Uysal, Veysel. *Türkiye’de Dindarlık ve Kadın*. İstanbul, 2006.
- Ülgen, Gülten. *Eğitim Psikolojisi*. İstanbul: Alkım Yayınevi, 1997.
- Vergote, Antonie. *Din İnanç ve İnançsızlık*. çev: Veysel. Uysal, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1999.
- Wehr, Gerhard. *Carl Gustav Jung*. çev. A. Serra Dilek, İstanbul: Şule Yayınları: 2012
- Yapıcı, Asım. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyleriyle Psiko Sosyal Uyumları Arasındaki İlişki". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2, 2003, 65-127.
- Yapıcı, Asım.” Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6/1, (2006), 65-115.
- Yapıcı, Asım. - Zengin, Z. Salih. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyleriyle Psiko-Sosyal Uyumları Arasındaki İlişki”. *Çukurova İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3/2, (2003), 73-74.
- Yavuz, Kerim. *Din Psikolojisinin Araştırma Alanları*. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (1982), 88-93.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınevi, 19. Baskı 2000.
- Yazıcı, Seyfettin. *İslam İlmihali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.

Yıldırım, İbrahim. “Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Kriterleri”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3/ 27, (2007), 15-26.

Yılmaz, Hüseyin. *Din Eğitimi ve sosyal Barış*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.

Yorulmaz, Bilal. Sinema ve Din Eğitimi. 270-271. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Yörükoğlu, Atalay. *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları*. İstanbul: 1989.

EKLER

Ek1. Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.01.2019-353170

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : 60263016-050.06.04-E.353170
Konu : Kararlar(Dr. Öğr. Üyesi Hatice
ACAR ÇINAR'ın Dilekçesi Hk.)

04/01/2019

Sayın Dr.Öğr.Üyesi Hatice ACAR ÇINAR

İlgi: 07/12/2018 tarih ve 20905 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ve ekleri, Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelenmiştir. Kurulun 27/12/2018 tarih ve 13 no'lu toplantısında alınan 8 no'lu kararda; "*Karar 8:Üniversitemiz İlahiyat Fakültesi'nde görev yapmakta olan Dr. Öğr. Üyesi Hatice ACAR ÇINAR'ın 07/12/2018 tarih ve 20905 sayılı dilekçesi ekinde sunduğu; "Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık ve Toplumsal Cinsiyet Algısı ile Eş Seçim Ölçütleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi"* isimli araştırmanın etik olarak uygunluğu Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulu Başkanlığı tarafından incelenmiş ve etik açıdan bir sakınca olmadığı yönünde, Rektör olurlarına sunulmak üzere oybirliği ile, Karar verildi."

denilmekte olup, 27/12/2018 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurul toplantısında alınan 8 no'lu karar, Rektörlük olurlarına sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır
Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

GİZLİ

Adres : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon : 0 346 219 1010 Belgegeçer : 0 346 219 1138
e-Posta : hukuk@cumhuriyet.edu.tr Elektronik Ağ : www.cumhuriyet.edu.tr

Bilgi için : Esengül KIRMAÇ
Unvanı : Bilgisayar İşletmeni

Ek2. Anket Soruları

Değerli katılımcı,

Anketimiz, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı, eş seçimi ve dini tutumu arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Ankete vereceğiniz cevaplar araştırma amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Bu nedenle, **ankete isim ya da kimlik belirten herhangi bir ibare yazmayınız**. Araştırmanın amacına ulaşması için anket maddelerinin **tümünün eksiksiz bir biçimde cevaplandırılması büyük önem taşımaktadır**. Ayıracağınız değerli zaman için teşekkür ederim.

Necla KOCA

2018-Cumhuriyet Üniversitesi /Din Psikolojisi Yüksek Lisans Öğrencisi

➤ **Sosyo-Demografik Bilgi Formu** (Durumunuza uyan yanıtların yanına (X) işareti koyunuz).

1. Cinsiyetiniz:

() Kadın () Erkek

2. Öğrenim gördüğünüz fakülte hangisidir?

- () İlahiyat
() BESYO
() Edebiyat
() MYO
() Eğitim

3. Ailenizin sosyo-ekonomik düzeyi nasıldır?

() Çok İyi () İyi () Orta () Düşük () Çok Düşük

3.Medeni durumunuz nedir?

() Bekar () Evli () Dul () Boşanmış () Diğer...

5) Annenizin eğitim durumu hangi seviyedir?

() Okur-yazar değil. () Okur-yazar. () İlkokul. () Ortaokul. () Lise ve dengi okul.
() Yüksekokul/Üniversite

6) Babanızın eğitim durumu hangi seviyededir?

() Okur-yazar değil. () Okur-yazar. () İlkokul. () Ortaokul. () Lise ve dengi okul.
() Yüksekokul/Üniversite

7) Anne ve babanızın birliktelik durumu nedir?

() Birlikte yaşıyor. () Ayrı yaşıyor. () Boşanmış. () Diğer...

8) Hayatınızın çoğunu nerede geçirdiniz?

() Köy-Kasaba-İlçe. () İl. () Metropol (İstanbul,Ankara vb.) () Yurt dışı

9) Eş olarak seçeceğiniz kişinin eğitim düzeyi ne olmalıdır?

() Benimle aynı olmalı. () Benden yüksek olmalı. () Benden düşük olmalı. () Benim için önemli değildir.

10) Eş olarak seçeceğiniz kişinin ekonomik durumuyla ilgili beklentiniz nedir?

() Benimle aynı olmalı. () Benden yüksek olmalı. () Benden düşük olmalı. () Benim için önemli değildir.

11) Eş olarak seçeceğiniz kişinin yaşı ne olmalıdır?

() Benimle aynı olmalı. () Benden büyük olmalı. () Benden küçük olmalı. () Benim için önemli değildir.

12) Eş olarak seçeceğiniz kişinin etnik kökeni sizin için önemli midir?

() Benim için önemlidir. () Benim için fark etmez.

13) Eş olarak seçeceğiniz kişinin dini inançları sizinkiyle aynı mı olmalıdır?

() Benimle aynı olmalı. () Benim için fark etmez.

14) Sizce en uygun evlenme yaşı kaçtır?

() 18'den küçük () 18-21 () 22-25 () 26-29
() 30-35 () 36 ve yukarısı

REST Ölçeği		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Bu ölçek, bireylerin eş seçimine yönelik inançlarını belirlemeye yöneliktir. Aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra, sizi en iyi yansıttığını düşündüğünüz ifadeyi ilgili paranteze (X) işareti koyarak belirtiniz. Bu bir test olmadığından cevaplar doğru ve yanlış olarak değerlendirilmeyecektir. Önemli olan vereceğiniz cevapların sizi doğru olarak yansıtmasıdır. Ölçekteki hiçbir maddeyi boş bırakmadan cevaplayınız.						
1	Çoğu yaşlılarım gibi, ben de bir gün evleneceğimden eminim.	()	()	()	()	()
2	Evlenmem için uygun olan tek bir gerçek aşk vardır, o da evleneceğim kişiyle olan aşktır.	()	()	()	()	()
3	Birbirimize karşı hissettiğimiz sevgi, evlenmek için asgari düzeyde yeterli bir neden olmalıdır.	()	()	()	()	()
4	Evlilik öncesi birlikte yaşamak, mutlu evliliği sürdürebilme şansımızı arttıracaktır.	()	()	()	()	()
5	Sevgilimle evlenmeyi düşünmeden önce, evliliğimizin süreceğinden kesinlikle emin olmalıyım.	()	()	()	()	()
6	Sevdiğim kişi benim için tamamıyla ideal olmasa bile onunla evlenebilirim.	()	()	()	()	()
7	Evlenilecek uygun kişiyi bulma, çabadan daha çok bir şans işidir.	()	()	()	()	()
8	Her yönüyle birbirine benzeyen çiftlerin ilişkileri çok sıradan ve sıkıcıdır.	()	()	()	()	()
9	Ben hayatta bir kez evleneceğim.	()	()	()	()	()
10	Dünyada mutlu bir evlilik yapabileceğim birçok kişi vardır.	()	()	()	()	()
11	Birbirimize duyduğumuz aşk, mutlu bir evlilik yürütmek için yeterli olmalıdır.	()	()	()	()	()
12	Evlilik öncesi birlikte yaşarsak, evliliğimizde daha mutlu olacağımıza inanıyorum.	()	()	()	()	()
13	Evlenmeden önce iyi bir eş olacağımdan tamamen emin olmalıyım.	()	()	()	()	()
14	İlişkimizdeki her şey beni memnun etmiyorsa, sevgilimle evlenmemeliyim.	()	()	()	()	()
15	Yeterince uzun süre beklersem, evlenebileceğim uygun kişi bir gün karşıma çıkar.	()	()	()	()	()
16	Evlenmeye karar verdiğim zaman, gelecekteki eşimle benzer özelliklere sahip olmak benim için önemlidir.	()	()	()	()	()
17	Dünyanın bir yerinde benim için uygun olan evlenmem en bir eş vardır, ben de başkaları için öyleyimdir.	()	()	()	()	()
18	Birbirimizi sevdiğimiz sürece, evliliğe giden yolda hiçbir engel tanımamalıyız.	()	()	()	()	()
19	İlişkimizi sınamanın bir yolu olarak, evlenmeden önce birlikte yaşamak bizim için iyi bir fikirdir.	()	()	()	()	()
20	Gelecekteki eşim ve ben evlenmeden önce çok iyi bir arkadaş olmalıyız.	()	()	()	()	()

21	Zamanın güçlü sevgimizi aşındırmayacağına inanana kadar evlenmemeliyiz.	()	()	()	()	()
22	Evleneceğim kişi bir eşte aradığım tüm niteliklere sahip olmalıdır.	()	()	()	()	()
23	Evlenecek uygun kişiyi bulmak, benim kontrol edebileceğim bir şey değildir.	()	()	()	()	()
24	Birçok yönden bana benzeyen biriyle evlendiğimde ilişkimiz daha güçlü olacaktır.	()	()	()	()	()
25	Dünyada evlenebileceğim ‘sadece bir tek’ uygun kişi vardır.	()	()	()	()	()
26	Ancak bir aptal, çok sevdiği biriyle evlenmekten kaçır.	()	()	()	()	()
27	Evlenmeden önce birlikte yaşamak, evliliğimizin nasıl gideceğini sınamanın iyi bir yoludur.	()	()	()	()	()
28	Evlenmeden önce evliliğe tamamen hazır olana kadar beklemeliyim.	()	()	()	()	()
29	Benim ihtiyaçlarımın hepsine cevap vereceğinden emin olmasam bile yine de sevgilimle evlenirdim.	()	()	()	()	()
30	Bazıları benim evlilik beklentilerime uygun değildir.	()	()	()	()	()
31	Evlenmek için fazla çaba harcamasam da bir gün evleneceğim.	()	()	()	()	()
32	Benim kişilik özelliklerimin tam tersi özelliklere sahip birisiyle evlenmeliyim.	()	()	()	()	()

Dini Tutum Ölçeği Bu anket, dini tutum ile ilgili bilgi edinmeyi amaçlamaktadır. Formda yer alan cümleler için, “Tamamına Katılıyorum”, “Çoğuna Katılıyorum”, “Yarı Yarıya Katılıyorum”, “Az Katılıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde seçenekler sunulmuştur. Lütfen yan sütunda verilen derecelendirmeyi kullanarak, sizin durumunuz için en uygun olan seçeneği (X) ile işaretleyiniz.		Tamamına Katılıyorum	Çoğuna Katılıyorum	Yarı Yarıya Katılıyorum	Az Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1	Ezan, dua veya ayet gibi dini okumaları dinlediğimden duyulanırım.	()	()	()	()	()
2	Dini etkinliklere katıldığımda gerçekten zevk alırım.	()	()	()	()	()
3	Zor zamanlarda Allah'ın bana yardım ettiğini düşünüyorum.	()	()	()	()	()
4	Allah'ın bana çok yakın olduğunu hissediyorum.	()	()	()	()	()
5	Dini inancın gerekli olmadığını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
6	Dinin toplumların geri kalmasına neden olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
7	İnandığım dinin gereklerini yerine getirmeye çalışırım.	()	()	()	()	()
8	Yaşantımın dini değerlere uygun olup olmadığına dikkat ederim.	()	()	()	()	()

Ek3. Anket Uygulama İzni

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Sayı : 30182376-300-E.341209
Konu : Anket İzni

12/11/2018

EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 11/11/2018 tarihli ve 341095 sayılı yazınız.

Enstitütüz Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Necla KOCA, "Üniversite Öğrencilerinde Dindarlık ve Toplumsal Cinsiyet Algısı ile Eş Seçimli Ölçütleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" konulu tez kapsamında hazırladığı anket çalışmasını aşağıda isimleri belirtilen okullarda uygulama talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır

Prof.Dr. Ünal KILIÇ
Rektör V.

Dağıtım:
Gereği:
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bilgi:
Edebiyat Fakültesi Dekanlığına
Eğitim Fakültesi Dekanlığına
İlahiyat Fakültesi Dekanlığına
Cumhuriyet Meslek Yüksekokulu
Müdürlüğüne
Divriği Nuri Demirağ Meslek Yüksekokulu
Müdürlüğüne
Gemerek Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
Gürün Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
Hafik Kamer Örnek Meslek Yüksekokulu
Müdürlüğüne
İmranlı Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
Kangal Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
Koyulhisar Meslek Yüksekokulu
Müdürlüğüne
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Müdürlüğüne
Sivas Meslek Yüksekokulu Müdürlüğüne
Suşehri Timur Karabal Meslek Yüksekokulu

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Necla KOCA
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (İDKAB Öğretmenliği)	2017

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
08/04/2019	Millî Eğitim Bakanlığı	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni

YABANCI DİL BİLGİSİ

Yabancı Dilin Adı	KPDS	ÜDS	TOEFL	EILTS
	()	()	()	()